

NATIONAL
ENDOWMENT
FOR
DEMOCRACY

SUPPORTING FREEDOM AROUND THE WORLD

2025 analiza trendova

Stavovi srpske zajednice na Kosovu

MITROVICA, JANUAR 2026

ANALIZA TRENDOVA 2025

Stavovi srpske zajednice na Kosovu

Naručilac istraživanja:

NVO AKTIV

Autor istraživanja:

Docent dr Stefan Surlić

Donator:

National Endowment for Democracy (NED)

Dizajn:

Darija Viro

Za izdavača:

NVO AKTIV

Adresa:

Kralja Petra 183a, Severna Mitrovica

Imejl:

info@ngoaktiv.org

Veb-sajt:

www.ngoaktiv.org

Mitrovica, januar 2026.

Ova publikacija je izrađena u okviru projekta Jačanje zagovaračkih potencijala organizacija civilnog društva iz redova zajednice kosovskih Srba, a koji sprovodi NVO AKTIV, uz finansijsku podršku Nacionalne zadužbine za demokratiju (National Endowment for Democracy - NED). Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost NVO AKTIV-a i ne odražava stav (ove) NED-a.

SADRŽAJ

Metodologija istraživanja trendova	7
Rezultati istraživanja	13
Poverenje u donosiocce odluka	27
Poverenje u institucije	35
Nastavak dijaloga Beograda i Prištine	45
Sloboda izražavanja i pristup informacijama	57
Bezbednost građana	69
Kosovska policija	77
Srpska pravoslavna crkva	83
Migracione tendencije	87
Mišljenja o Evropskoj uniji	95
Etnička distanca	103

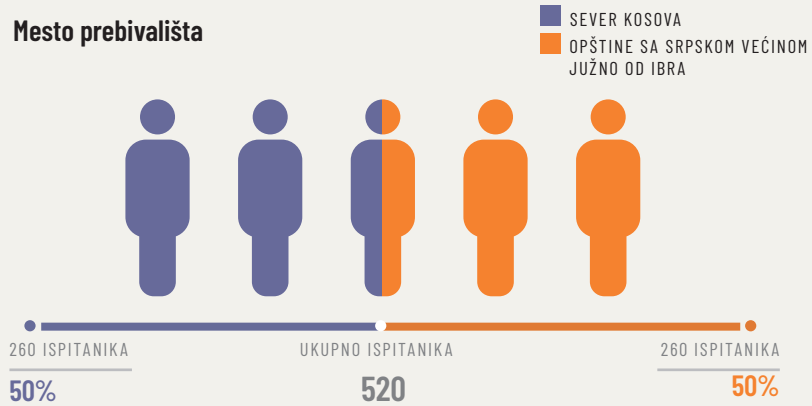
METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA TRENDOVA

Uzorak istraživanja oblikovan je tako da omogući uravnoteženo poređenje srpske zajednice na Kosovu u dva različita političko-institucionalna i bezbednosna konteksta, na severu i u opštinama sa srpskom većinom južno od Ibra. Ta teritorijalna simetrija nije samo tehničko pitanje reprezentativnosti, već ključna analitička pretpostavka: sever i jug ne funkcionišu u istim uslovima svakodnevice, niti su izloženi istim oblicima institucionalne neizvesnosti, bezbednosnih tenzija i administrativnih praksi.

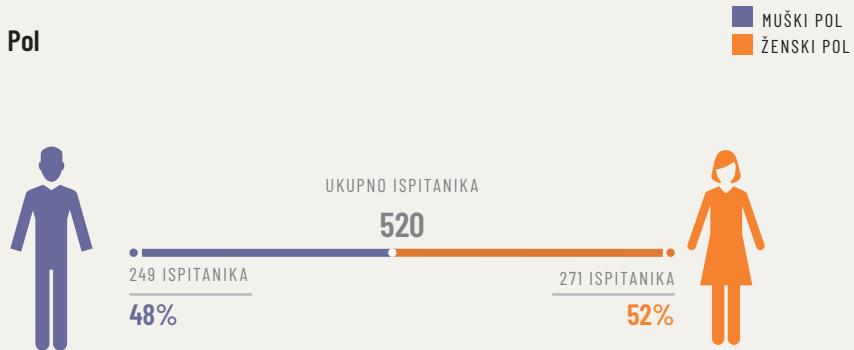
Obrazovna struktura ispitanika ukazuje na relativno visok nivo obrazovanosti, što sugerije daje značajan deo uzorka u stanju da artikulise stavove kroz institucionalni i normativni jezik, a ne isključivo kroz emotivno ili iskustveno svedočanstvo. Takođe, može se pretpostaviti da su obrazovaniji pojedinci spremniji da budu anketirani u odnosu na ostatak populacije. Ipak, uočavaju se nijanse između severa i juga. Na severu je izraženiji profil srednjeg obrazovanja, dok se južno od Ibra uočava snažnije prisustvo visokoškolskog i strukovnog obrazovanja.

Struktura zaposlenja dodatno osvetljava specifičnost društvenog konteksta u kojem ispitanici žive. Dominantna zaposlenost u javnom sektoru koji finansira Republika Srbija, uz znatno manji udeo zaposlenih u kosovskim institucijama, ukazuje na snažnu institucionalnu vezanost velikog dela zajednice za sistem koji formalno nije suveren na teritoriji na kojoj žive. Ova dualnost institucionalnih režima predstavlja ključni okvir za razumevanje političkih narativa, jer se pitanje legitimnosti, sigurnosti i prava ne odvija samo na simboličkom nivou identiteta, već kroz svakodnevne radne odnose, primanja i administrativne procedure. Istovremeno, značajan udeo nezaposlenih, penzionera i studenata ukazuje na prisustvo ekonomskih i generacijskih neizvesnosti koje mogu pojačavati osećaj zavisnosti od institucionalnih struktura i očekivanja od sistema, bilo da je ona shvaćena kao Srbija, Kosovo ili kao apstraktni politički autoritet.

Mesto prebivališta

Pol

Pol prema mestu prebivališta - ukupno

Nivo obrazovanja

Nivo obrazovanja	Broj	%
Viša škola / više strukovno obrazovanje	151	29%
Osnovna škola	14	3%
Srednja škola	200	38%
Univerzitetsko obrazovanje	155	30%
Ukupno	520	100%

Nivo obrazovanja prema mestu prebivališta

	Viša / strukovna	Osnovna	Srednja	Univerzitet	UKUPNO
SEVER KOSOVA	56	12	110	82	260
OPŠTINE SA SRPSKOM VEĆINOM JUŽNO OD IBRA	95	2	90	73	260
Ukupno	151	14	200	155	520

Nivo obrazovanja

NIVO OBRAZOVANJA MUŠKARACA

BROJ		%	NIVO OBRAZOVANJA		BROJ		%
57	23%	Viša škola / više strukovno obrazovanje	94	35%			
13	5%	Osnovna škola	1	0%			
106	43%	Srednja škola	94	35%			
73	29%	Univerzitetsko obrazovanje	82	30%			
249	100%	Ukupno	271	100%			

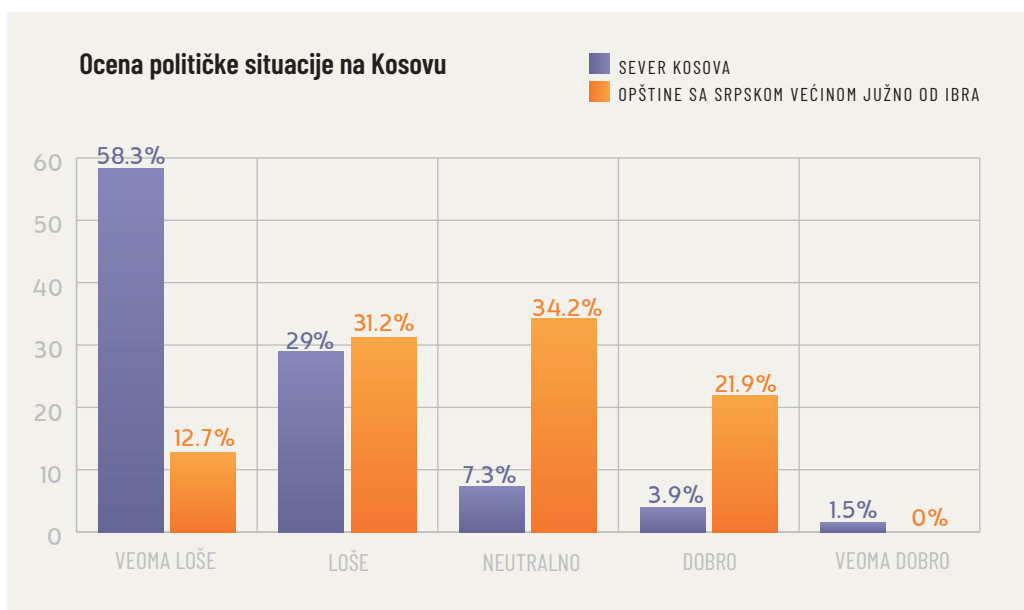
NIVO OBRAZOVANJA ŽENA

Radni status	Broj	%
Zaposleni u javnom sektoru Kosova	45	9%
Zaposleni u javnom sektoru Republike Srbije	129	25%
Zaposleni u nevladinom sektoru (NVO)	14	3%
Zaposleni u privatnom sektoru	58	11%
Penzioneri	63	12%
Samozaposleni (sopstveni biznis)	67	13%
Učenici / studenti	53	10%
Nezaposleni	91	18%
Ukupno	520	100%

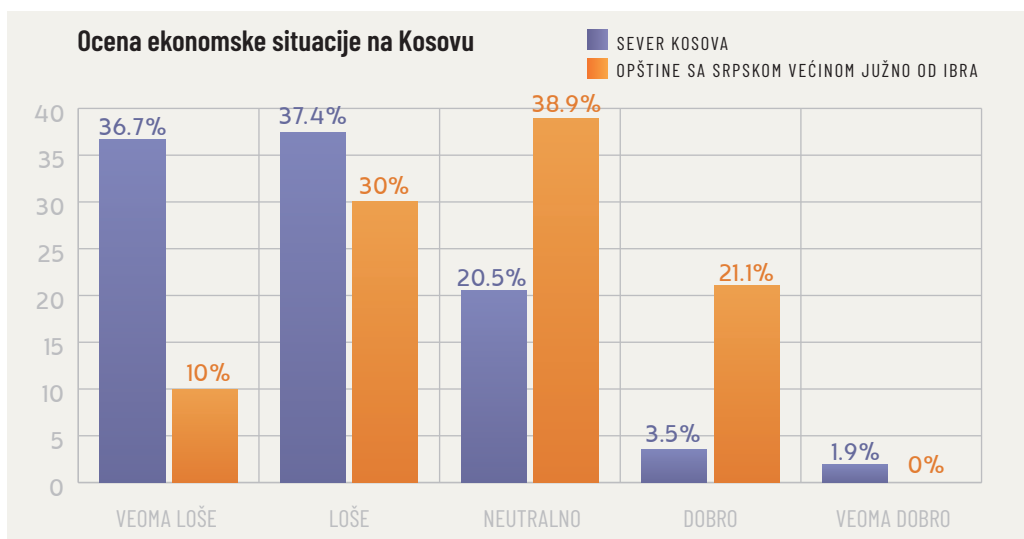
Najjasnija linija podele pojavljuje se u strukturi zaposlenja. Na severu je dominantno zaposlenje u javnom sektoru Republike Srbije, dok je u opštinama južno od Ibra taj udeo znatno manji. Južno od Ibra je izraženija zastupljenost privatnog sektora, samozapošljavanja i nezaposlenosti. Ovaj obrazac jasno govori o dvostrukoj institucionalnoj realnosti: sever funkcioniše kao prostor snažne institucionalne i finansijske vezanosti za Srbiju, dok jug pokazuje veću ekonomsku heterogenost i veću izloženost kosovskim institucijama i tržišnim uslovima. Posebno je indikativno da je nezaposlenost značajno viša južno od Ibra. To može generisati narative koji su manje fokusirani na simboličko pitanje statusa, a više na pitanje opstanka, ekonomskih perspektiva i budućnosti mladih. S druge strane, sever sa snažnim osloncem na srpski javni sektor može razvijati narative koji legitimitet i sigurnost primarno vezuju za državu Srbiju kao garant institucionalne zaštite. U celini posmatrano, podaci otkrivaju dve zajednice koje dele identitetski okvir, ali žive u delimično različitim socio-institucionalnim okvirima.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

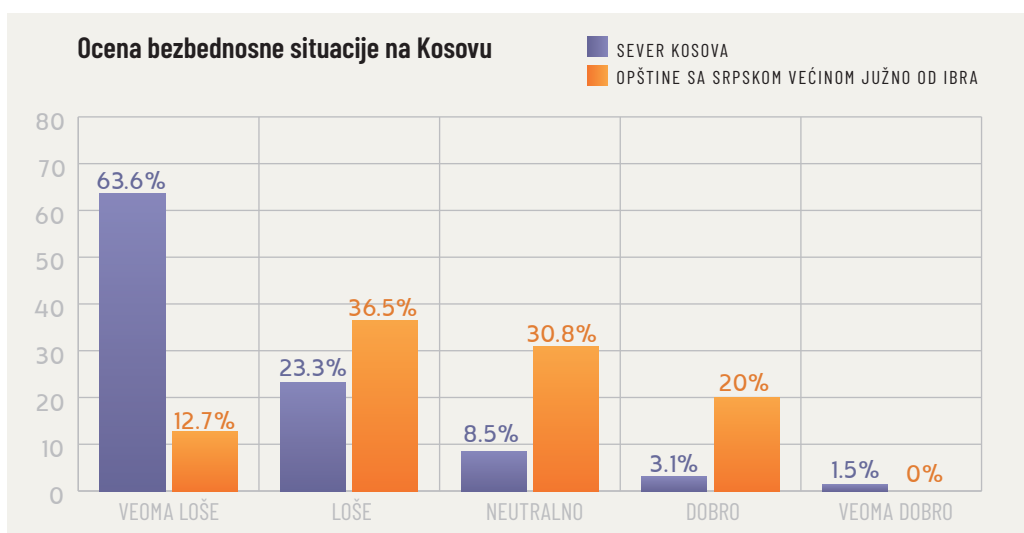
Dijagrami prikazuju četiri ključne dimenzije percepcije: političku situaciju, ekonomsku situaciju, bezbednost i ličnu materijalnu situaciju. Kada je reč o političkoj situaciji, na severu dominira ocena „veoma loše“ (oko 58%), dok je na jugu taj procenat znatno niži (oko 13%). Južno od Ibra najzastupljenije su ocene „neutralno“ (oko 34%) i „loše“ (oko 31%), dok je udeo onih koji političku situaciju ocenjuju kao „dobru“ (oko 22%) приметно veći nego na severu (oko 4%). Ovakva raspodela ukazuje da sever političku realnost doživljava kao izrazito kriznu i dramatičnu, dok jug pokazuje umereniji i nijansiraniji obrazac percepcije, sa većim prostorom za neutralne i čak pozitivne ocene.

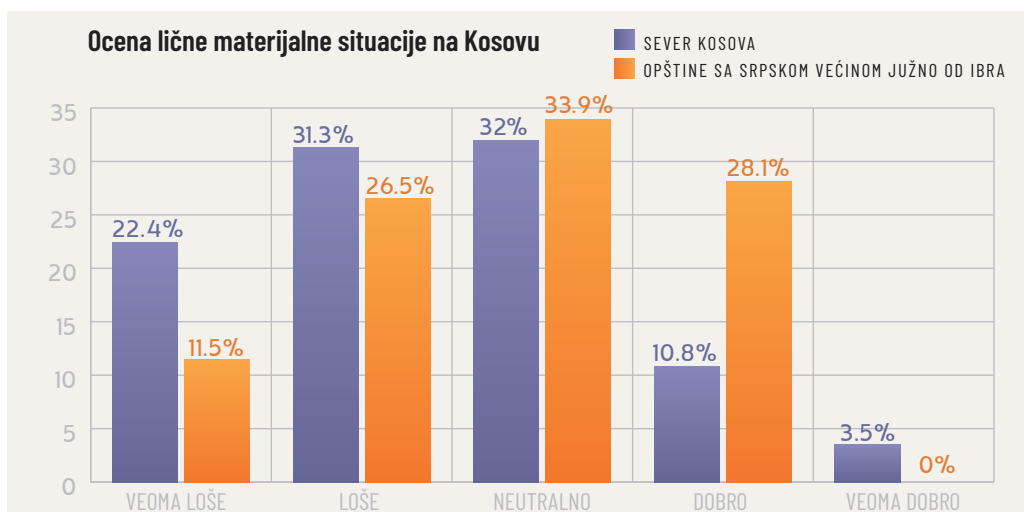
Sličan obrazac se javlja i kod procene ekonomske situacije. Na severu je procena „veoma loše“ visoko zastupljena (oko 37%), dok je na jugu taj procenat niži (oko 10%). Južno od Ibra dominira kategorija „neutralno“ (oko 39%), uz značajan udeo onih koji ekonomsku situaciju ocenjuju kao „dobru“ (oko 21%). Na severu je procenat pozitivnih ocena znatno manji (oko 3% za „dobro“), dok je i kategorija „loše“ visoka (oko 37%). To sugeriše da se ekonomska situacija na severu doživljava kroz prizmu opšte nestabilnosti, dok jug pokazuje veću sklonost ka srednjim i pragmatičnim ocenama.

Najizraženija razlika vidi se u proceni bezbednosti. Na severu više od polovine ispitanika bezbednosnu situaciju ocenjuje kao „veoma lošu“ (oko 64%), dok je na jugu taj procenat znatno manji (oko 13%). Južno od Ibra najveći udeo odgovora nalazi se u kategoriji „loše“ (oko 37%) i „neutralno“ (oko 31%), dok je procenat onih koji situaciju ocenjuju kao „dobru“ (20%) višestruko veći nego na severu (oko 3%). Ova razlika jasno ukazuje na snažniji subjektivni osećaj nesigurnosti i ugroženosti na severu.

Kada je reč o ličnoj materijalnoj situaciji, razlike su manje dramatične. Na severu je najveći udeo u kategoriji „neutralno“ (32%) i „loše“ (oko 31%), dok je „veoma loše“ zastupljeno sa oko 22%. Na jugu je takođe dominantna kategorija „neutralno“ (oko 34%), zatim „loše“ (oko 27%), dok je „dobro“ nešto zastupljenije (oko 28%) nego na severu (oko 11%). Ovi podaci pokazuju da je percepcija lične materijalne situacije u obe zajednice umereno negativna, ali bez onog stepena dramatične polarizacije koji je prisutan u proceni političke i bezbednosne situacije.

U celini posmatrano, sever karakteriše visoka koncentracija odgovora u kategoriji „veoma loše“, naročito u političkoj (oko 58%) i bezbednosnoj (64%) dimenziji, dok jug pokazuje širu raspodelu odgovora, sa dominantnim kategorijama „loše“ i „neutralno“, ali i značajnim udelom pozitivnih procena. To ukazuje da se na severu razvija narativ akutne krize i institucionalne ugroženosti, dok prostor južno od Ibra, iako nezadovoljan, realnost interpretira kroz manje ekstremne i više diferencirane utiske.

2025	POLITIČKA SITUACIJA	EKONOMSKA SITUACIJA	BEZBEDNOSNA SITUACIJA	MATERIJALNA SITUACIJA
Sever Kosova	1.63	1.93	1.59	2.39
Opštine sa srpskom većinom južno od Ibra	2.65	2.71	2.60	2.80

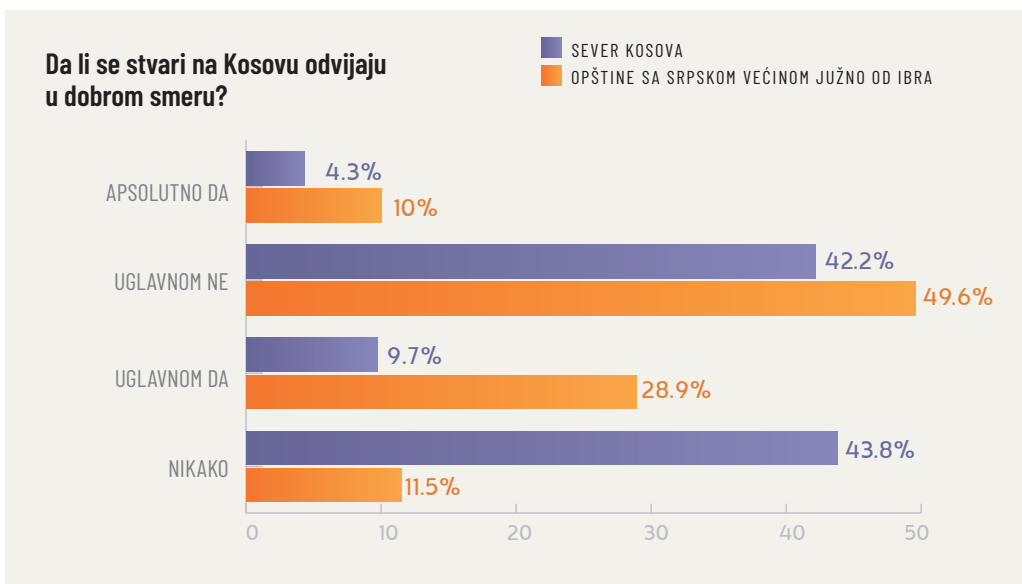
Politička situacija na Kosovu je tokom poslednjih pet godina bila uglavnom negativna. Najgori pad je zabeležen u 2023. godini, sa ocenom 1.51, što ukazuje na ozbiljno nezadovoljstvo i političku nestabilnost. Iako je u 2025. godini zabeležen rast na 2.16, što je najbolja ocena u poslednjih pet godina, i dalje se nalazi ispod sredine skale, što znači da građani i dalje smatraju da politička situacija na Kosovu nije dobra. Ovaj rast može ukazivati na neke male političke pomake, ali i dalje prevladava negativna percepcija.

	2025	2024	2023	2022	2021
Politička situacija	2.16	1.79	1.51	2.05	2.01
Ekonomska situacija	2.13	1.92	1.85	2.07	2.20
Bezbednosna situacija	2.17	1.76	1.46	2.04	1.93
Materijalna situacija	2.60	2.63	2.70	2.60	2.74

Ekonomska situacija na Kosovu je stalno opadala do 2023. godine, sa ocenom 1.85, što jasno ukazuje na ozbiljne ekonomske probleme i nezadovoljstvo građana. U 2024. i 2025. godini došlo je do malih pomaka, ali ocene su i dalje veoma niske. Bezbednosna situacija je jedan od najvećih izazova i najniže je ocenjena među svim indikatorima. Bezbednost je najniže ocenjena u 2023. godini (1.46), što pokazuje da su građani imali ozbiljne brige u vezi sa ekscesnim situacijama, posebno na severu Kosova. Materijalna situacija je bila jedan od najviše ocenjenih indikatora, iako ocena 2.6 i dalje svedoči osećaj stagnacije i nezadovoljstva.

Pravac promena

Odgovori na pitanje da li se stvari na Kosovu razvijaju u dobrom pravcu ukazuju na dominantno negativnu percepciju u ukupnom uzorku. Većina ispitanika smatra da pravac nije dobar („uglavnom ne“ 46% i „nikako“ 28%), dok pozitivni odgovori ostaju manjinski („uglavnom da“ 19% i „apsolutno da“ 7%). To sugerise da među Srbima na Kosovu preovlađuje osećaj stagnacije ili pogoršanja, a ne napretka. Na severu dominira izrazito negativan i gotovo zatvoren pesimizam: „nikako“ (44%) i „uglavnom ne“ (42%), uz minimalan udeo pozitivnih odgovora („uglavnom da“ 10%; „apsolutno da“ 4%). Ovakva raspodela ukazuje na snažan osećaj da je politički pravac ne samo nepovoljan, već i sistemski pogrešan, sa preko 85% nezadovoljnih.

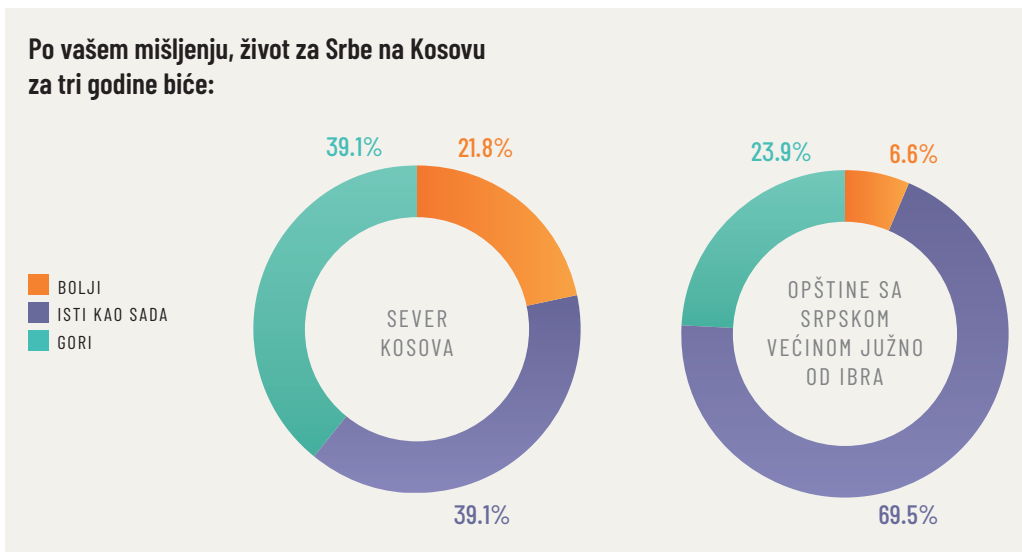
Južno od Ibra, iako je dominantan odgovor takođe „uglavnom ne“ (50%), ekstremna negacija je znatno slabije zastupljena („nikako“ 12%), dok je prostor za umereno pozitivan stav vidljivo veći („uglavnom da“ 29%; „apsolutno da“ 10%). Stoga, nezadovoljstvo postoji, ali nije praćeno masovnim odbacivanjem. Ispitanici koji žive južno od Ibra pokazuju oblik rezervisanog realizma, u kojem se negativna ocena kombinuje sa delimičnim prihvatanjem ili adaptacijom na postojeće okolnosti.

	2025	2024	2023	2022	2021
Da	26.2%	8.8%	4.5%	7.3%	11.3%
Ne	73.8%	91.2%	95.5%	92.7%	88.7%

U 2025. godini, zabeležen je značajan porast u odnosu na prethodne godine (u dobrom smeru 26.2%), dok 73.8% i dalje smatra da situacija nije dobra. U 2024. godini, 91.2% građana je imalo negativnu percepciju, a samo 8.8% je smatralo da je situacija bolja, dok je u 2023. godini, najgorem periodu, čak 95.5% smatralo da situacija ide u lošem smeru. U 2022. i 2021. godini, postotak onih koji su verovali u pozitivan pravac bio je nizak, sa 7.3% u 2022. i 11.3% u 2021. godini, dok su negativne ocene bile dominantne. Iako se u 2025. godini primećuje porast optimizma, generalni trend u poslednjih pet godina pokazuje preovlađujući pesimizam.

Život u naredne tri godine

Odgovori na pitanje o tome kako će život Srba na Kosovu izgledati za tri godine otkrivaju dominantan obrazac očekivanja stagnacije, ali i značajne razlike između severa i opština južno od Ibra. Na nivou celog uzorka više od polovine ispitanika smatra da će život ostati isti (54.2%), dok trećina očekuje pogoršanje (31.7%), a tek manjina veruje u poboljšanje (14.1%). Ovaj nalaz ukazuje na odsustvo optimističke vizije budućnosti. Preovlađuje percepcija produžene neizvesnosti, bez jasne perspektive napretka.

Na severu Kosova odgovori su gotovo polarizovani između stagnacije i pogoršanja: podjednak procenat ispitanika očekuje da će život biti isti kao sada (oko 39%) i da će biti gori (oko 39%), dok je optimizam prisutan kod približno 22% ispitanika. Ova raspodela sugerise podeljenu percepciju budućnosti – deo populacije veruje u mogućnost poboljšanja, ali znatno veći broj ispitanika očekuje pogoršanje, odnosno da se ništa neće promeniti, što ukazuje na visok nivo nesigurnosti i percepciju neizvesnog ishoda. Južno od Ibra slika je drugačija. Dominantna očekivanja su vezana za nastavak postojećeg stanja (oko 69%), dok je udeo onih koji očekuju pogoršanje manji (oko 24%), a optimizam znatno slabiji (oko 7%). Ovakav obrazac sugerise stabilizovanu, ali nisko-ambicioznu anticipaciju budućnosti. Ne očekuje se značajan napredak, ali ni dramatičan pad. U tom smislu, jug pokazuje oblik adaptivne normalizacije, očekivanje da će se postojeći uslovi produžiti bez suštinske promene.

	2025	2024	2023	2022	2021
Bolji	14.1%	10.2%	7.5%	7.3%	8.5%
Isti kao sada	54.2%	31%	35.4%	37.5%	52.2%
Gori	31.7%	58.4%	57.1%	55.2%	39.3%
Nije odgovorio/la	/	0.4%	/	/	/

Percepcija o budućnosti na Kosovu pokazuje da većina građana i dalje nije optimistična. Iako je broj onih koji veruju da će život biti bolji u 2025. godini porastao na 14% u odnosu na 10.2% u 2024. godini, i dalje je dominantan pesimizam. Oko 54% smatra da će situacija ostati ista, dok 32% veruje da će život postati gori. Ovaj trend se ponavlja i u prethodnim godinama, jer je broj onih koji smatraju da će život biti bolji uglavnom ispod 10%, dok je većina uvek verovala da će stvari ostati iste ili se pogoršati.

U celini, rezultati sugerišu da među Srbima na Kosovu ne postoji snažan kolektivni narativ o napretku u bliskoj budućnosti. Dok sever oscilira između nade i straha, jug je više usmeren ka predviđanju produžene stabilne neizvesnosti. Ova razlika ukazuje na postojanje različitih horizonata očekivanja unutar iste zajednice, oblikovanih specifičnim iskustvima političke i bezbednosne realnosti.

Najveći problemi

Rezultati na pitanje o najvećem problemu na Kosovu otkrivaju višeslojnu strukturu zabrinutosti, u kojoj se bezbednosna i politička pitanja jasno izdvajaju ispred striktno socio-ekonomskih tema. Na nivou celog uzorka, bezbednost je najčešće identifikovana kao ključni problem (50% ispitanika), zatim politička nestabilnost (47%) i kriminal i korupcija (47%), dok su migracije i odlazak mladih takođe visoko pozicionirani (45%). Ekonomska situacija i nezaposlenost su nešto ređe navođeni (32%), dok je odnos kosovskih vlasti prema nevećinskim zajednicama (9%) i rodbinsko zapošljavanje (zanemarljivo) znatno slabije istaknuto.

Najveći problem na Kosovu	Sever Kosova	Opštine sa srpskom većinom južno od Ibra
Bezbednost	21.1%	22.7%
Politička nestabilnost	22.8%	16.4%
Kriminal i korupcija	18.6%	23.4%
Odnos kosovskih vlasti prema nevećinskim zajednicama	4.6%	2.3%
Migracije, odlazak mladih	20.2%	18.8%
Ekonomska situacija/nezaposlenost	12.7%	16.2%
Zapošljavanje na osnovu rodbinskih veza	0%	0.2%

Najveći problemi na Kosovu (ispitanici mogli da označe više odgovora)	Sever Kosova	Opštine sa srpskom većinom južno od Ibra
Bezbednost	62.5%	37.3%
Politička nestabilnost	67.6%	26.9%
Kriminal i korupcija	55.2%	38.5%
Odnos kosovskih vlasti prema nevećinskim zajednicama	13.5%	3.8%
Migracije, odlazak mladih	59.8%	30.8%
Ekonomska situacija/nezaposlenost	37.5%	26.5%
Zapošljavanje na osnovu rodbinskih veza	0%	0.4%

Međutim, razlike između severa i opština južno od Ibra dodatno preciziraju ovu sliku. Na severu je politička nestabilnost najizraženiji problem (oko 68% ispitanika sa severa je navodi), zatim bezbednost (oko 63%) i migracije (oko 60%). Visoko je i prisutna percepcija kriminala i korupcije (55%). Ovakav obrazac ukazuje da sever dominantno percipira realnost kroz prizmu političke i institucionalne krize. Bezbednost i nestabilnost se tu ne doživljavaju kao izolovani fenomeni, već kao deo šireg osećaja sistemske neizvesnosti. Južno od Ibra struktura problema je drugačije nijansirana. Iako su bezbednost (37%) i kriminal/korupcija (oko 39%) značajni, politička nestabilnost je znatno ređe isticana (oko 27%). Migracije su i dalje važne (oko 31%), ali manje nego na severu.

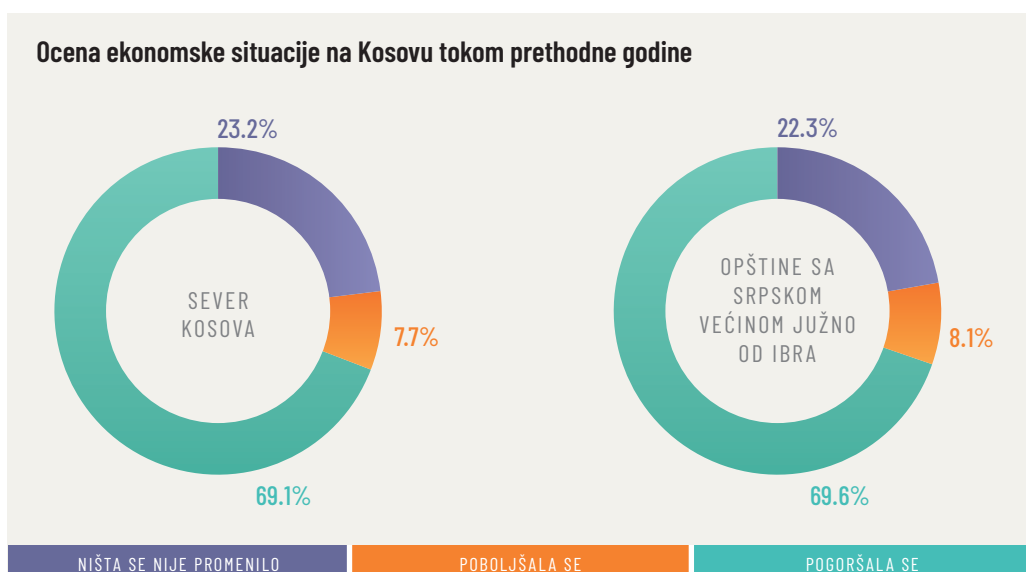
Zanimljivo je da je odnos kosovskih vlasti prema nevećinskim zajednicama znatno češće navođen na severu (14%) nego na jugu (4%). To upućuje na to da građani prepoznaju fokus vlasti u Prištini na "integraciju" koja se očigledno doživljava kao prisilna i ujedno zabrinjavajuća.

	2025	2024	2023	2022	2021
Politička nestabilnost	47.1%	57.9%	69.2%	39.2%	52.6%
Ekonomska situacija/nezaposlenost	32.1%	57.1%	58.4%	65.4%	25.2%
Bezbednost	50%	51.1%	64.6%	38.8%	47.4%
Kriminal i korupcija	46.7%	42.9%	46.6%	40.6%	43.7%
Migracije, odlazak mladih	45.4%	54.9%	52.2%	53.5%	51.1%
Odnos kosovskih vlasti prema manjinskim zajednicama	8.7%	/	/	/	/

Tokom poslednjih pet godina, zabrinutost Srba na Kosovu za ključne probleme je bila promenljiva, ali i dalje dominira pesimizam. Politička nestabilnost, koja je bila najveći problem u 2023. godini (69.2%), značajno je opala do 2025. godine (47.1%), dok je ekonomska situacija i nezaposlenost bila ozbiljan izazov, ali se zabrinutost smanjila sa 65.4% u 2022. na 32.1% u 2025. godini. Bezbednost je i dalje jedan od najvećih problema (50% u 2025.), iako se zabrinutost smanjila u odnosu na 2023. godinu (64.6%). Kriminal i korupcija, zajedno sa migracijama i odlaskom mladih, ostali su među ključnim brigama. Iako postoji neki optimizam, veliki problemi kao što su politička nestabilnost i ekonomska neizvesnost i dalje dominiraju percepcijom građana.

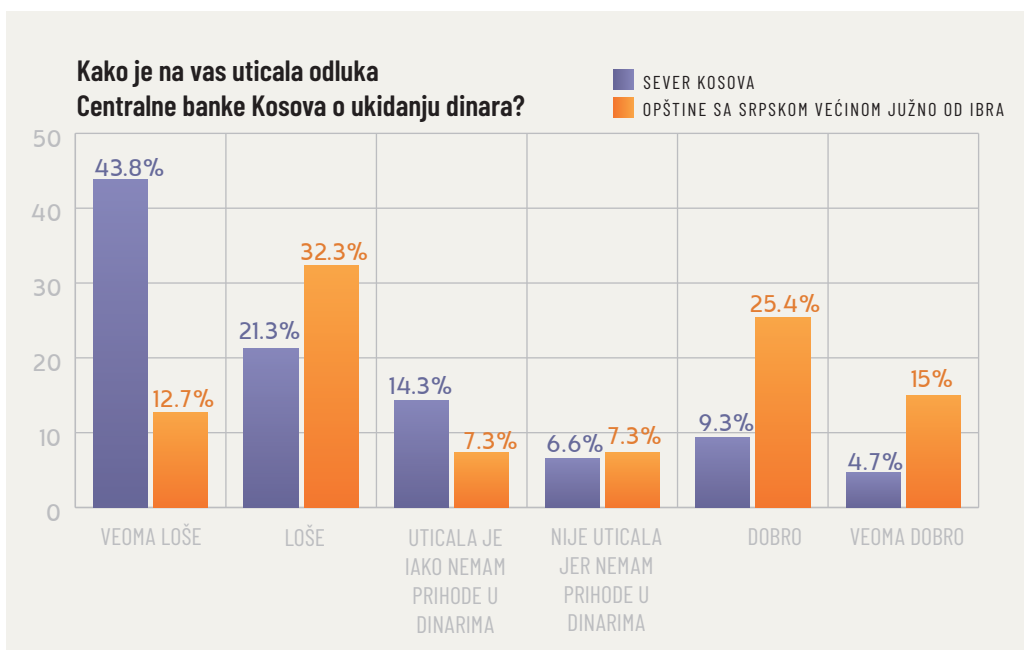
Ekonomska situacija

Procena ekonomske situacije u proteklih godinu dana pokazuje izrazito negativan obrazac percepcije, koji je gotovo identičan i na severu i u opštinama južno od Ibra. U obe sredine dominantan odgovor je da se situacija pogoršala, tako smatra 69% ispitanika na severu i 70% južno od Ibra. Istovremeno, oko petine ispitanika u obe regije ocenjuje da se ništa nije promenilo (23% na severu i 22% na jugu), dok je procenat onih koji smatraju da je došlo do poboljšanja vrlo nizak (po 8% u obe sredine). Ovakva raspodela ukazuje na gotovo konsenzualnu percepciju ekonomskog nazadovanja, bez značajnih teritorijalnih razlika. Za razliku od političke ili bezbednosne dimenzije, gde su se uočavale razlike između severa i juga, ekonomska procena pokazuje visok stepen homogenosti unutar srpske zajednice na Kosovu. To sugeriše da se ekonomski izazovi doživljavaju kao opšti i sistemski, a ne kao specifični za određeni deo teritorije.

Ukidanje upotrebe dinara

Percepcija uticaja ukidanja dinara od strane Centralne banke Kosova pokazuje izrazito diferenciran obrazac između severa i opština južno od Ibra, što jasno reflektuje različit stepen ekonomske i institucionalne zavisnosti od sistema Republike Srbije. Na severu dominira snažno negativna procena: gotovo polovina ispitanika smatra da je mera uticala „veoma loše“ (oko 44%), dok dodatnih 21% kaže da je uticala „loše“. Ukupno gledano, dve trećine ispitanika na severu percipira ovu odluku kao negativnu, dok su pozitivne ocene marginalne („dobro“ 9%, „veoma dobro“ 5%). Čak i među onima koji formalno nemaju prihode u dinarima, deo ispitanika navodi da ih je odluka ipak pogodila (14%), što ukazuje na šire indirektno efekte – kroz tržište, porodične transfere ili opšte poslovanje i trgovinu.

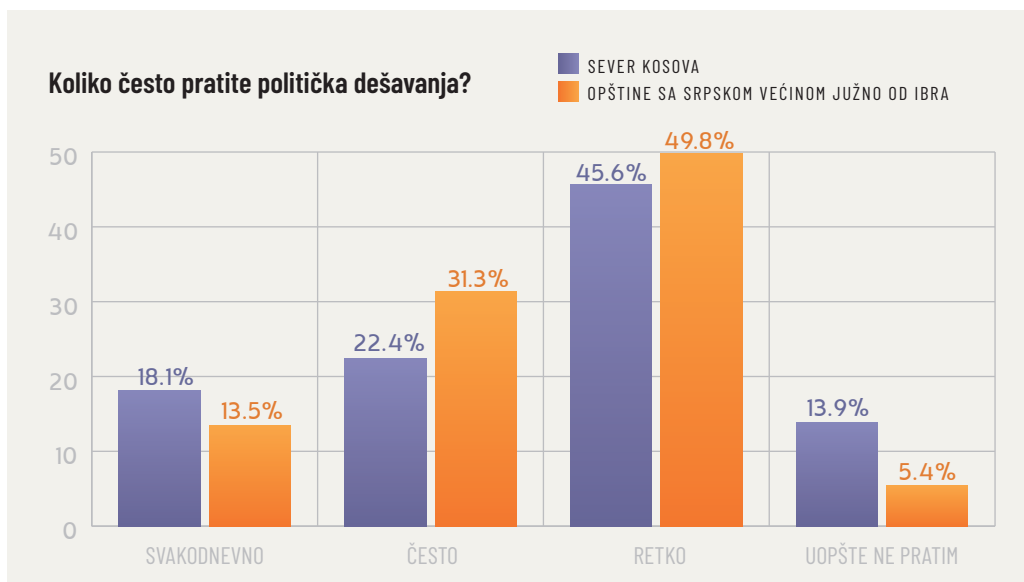
Južno od Ibra slika je znatno uravnoteženija. Iako postoji negativna percepcija („veoma loše“ 13% i „loše“ 32%), ona nije dominantna kao na severu. Značajan deo ispitanika ocenjuje da je mera imala pozitivan efekat („dobro“ 25% i „veoma dobro“ 15%), što znači da čak 40% ispitanika na jugu vidi ovu odluku u pozitivnom svetlu. Takođe, manji procenat ispitanika navodi da ih je odluka indirektno pogodila uprkos tome što nemaju prihode u dinarima (7%), dok je isti procenat naveo da ih uopšte nije pogodila (7%). Društveno posmatrano, ovi rezultati potvrđuju duboku ekonomsku i simboličku razliku između severa i juga. Na severu, gde je institucionalna i finansijska povezanost sa sistemom Srbije snažnija, ukidanje dinara se doživljava kao direktan udar na svakodnevnu ekonomsku sigurnost i kao politički signal isključivanja. Južno od Ibra, gde su ekonomske strategije češće hibridne i gde je veća integracija u kosovski institucionalni okvir, percepcija je znatno pragmatičnija i umerenija.

POVERENJE U DONOSIOCE ODLUKA

Praćenje političke situacije

Podaci o učestalosti praćenja političkih dešavanja ukazuju na relativno nizak nivo kontinuirane političke angažovanosti u celokupnom uzorku. Najveći deo ispitanika navodi da politička dešavanja prati retko (48%), dok 27% kaže da ih prati često, a 16% svakodnevno. Istovremeno, 10% ispitanika uopšte ne prati političke procese. Ovakva raspodela sugerise da je politička informisanost u velikoj meri epizodična, a ne kontinuirana, što može biti povezano sa zasićenjem kriznim narativima, osećajem političke nemoći ili ograničenim poverenjem u mogućnost uticaja na političke procese.

Kada se posmatra teritorijalna dimenzija, razlike između severa i opština južno od Ibra su prisutne, ali nisu dramatične. Na severu je nešto veći udeo onih koji svakodnevno prate politička dešavanja (oko 18%) u poređenju sa jugom (oko 14%), dok je procenat onih koji ih uopšte ne prate znatno viši na severu (14%) nego južno od Ibra (5%). Južno od Ibra dominantna kategorija je „retko“ (oko 50%), ali je приметно veći procenat onih koji politička dešavanja prate često (oko 31%) nego na severu (oko 22%). Ovaj obrazac ukazuje na stabilniji, ali umereniji nivo političke uključenosti, bez izražene polarizacije između aktivnog praćenja i potpunog odsustva interesovanja.

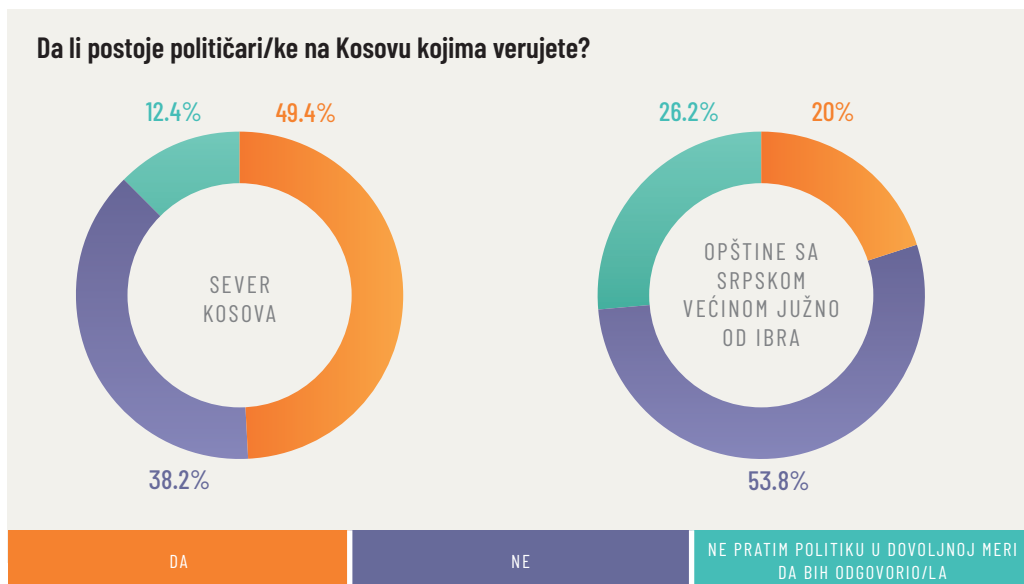
	2025	2024	2023	2022	2021
Uopšte ne pratim	9.6%	11.3%	7.8%	10.1%	15%
Retko	47.6%	30%	32.6%	40.9%	44.1%
Često	26.8%	37%	34.6%	36.4%	30.9%
Svakodnevno	16%	21.7%	25%	12.6%	10%

Interesovanje za politička dešavanja na Kosovu je opadalo tokom godina. U 2025. godini, 9.6% građana je izjavilo da uopšte ne prate politiku, što je poboljšanje u odnosu na 15% iz 2021. godine, dok je broj onih koji retko prate porastao na 47.6%. Broj onih koji često prate politiku smanjen je na 26.8%, a onih koji to rade svakodnevno na 16%. Ovi podaci ukazuju na rastuću apatičnost i smanjenje angažovanja građana u političkim pitanjima.

U celini, ovi nalazi sugerišu da, uprkos snažnim političkim i bezbednosnim temama koje dominiraju percepcijom problema, većina ispitanika političke procese prati povremeno, a ne svakodnevno, što može imati implikacije za nivo političke participacije, mobilizacije i dugoročnog poverenja u institucionalne procese.

Poverenje u političke aktere

Rezultati o poverenju u političke aktere ukazuju na duboku krizu reprezentacije unutar srpske zajednice na Kosovu, ali i na jasnu teritorijalnu diferencijaciju između severa i opština južno od Ibra. Na nivou celog uzorka, većina ispitanika ne veruje nijednom političaru ili političkoj partiji na Kosovu (46%), dok oko 35% navodi da ipak ima poverenja u nekog aktera. Istovremeno, petina ispitanika kaže da ne prati politiku dovoljno da bi odgovorilo, što dodatno svedoči o određenom stepenu političke distance ili apatičnosti dela populacije. Ovaj nalaz sugerise da je poverenje u političku elitu generalno nisko, ali ne i potpuno urušeno.

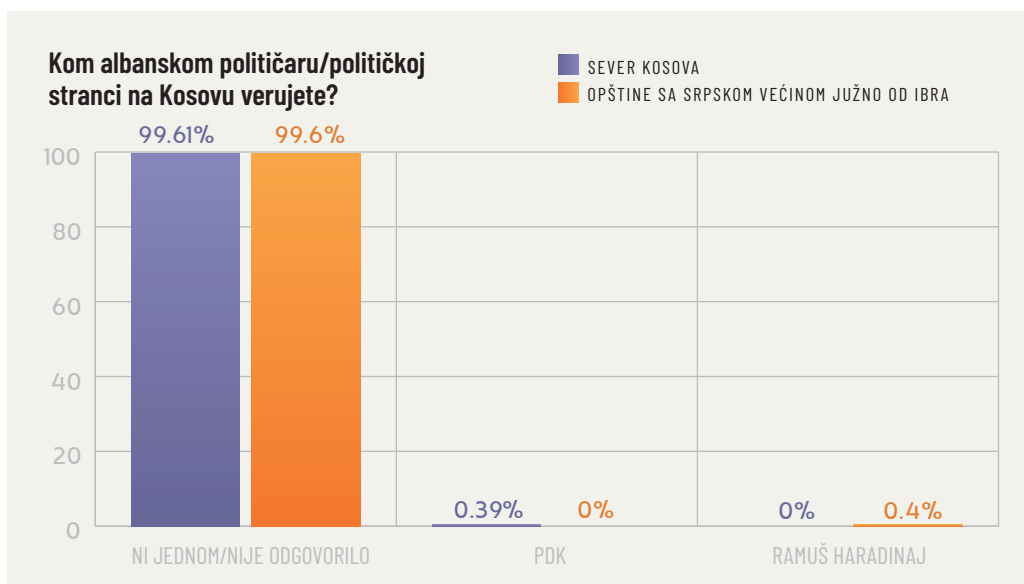

Međutim, razlike između severa i juga su izražene. Na severu gotovo polovina ispitanika (oko 49%) navodi da ima poverenje u nekog političkog aktera, dok je taj procenat na jugu znatno niži (20%). Istovremeno, na jugu dominira nepoverenje (oko 54%) i znatno je veći udeo onih koji kažu da ne prate politiku dovoljno da bi odgovorili (oko 26%, naspram oko 12% na severu). Ovi podaci ukazuju na to da je sever politički mobilisaniji i strukturisaniji oko određenih aktera, dok jug pokazuje izraženiju fragmentaciju, distancu i slabiju identifikaciju sa političkom ponudom.

Kada se analizira u koga se konkretno ima poverenja, dodatno se potvrđuje ova razlika. Među onima koji su izjavili da imaju poverenje, dominantno mesto zauzima Srpska lista (27% ukupno, 29% na severu i 21% na jugu). Ova obnova poverenja u odnosu na ranije godine može se objasniti željom za povratkom u lokalne institucije nakon nelegitimne vlasti albanskih predstavnika u opštinama na severu. Na severu postoji i vidljiva disperzija podrške ka drugim imenovanim pojedincima i manjim inicijativama (GI Pravda i Jednakost, Marko Jakšić, Zlatan Elek i drugi), što ukazuje na postojanje dinamičnijeg političkog polja unutar srpske političke scene na severu. Nasuprot tome, na jugu je 65% ispitanika ostavilo otvoreno pitanje bez konkretnog imena, što upućuje na slabiju personalizovanu identifikaciju i potencijalno oprezniji ili ambivalentniji odnos prema političkim elitama.

Kom srpskom političaru/političkoj stranci na Kosovu verujete?	Sever Kosova	Opštine sa srpskom većinom južno od Ibra
Srpska lista	28.9%	21.2%
GI "Pravda i jednakost"	7.8%	1.9%
Marko Jakšić	9.4%	0%
Zlatan Elek	7.8%	0%
Ivan "Tozo" Zaporožac	3.9%	0%
Aleksandar Lazović	3.9%	0%
Aco Arsenijević	3.9%	0%
Ivan Miletić	3.1%	0%
Miloš Perović	3.1%	0%
Srpska demokratija	3.1%	0%
Ostali imenovani pojedinci (pojedinačni odgovori)	19.6%	11.5%
Ni jednom/Nije odgovorilo	5.5%	65.4%

Posebno je indikativno da je poverenje u albanske političare ili partije praktično nepostojeće. Čak 95% onih koji su rekli da imaju poverenje u nekog političkog aktera nije navelo nijednog albanskog političara ili partiju. Pojedinačni odgovori (PDK ili Ramuš Haradinaj) su statistički zanemarljivi. Ovaj nalaz jasno ukazuje na etnički segmentiran politički prostor, u kojem se poverenje formira gotovo isključivo unutar sopstvene etničke političke infrastrukture.

Da li postoje političari na Kosovu kojima verujete?	2025	2024	2023	2022	2021
Da	34.6%	8.9%	6%	8.4%	10.9%
Ne	46.2%	72%	83.5%	67.1%	60.2%
Ne pratim politiku u dovoljnoj meri da bih odgovorio/la	19.2%	19.1%	9.9%	24.5%	28.9%
Nije se izjasnio/la	0%	0%	0.6%	0%	0%

Percepcija poverenja u političare na Kosovu pokazuje rastući pesimizam, ali i blagi porast poverenja u poslednjoj godini. U 2025. godini, oko 35% ispitanika izjavljuje da veruje političarima, što je značajan skok u poređenju sa 2024. godinom, kada je samo 8.9% imalo poverenja. Iako su pozitivni odgovori u porastu, u 2023. godini samo 6% građana verovalo je političarima, a negativni odgovori su prevladavali. Ovi podaci ukazuju na to da iako postoji mala promena u percepciji poverenja, politička scena na Kosovu i dalje nije u stanju da inspiriše šire poverenje među građanima.

POVERENJE U INSTITUCIJE

Na nivou celog uzorka dominira nezadovoljstvo gotovo svim institucijama. Posebno se izdvajaju institucije kosovskog sistema: Vlada Kosova beleži izrazito visok nivo potpunog nezadovoljstva (53% „uopšte nisam zadovoljan“ i dodatnih 38% „nisam zadovoljan“), dok su slični obrasci prisutni i kod srpskih poslanika u Skupštini Kosova (45% + 44%) i srpskih ministara u Vladi Kosova (51% + 40%). I Kosovska policija, UNMIK, EULEX, EU kancelarija i OEBS takođe beleže dominantno negativne ocene. Čak i međunarodne bezbednosne misije poput KFOR-a, koje imaju relativno blažu distribuciju odgovora, i dalje su pretežno ocenjene negativno.

Sever Kosova	Uopšte nisam zadovoljan/na	Nisam zadovoljan/na	Neutralni	Zadovoljan/na	Veoma zadovoljan/na
Privremeni organi lokalne samouprave	35.7%	31%	7.8%	3.1%	22.4%
Opštine u kosovskom sistemu u većinski srpskim sredinama	58.5%	33.6%	7.1%	0%	0.8%
Kancelarija za Kosovo i Metohiju	36.4%	30%	6.3%	3.6%	23.7%
Vlada Srbije	37.6%	27.7%	7.5%	0.4%	26.8%
Vlada Kosova	73.4%	22.2%	4%	0%	0.4%
Srpski poslanici u Skupštini Kosova	62.8%	31.4%	2.7%	1.3%	1.8%
Srpski ministri u Vladi Kosova	65.9%	29.2%	3.1%	1.3%	0.5%
Kosovska policija	66.1%	26.2%	6%	1.3%	0.4%
UNMIK	58.8%	32.8%	6.3%	1.3%	0.8%
Kancelarija EU na Kosovu	56.7%	31.2%	9.2%	2.1%	0.8%
EULEX	56.9%	31.5%	9.5%	1.7%	0.4%
KFOR	39%	40.1%	16.1%	2.8%	2%
OEBS	53.7%	32.4%	11.9%	1.2%	0.8%

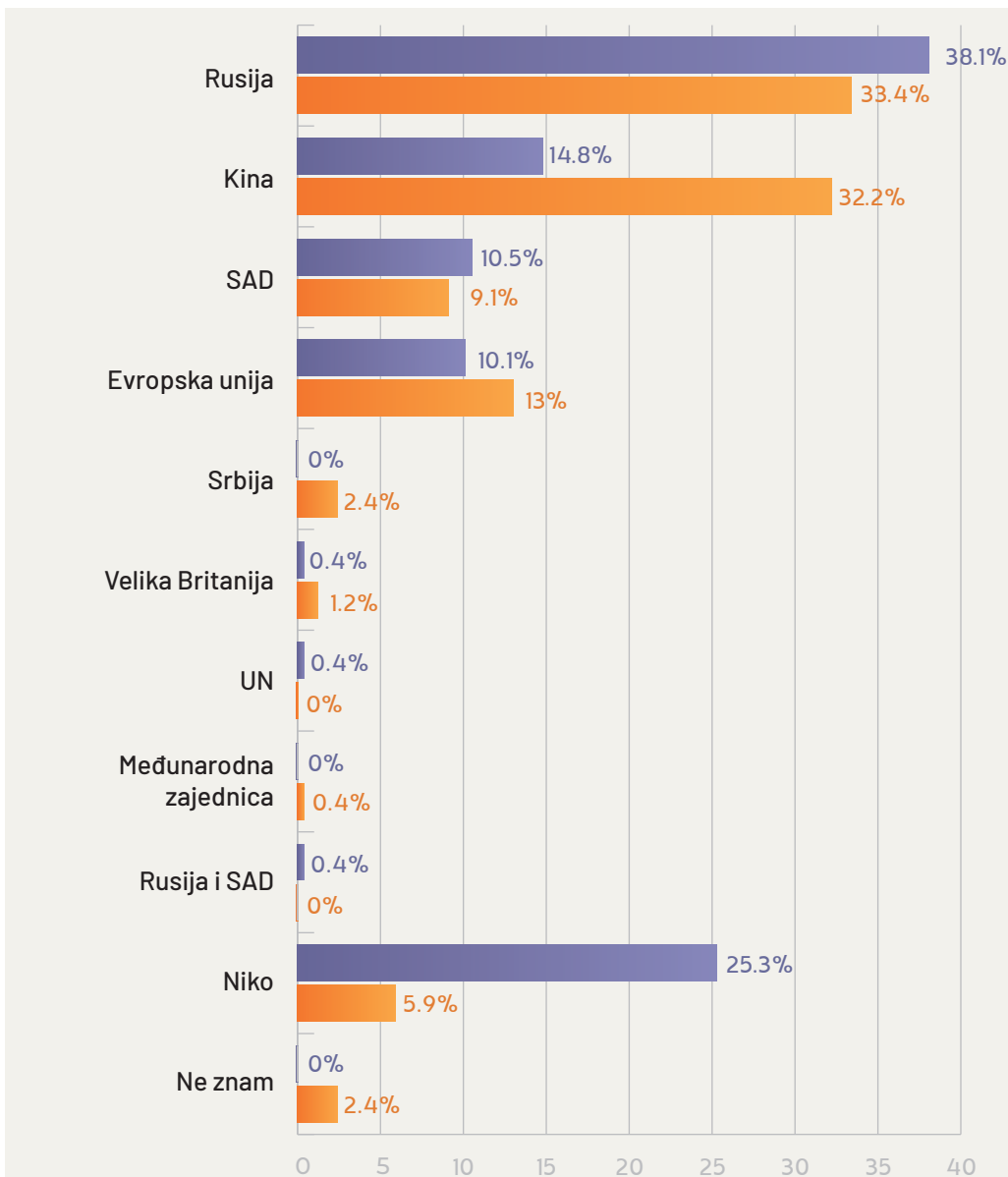
Istovremeno, ni institucije Republike Srbije ne uživaju izrazito visoko poverenje. Iako su ocene nešto povoljnije nego kod kosovskih institucija, i Vlada Srbije (28% „uopšte nisam zadovoljan“, 38% „nisam zadovoljan“) i Kancelarija za Kosovo i Metohiju (26% + 40%) imaju dominantno negativan saldo. Ovo sugerše da nezadovoljstvo nije usmereno samo ka kosovskom institucionalnom okviru, već zahvata širi politički sistem.

Teritorijalne razlike dodatno produbljuju ovu sliku. Na severu je nezadovoljstvo kosovskim institucijama izrazito intenzivno i radikalno: oko 73% ispitanika je navelo da „uopšte nije zadovoljno“ radom Vlade Kosova, 66% radom Kosovske policije, 63% radom srpskih poslanika u Skupštini Kosova. Ove brojke ukazuju na gotovo potpunu delegitimaciju kosovskog institucionalnog okvira u severnom delu zajednice. Čak su i međunarodne misije ocenjene vrlo negativno (npr. 59% „uopšte nezadovoljno“ radom UNMIK-a, 57% EULEX-a). Južno od Ibra nezadovoljstvo je i dalje dominantno, ali manje ekstremno. Umesto kategorije „uopšte nisam zadovoljan“, češće se pojavljuje blaža kategorija „nisam zadovoljan“. Na primer, za Vladu Kosova 34% je „uopšte nezadovoljno“, ali 53% „nije zadovoljno“, što sugerise kritičan, ali manje radikalni stav. Sličan obrazac postoji i kod međunarodnih misija i Kosovske policije, gde su negativne ocene visoke, ali raspodeljene više ka sredini skale.

Opštine sa srpskom većinom južno od Ibra	Uopšte nisam zadovoljan/na	Nisam zadovoljan/na	Neutralni	Zadovoljan/na	Veoma zadovoljan/na
Privremeni organi lokalne samouprave	15.9%	50.8%	26.4%	5.4%	1.5%
Opštine u kosovskom sistemu u većinski srpskim sredinama	13.9%	51.2%	26.5%	6.9%	1.5%
Kancelarija za Kosovo i Metohiju	16.4%	50%	27%	4.7%	1.9%
Vlada Srbije	18.9%	49%	24.3%	5.8%	2%
Vlada Kosova	34.1%	52.7%	10.5%	1.5%	1.2%
Srpski poslanici u Skupštini Kosova	30.5%	55.6%	9.7%	2.3%	1.9%
Srpski ministri u Vladi Kosova	38.6%	49.8%	8.5%	2.3%	0.8%
Kosovska policija	28.1%	48.1%	19.6%	3.4%	0.8%
UNMIK	27%	45.5%	19.3%	7%	1.2%
Kancelarija EU na Kosovu	27.9%	47%	17%	7.3%	0.8%
EULEX	30.5%	48.3%	15.8%	5%	0.4%
KFOR	29.1%	45.3%	17.4%	7%	1.2%
OEBS	29.1%	43.8%	16.7%	8.9%	1.5%

Branioci srpskih interesa

Kada je reč o percepciji „najboljeg zaštitnika srpskih interesa“ na nivou celog uzorka, Rusija se izdvaja kao dominantan akter (36%), dok je Kina na drugom mestu (23%). EU (12%) i SAD (10%) zauzimaju znatno slabiju poziciju, dok je poverenje u samu Srbiju kao zaštitnika gotovo simbolično (1%). Istovremeno, čak 16% ispitanika smatra da „niko“ ne štiti srpske interese, što ukazuje na izražen osećaj političke nezaštićenosti i defetističkog kolektivnog identiteta.

Teritorijalne razlike dodatno produbljuju ovu sliku. Na severu Kosova Rusija je najuverljiviji izbor (oko 38%), ali je posebno značajan visok procenat odgovora „niko“ (oko 25%).

To sugeriše da, iako postoji snažna simbolička orijentacija ka Moskvi, istovremeno je prisutna i duboka sumnja u stvarnu efikasnost bilo kog aktera. Sever karakteriše izraženiji geopolitički skepticizam i osećaj napuštenosti. Južno od Ibra, iako Rusija ostaje prvi izbor (oko 34%), Kina beleži izuzetno visok procenat (oko 32%), znatno viši nego na severu (oko 15%). Ovaj podatak može ukazivati na pragmatičniju percepciju međunarodnih odnosa i otvorenost ka multipolarnom poretku, u kome Kina simbolizuje alternativni centar moći nasuprot Zapadu. U južnim opštinama je značajno niži procenat onih koji smatraju da „niko“ ne štiti srpske interese (oko 6%), što sugeriše manje izražen osećaj potpune političke izolovanosti nego na severu.

EU i SAD ostaju sekundarni akteri u percepciji zaštite interesa (ukupno 22%), što odražava ograničen legitimitet zapadnih institucija u očima ispitanika. Posebno je indikativno da sama Srbija gotovo da se ne percipira kao ključni zaštitnik, što može ukazivati na razliku između simboličke nacionalne pripadnosti i procene realne međunarodne moći.

Kada je reč o percepciji međunarodnih „zaštitnika“ srpskih interesa, ton intervjuja sa istaknutim predstavnicima srpske zajednice je pre svega obeležen razočaranjem i realizmom. Urednik Radija Goraždevac Darko Dimitrijević jasno ističe da se svetska politika vodi interesima, a ne prijateljstvima, naglašavajući da je iluzorno očekivati trajnu zaštitu spolja. Osnivač NVO Instituta za razvoj civilnog društva „Innovate“ Miloš Vukadinović ide korak dalje i kaže: „U principu, ljudi su postali svesni toga da Srbi na Kosovu nemaju aktivnog zaštitnika... čini mi se da smo već neko vreme prepušteni sami sebi“. On ocenjuje da je „mit o Rusiji“ značajno oslabljen, te da tradicionalna očekivanja odavno nemaju realno uporište, iako kosovsko političko liderstvo konstantno inputira i ponavlja ovaj neutemeljeni narativ.

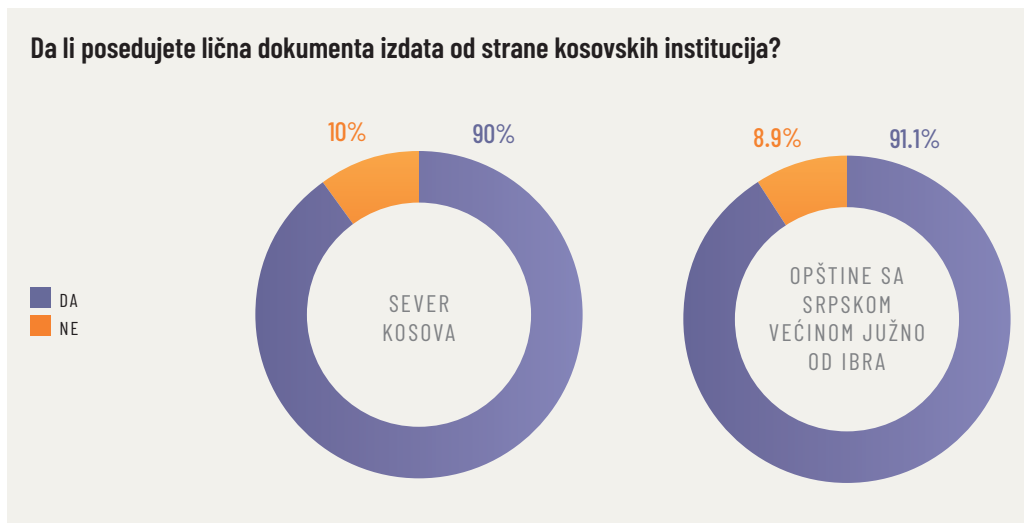
Glavni i odgovorni urednik Radija Kim Goran Avramović pruža detaljniju geopolitičku analizu, ocenjujući da je doživljaj Rusije kao branioca srpskih interesa „recidiv iz nekih prošlih vremena“, te da „Rusija odavno ne mari za Kosovo, osim kada ga pominje u kontekstu Krima ili drugih okupiranih ukrajinskih teritorija“. On dodaje da Kina Kosovo koristi isključivo u kontekstu sopstvenog pitanja Tajvana, dok je Evropska unija „potpuno zaokupljena sopstvenim problemima“, a Beograd ograničen sopstvenim političkim pozicijama. U takvom kontekstu, konstatuje se da „njihove interese na terenu više ne zastupa niko“.

	2025	2024	2023	2022	2021
Evropska unija	11.5%	21.9%	15.7%	9.8%	8.9%
Rusija	35.8%	44.7%	56.9%	64.3%	65.6%
SAD	9.8%	2.4%	2.8%	1.7%	3%
Kina	23.5%	14.1%	11.8%	13%	17%

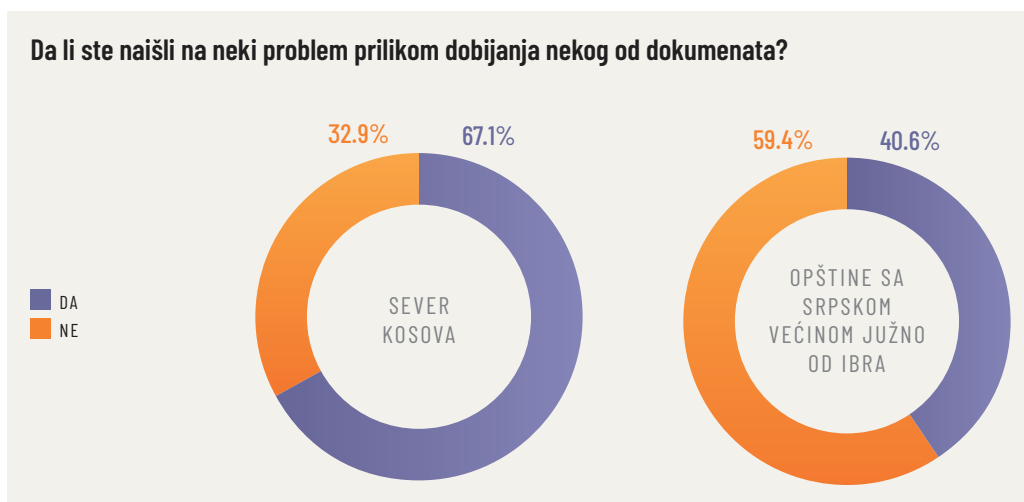
Percepcija kosovskih Srba o međunarodnim faktorima koji brane njihove interese pokazuje promene u poslednjih pet godina. Uprkos padu uticaja, Rusija već godinama dobija najveću podršku, dok opada podrška Evropskoj uniji. U 2025. godini, Rusija je najviše podržana sa 35.8%, iako je zabeležen pad u odnosu na prethodne godine (44.7% u 2024. i 56.9% u 2023.), što može ukazivati na urušavanje idealizovane slike o Rusiji kao zaštitniku. Evropska unija je u 2025. godini smanjila podršku na 11.5%, što je drastičan pad u odnosu na 2024. godinu (21.9%). Kina je u porastu, sa 23.5% u 2025. godini, što je značajan porast u odnosu na 14.1% u 2024. godini i 11.8% u 2023, dok je SAD i dalje najmanje podržan sa 9.8% u 2025. godini.

Lične karte

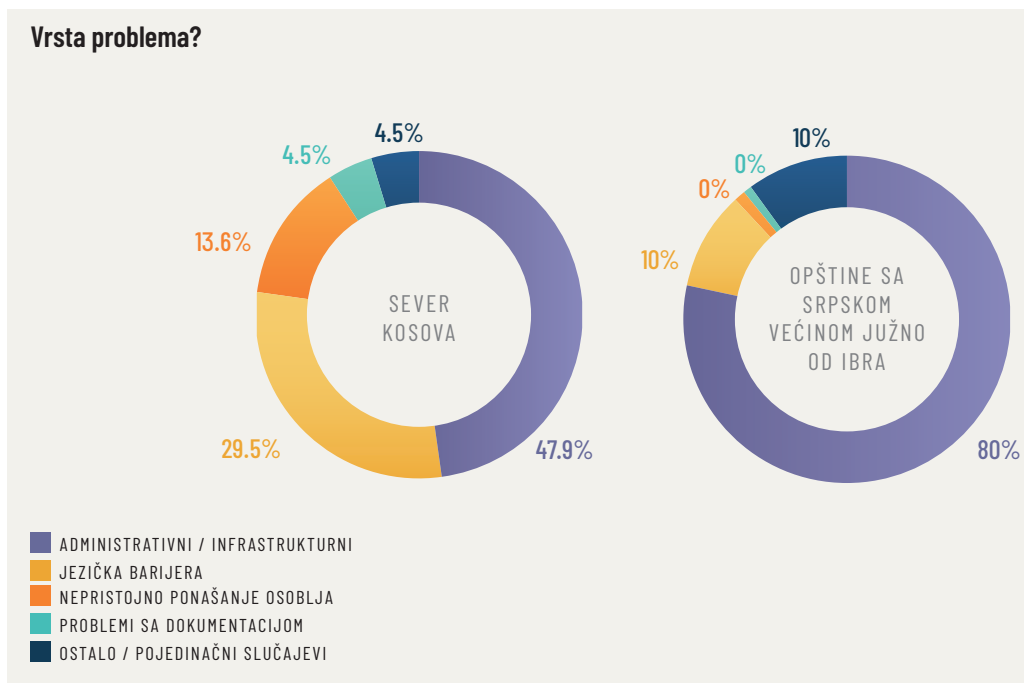
Podaci o posedovanju kosovskih ličnih dokumenata ukazuju na visok stepen formalne uključenosti Srba u kosovski administrativni sistem. Čak 91% ispitanika poseduje dokumenta izdata od strane kosovskih institucija, dok svega 9% nema takva dokumenta. Ovaj obrazac je gotovo identičan na severu (90%) i u opštinama južno od Ibra (91%), što sugerise da, uprkos političkim razlikama i različitim nivoima institucionalnog poverenja, većina građana funkcioniše unutar kosovskog administrativnog okvira iz pragmatičnih razloga.

Međutim, gotovo polovina ispitanika (46%) navodi da je imala probleme prilikom dobijanja dokumenata. Ovi problemi su izraženiji u opštinama južno od Ibra, gde 59% ispitanika prijavljuje poteškoće, dok je na severu taj procenat znatno niži (33%). Na severu većina (67%) navodi da nije imala problema, dok je na jugu taj procenat 41%. Ova razlika može ukazivati na različite administrativne uslove, institucionalne prakse ili stepen prilagođenosti lokalnih struktura potrebama zajednice.

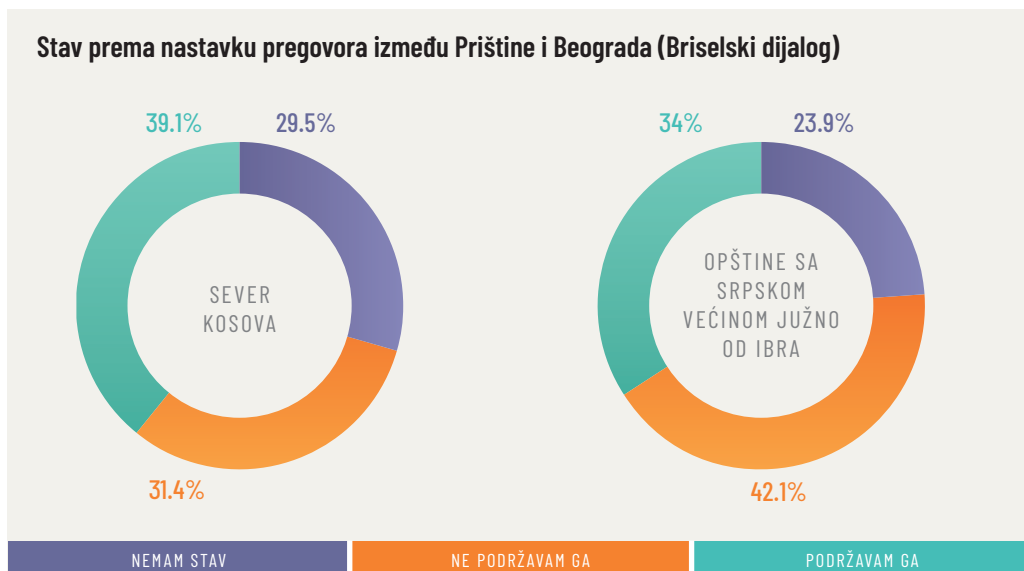
Kada je reč o vrsti problema, dominantni su administrativni i infrastrukturni izazovi (54%), što uključuje tehničke, proceduralne ili organizacione prepreke. Ovaj tip problema je posebno izražen južno od Ibra (80% svih prijavljenih problema u toj regiji). Na severu su problemi raznovrsniji: pored administrativnih (48%), značajan je i jezički faktor (oko 30%), dok su zabeleženi i slučajevi nepristojnog ponašanja službenika (oko 14%) i dokumentacionih poteškoća (oko 5%). Južno od Ibra jezička barijera i problemi u komunikaciji su znatno ređe prijavljeni, što može ukazivati na drugačiju strukturu interakcije sa institucijama ili na prilagođenije administrativne procedure.

NASTAVAK DIJALOGA BEOGRADA I PRIŠTINE

Rezultati o stavu prema nastavku dijaloga Beograda i Prištine (Briselski dijalog) ukazuju na duboku podeljenost unutar srpske zajednice na Kosovu, ali i na značajne teritorijalne razlike u političkoj percepciji procesa pregovora. Na nivou celog uzorka, stavovi su gotovo savršeno polarizovani: 37% ispitanika podržava nastavak pregovora, isto toliko (37%) ne podržava, dok 26% nema jasno formirano mišljenje. Ovakva raspodela ukazuje na odsustvo društvenog konsenzusa i na snažnu normativnu i političku ambivalenciju u vezi sa dosadašnjim ishodima dijaloga.

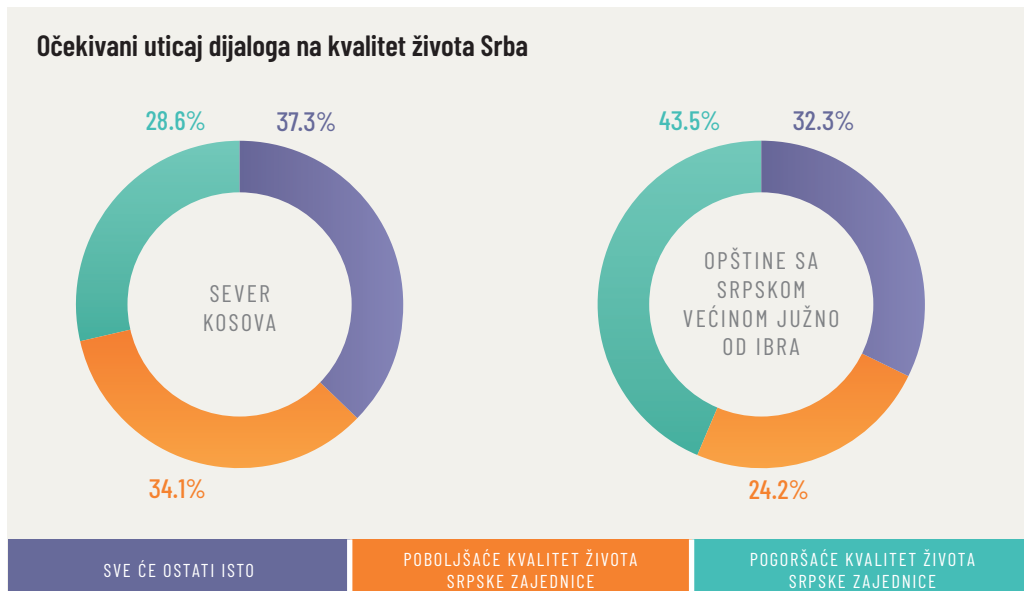

Međutim, kada se podaci razlože po mestu stanovanja, razlike postaju izraženije. Na severu Kosova podrška dijalogu je relativno viša (39%) nego u opštinama južno od Ibra (34%), dok je procenat onih koji se protive nastavku pregovora niži (31% na severu naspram 42% na jugu). Istovremeno, sever beleži i veći procenat neodlučnih (oko 30%) u odnosu na jug (oko 24%).

Ovi nalazi sugerišu da je sever, uprkos snažnoj političkoj polarizaciji i izraženom institucionalnom nepoverenju prema kosovskim institucijama, nešto otvoreniji prema samom procesu pregovora kao političkom mehanizmu. To može ukazivati na pragmatičnu percepciju dijaloga kao nužnog kanala za rešavanje bezbednosnih i institucionalnih pitanja koja direktno utiču na njihov svakodnevni život.

Nasuprot tome, u opštinama južno od Ibra dominira veći nivo odbacivanja dijaloga (42%), što može reflektovati razočaranje dosadašnjim rezultatima pregovora ili percepciju da dijalog nije doneo konkretna poboljšanja u položaju zajednice. Manji procenat neodlučnih na jugu može upućivati na čvršće formirane stavove, bilo pozitivne ili negativne. Visok procenat neodlučnih dodatno ukazuje na deficit transparentne komunikacije i poverenja u pregovaračke elite, kao i na odsustvo široko prihvaćenog narativa o tome šta dijalog zapravo znači i kakve posledice može imati po zajednicu.

Rezultati o očekivanom uticaju Briselskog dijaloga na kvalitet života Srba pokazuju izraženo odsustvo optimističkog narativa. Na nivou celog uzorka, 36% ispitanika smatra da će dijalog pogoršati kvalitet života srpske zajednice, 35% veruje da se ništa neće promeniti, dok 29% očekuje poboljšanje. Dakle, negativna i neutralna očekivanja zajedno čine više od dve trećine odgovora, što ukazuje na preovlađujući skepticizam prema potencijalnim pozitivnim efektima pregovora.

U opštinama južno od Ibra dominira izraženiji pesimizam budući da oko 44% ispitanika očekuje pogoršanje kvaliteta života, 32% smatra da će sve ostati isto, a samo 24% veruje u poboljšanje. U poređenju sa severom, jug pokazuje znatno niži nivo optimizma i viši nivo negativnih očekivanja. Analitički posmatrano, ovi podaci ukazuju na deficit poverenja u transformativni potencijal dijaloga. Čak i tamo gde postoji formalna podrška nastavku pregovora, očekivanja u pogledu konkretnih životnih poboljšanja ostaju ograničena. Posebno je zabrinjavajuće da jug, gde je institucionalna uključenost u kosovski sistem izraženija, pokazuje veći stepen zabrinutosti zbog mogućih negativnih posledica dijaloga.

	2025	2024	2023	2022	2021
Podržavam ga	36.7%	29%	18.2%	17.5%	22.4%
Ne podržavam ga	36.7%	29%	42.8%	40.5%	25.9%
Nemam stav	26.6%	41.7%	39%	42%	51.7%
Nije odgovorio/la	0%	0.3%	0%	0%	0%

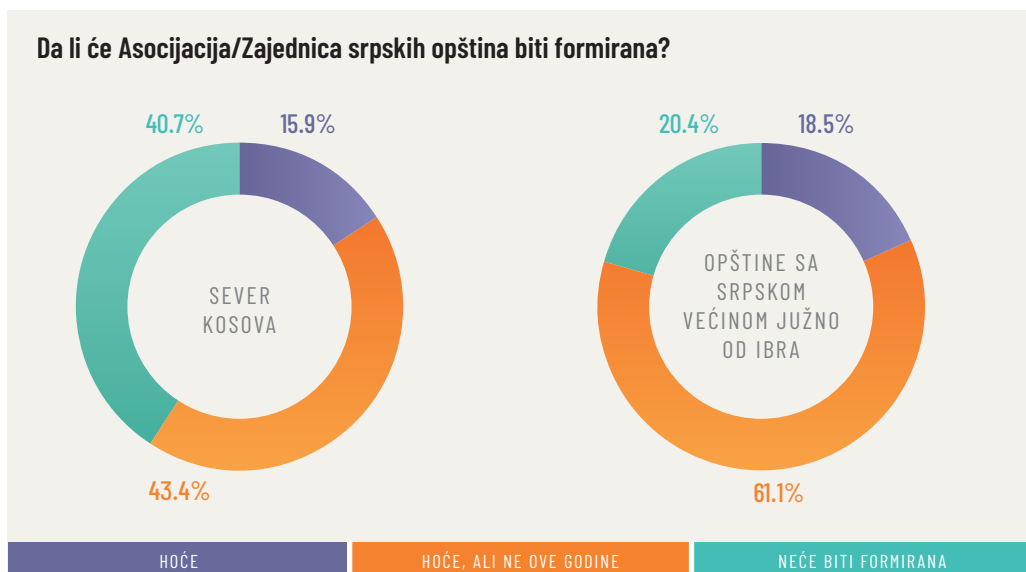
U 2024. godini, 29% je podržavalo pregovore, isti procenat ispitanika je bio protiv, dok je 41.7% imalo neutralan stav. Iako je u 2025. godini porastao broj onih koji podržavaju pregovore (36.7%), u isto vreme ostaje visok broj onih koji ih ne podržavaju, što ukazuje na duboku podelu unutar srpske zajednice. U prethodnim godinama, kao što je 2023. (18.2% podrške), postotak onih koji su podržavali pregovore bio je znatno niži, dok je broj neutralnih odgovora bio visok, naročito u 2021. godini, kada je 51.7% građana bilo bez stava. Ovaj trend ukazuje na postepeno smanjenje neutralnosti i porast polarizacije, ali i dalje postoji značajan broj građana koji ostaje neodlučan u vezi sa daljim pregovorima.

	2025	2024	2023	2022	2021
Poboljšaće kvalitet života srpske zajednice	29.1%	19.9%	14.1%	15%	18.9%
Pogoršaće kvalitet života srpske zajednice	36%	31.4%	35.9%	38.1%	23.7%
Sve će ostati isto	34.9%	48.5%	50%	46.9%	57.4%
Nije odgovorio/la	0%	0.2%	0%	0%	0%

U odnosu na 2024. godinu, kada je 19.9% smatralo da će dijalog poboljšati kvalitet života, a 48.5% verovalo da će sve ostati isto, primećen je porast broja onih koji smatraju da bi dijalog mogao imati pozitivan uticaj (u 2025. godini, 29.1% smatra da će dijalog poboljšati kvalitet života). U 2023. i 2022. godini, broj onih koji su smatrali da će dijalog poboljšati život bio je još manji (14.1% i 15%), dok je 2023. godine 50% verovalo da neće biti promena. U 2021. godini, 18.9% je bilo optimistično, dok je 57.4% imalo stav da neće biti promena. Ovi podaci ukazuju na postepeno povećanje optimizma u 2025. godini, ali pesimizam i osećaj stagnacije i dalje dominiraju, sa većinom smatrajući da dijalog neće doneti značajne promene ili da će se život pogoršati.

Formiranje ZSO

Očekivanja u vezi sa formiranjem Zajednice opština sa srpskom većinom (ZSO) pokazuju specifičnu kombinaciju „uslovnog optimizma“ i duboko ukorenjene sumnje u konačan ishod. Na nivou celog uzorka, dominantan stav nije ni otvoreni optimizam ni potpuni pesimizam, već odlaganje u očekivanjima. Većina smatra da će ZSO biti formirana, ali ne u skorijem roku (52%). To sugerise da ispitanici ne odbacuju ideju kao nemoguću, ali istovremeno ne veruju da postoje politička volja Prištine ili međunarodni pritisak dovoljno jak da to učine izvesnim u vremenskim okvirima sadašnjice. Drugim rečima, ZSO se doživljava kao stalno prisutno obećanje u političkom prostoru, ali ne kao realno dostižan ishod u kratkom vremenu.

Istovremeno, značajan deo ispitanika smatra da ZSO uopšte neće biti formirana (30%). Ova grupa ne izražava samo skepticizam prema rokovima, već i dubinsko nepoverenje u sam pregovarački okvir i aktere koji ga sprovode. U tom smislu, odgovor „neće biti formirana“ može se čitati kao indikator delegitamacije Briselskog procesa: ZSO se percipira kao instrument političke trgovine i simboličko obećanje koje se koristi za smirivanje pritisaka, ali bez namere da se sprovede. Manjina koja veruje da će ZSO ipak biti formirana u bliskom roku (17%) ukazuje da, uprkos dugogodišnjem zastoju, postoji deo populacije koji ili prepoznaje nove političke signale kao prelomne, ili zadržava veru u mogućnost dogovora pod spoljnim pritiskom.

Teritorijalne razlike su posebno važne jer sugerisu dve različite političke racionalnosti unutar iste zajednice. Na severu Kosova očekivanja su znatno „tvrđa“ i polarizovanija: skoro podjednak udeo ispitanika kaže da će ZSO biti formirana kasnije (43%) i da neće biti formirana uopšte (41%). To znači da se sever nalazi između dve interpretacije: jedna vidi ZSO kao odloženi, ali moguć ishod dok druga je vidi kao suštinski neostvarivu.

Južno od Ibra dominira umereniji, ali izrazito „odloženi“ optimizam: 61% očekuje da će ZSO biti formirana, ali ne ove godine, dok je procenat onih koji veruju da neće biti formirana znatno niži (20%). Ovo sugerise da jug, iako skeptičan prema brzini procesa, ipak više veruje u dugoročni institucionalni ishod. Jedno moguće tumačenje je da su Srbi južno od Ibra, koji su češće u svakodnevnoj interakciji sa kosovskim institucijama, razvili pragmatičniji odnos prema institucionalnim promenama: manje očekuju nagle političke preokrete, ali veruju u postepene, spore dogovore i „tehničko“ sprovođenje uz međunarodno posredovanje. ZSO se tu može doživljavati više kao administrativni okvir koji će kad-tad nastati, nego kao urgentna politička garancija opstanka.

	2025	2024	2023	2022	2021
Hoće	17.4%	25.8%	19%	14%	14.1%
Hoće, ali ne ove godine	52.2%	27.5%	33.5%	27.3%	38.5%
Neće biti formirana	30.4%	46.7%	47.5%	58.7%	47.4%

Percepcija o formiranju Zajednice srpskih opština (ZSO) na Kosovu takođe pokazuje varijacije kroz poslednjih pet godina. Najveći optimizam u vezi sa formiranjem ZSO bio je u 2024. godini, kada je 25.8% smatralo da će ZSO biti formirana, što je najveći broj u poslednjih pet godina. Ovaj rast može biti posledica nade za stabilizacijom situacije, ali nije bio izazvan specifičnim političkim događajem. Najmanje optimistični podaci zabeleženi su u 2022. i 2021. godini, sa samo 14% onih koji su verovali da će ZSO biti formirana, što je ukazivalo na pesimizam u vezi sa ispunjavanjem tih političkih ciljeva. U 2025. godini, 17.4% je verovalo da će ZSO biti formirana, dok je najviše ljudi (52.2%) smatralo da neće biti formirana ove godine, što pokazuje i dalje prisutnu neizvesnost i nisku veru u postizanje ovog cilja.

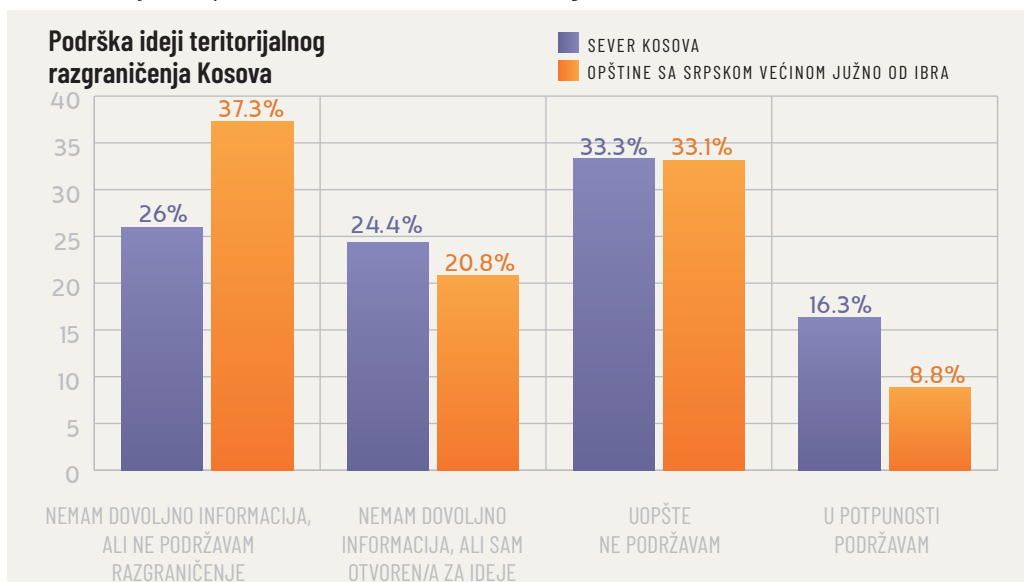
Dubinski posmatrano, ova pitanja o ZSO služe kao indikator poverenja u tri stvari istovremeno: (1) u pregovarački proces da proizvodi rezultat, (2) u međunarodne posrednike da mogu da obezbede sprovođenje, i (3) u političke elite u Prištini da imaju interes da dogovor realizuju. Dominantni odgovor „biće, ali ne uskoro“ pokazuje da su ispitanici internalizovali logiku permanentnog odlaganja kao normalno stanje politike na Kosovu.

Podela teritorije

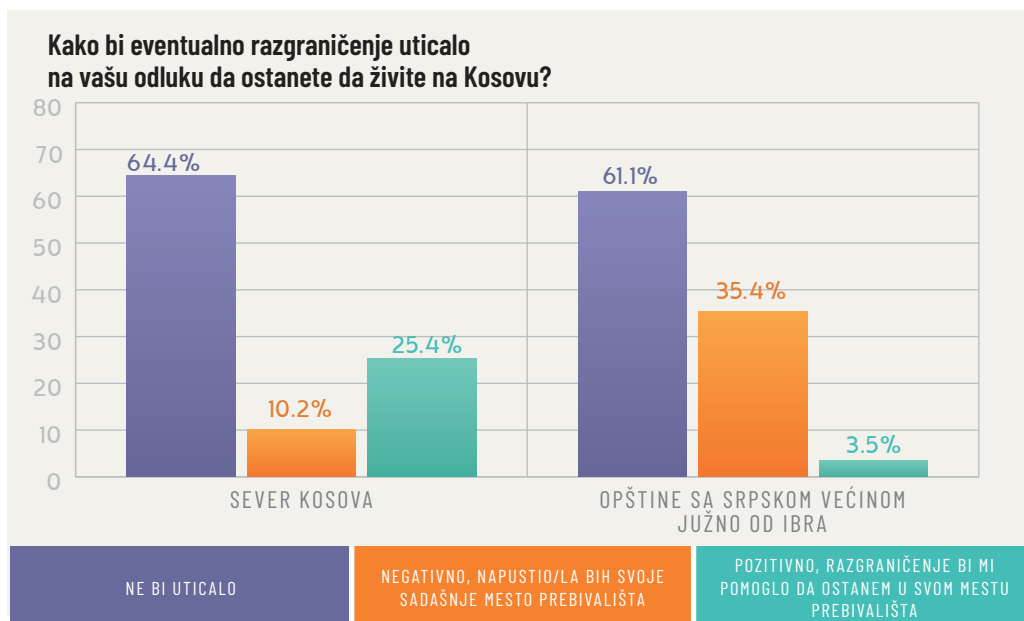
Podaci o podršci ideji teritorijalnog razgraničenja pokazuju izrazito rezervisan, pa i skeptičan odnos srpske zajednice prema ovom konceptu, uprkos svim kriznim situacijama u skorijoj prošlosti. Na nivou celog uzorka, dominantan obrazac je negativan: trećina ispitanika (33%) u potpunosti ne podržava ideju, dok dodatnih 32% navodi da nema dovoljno informacija i da je ne podržava. To znači da gotovo dve trećine ispitanika zauzima distancu ili otvoreno odbacuje koncept razgraničenja. Istovremeno, 23% navodi da nema dovoljno informacija, ali je otvoreno prema ideji, dok svega 13% izražava punu podršku. Ovakva raspodela pokazuje da ideja teritorijalne podela nema širok legitimitet, ali ni da je u potpunosti delegitimizovana, tj. ostaje u zoni mogućih scenarija.

Posebno je značajno što veliki deo odgovora uključuje referencu na „nedovoljno informacija“. Drugim rečima, razgraničenje se ne doživljava kao jasno artikulisan politički projekat sa definisanim posledicama, već kao koncept o kojem građani nemaju dovoljno podataka da bi zauzeli čvrst stav. Teritorijalne razlike dodatno osvetljavaju političku dinamiku. Na severu Kosova 16% u potpunosti podržava ideju, dok je taj procenat južno od Ibra znatno niži (oko 9%). Istovremeno, na severu je veći procenat onih koji su „otvoreni prema ideji, ali nemaju dovoljno informacija“ (24%), dok je južno od Ibra izraženiji udeo onih koji nemaju dovoljno informacija i ne podržavaju je (37%). To sugeriše da je sever skloniji da razmatra razgraničenje kao potencijalnu opciju, dok je jug oprezniji i skloniji odbacivanju, posebno u uslovima nejasnih garancija.

Važno je i to da je kategorija „uopšte ne podržavam“ gotovo identična u obe regije (33%), što pokazuje da postoji stabilno jezgro protivljenja bez obzira na teritorijalni kontekst. Međutim, razlika se pojavljuje u intenzitetu otvorenosti: sever pokazuje nešto veći prostor za normativnu fleksibilnost, dok jug pokazuje snažniju kombinaciju skepticizma i informacione nesigurnosti.

Na nivou celog uzorka, dominantan stav je da razgraničenje ne bi uticalo na odluku o ostanku (63%). Ovo sugeriše da većina ispitanika svoju odluku o životu i opstanku ne vezuje direktno za jednu političku odluku, već je zasniva na širim faktorima – porodičnim, ekonomskim, identitetskim ili bezbednosnim. U tom smislu, može se govoriti o određenoj ukorenjenosti zajednice, gde politički aranžmani, iako važni, nisu jedini determinanti migracionih odluka. Međutim, gotovo četvrtina ispitanika (23%) navodi da bi razgraničenje imalo negativan efekat i da bi napustili svoje trenutno mesto boravka. To je politički izuzetno značajan podatak: iako manjinski, ovaj deo populacije razgraničenje doživljava kao potencijalnu pretnju egzistencijalnoj sigurnosti. Podaci pokazuju da je to logično posebno izraženo u opštinama južno od Ibra (35% bi napustilo svoje mesto prebivališta).

	2025	2024	2023	2022	2021
U potpunosti podržavam	12.5%	8.9%	14.8%	4.2%	4.3%
Nemam dovoljno informacija, ali sam otvoren/a za ideje	22.5%	18.3%	16.7%	12.1%	20.6%
Nemam dovoljno informacija, ali ne podržavam razgraničenje	31.8%	24.7%	17.8%	32.7%	21.1%
Uopšte ne podržavam	33.2%	48.1%	50.7%	51%	54.1%

Najveća podrška i otvorenost za ideje u zbiru zabeležena je u 2025. godini (35% – 12.5% potpuno podržava + 22.5% otvoreno za ideje), što ukazuje na rastući interes, ali i dalje značajan broj onih koji se protive (33.2%). Drugi najveći zbir bio je u 2023. godini (31.5% – 14.8% potpuno podržava + 16.7% otvoreno za ideje), ali i tada je 50.7% bilo protiv.

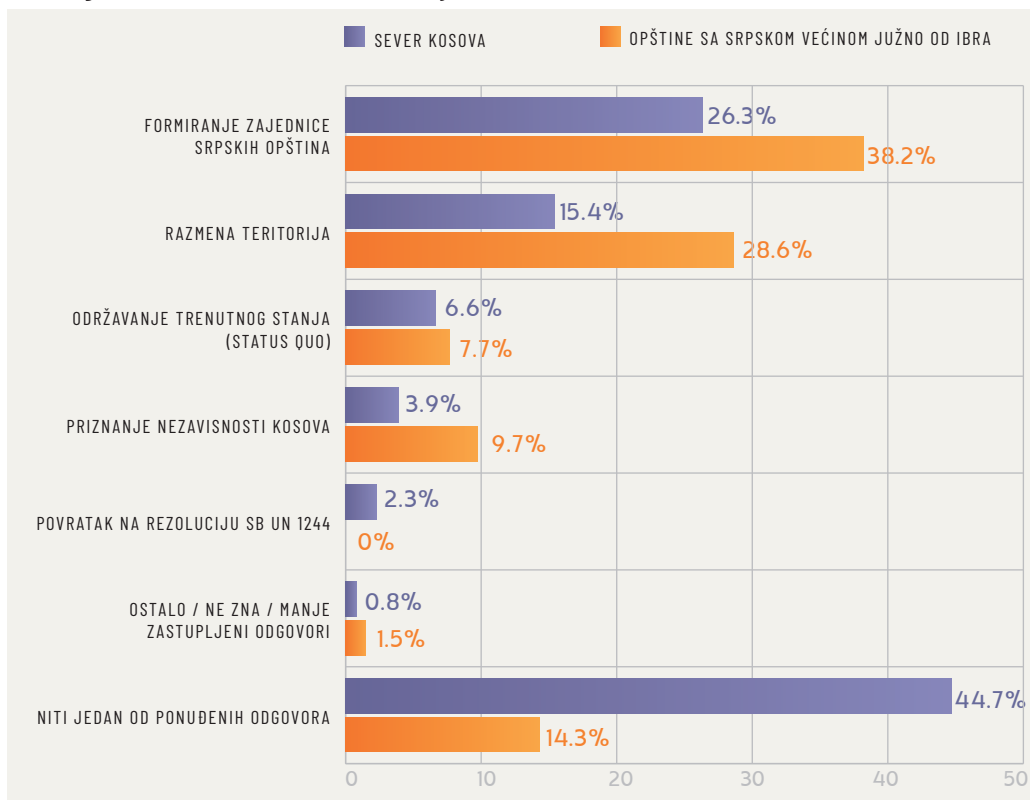
Od 2022. do 2024. godine, broj onih koji podržavaju ili su otvoreni za ideje varira, dok je broj protivnika ostao stabilan. Iako je u 2025. godini zabeležen porast podrške, razgraničenje ostaje duboko polarizujuće pitanje među Srbima na Kosovu.

	2025	2024	2023	2022	2021
Negativno, napustio/la bih svoje sadašnje mesto prebivališta	22.8%	37.8%	42.8%	29.4%	33.1%
Ne bi uticalo	62.8%	46.3%	46.5%	62.2%	57.2%
Pozitivno, razgraničenje bi mi pomoglo da ostanem u svom mestu prebivališta	14.4%	14.9%	10.7%	8.4%	9.6%
Nije odgovorio/la	-	1%	-	-	-

Percepcija o uticaju razgraničenja na odluku o ostanu na Kosovu pokazuje postepeni pad negativnih stavova. U 2025. godini, 22.8% smatra da bi razgraničenje negativno uticalo na njihov odlazak, dok 62.8% smatra da ne bi imalo uticaja. Ovaj pad u negativnim odgovorima u odnosu na 2024. godinu (37.8%) ukazuje na veću akomodaciju ove ideje među pripadnicima srpske zajednice. Broj onih koji veruju da bi razgraničenje pomoglo da ostanu je i dalje nizak (14.4%). U prethodnim godinama, broj negativnih odgovora bio je veći, dok je stav da razgraničenje ne bi imalo uticaja ostao prilično stabilan. Iako postoje odstupanja, većina i dalje smatra da razgraničenje neće značajno uticati na njihov ostanak na Kosovu.

Moguća rešenja van pravnog okvira Srbije

Podaci o preferiranom rešenju, pod pretpostavkom da Kosovo ne ostane deo pravnog sistema Srbije otkrivaju duboku fragmentaciju stavova i odsustvo jedinstvenog političkog konsenzusa unutar srpske zajednice. Na nivou celog uzorka, najčešće birana opcija je formiranje Zajednice opština sa srpskom većinom (32%). To sugeriše da ZSO ostaje centralni institucionalni okvir kroz koji značajan deo ispitanika zamišlja kolektivnu zaštitu i autonomiju u novim političkim okolnostima. Međutim, odmah iza toga dolazi odgovor „nijedna od ponuđenih opcija“ (29%), što je politički izuzetno značajan signal. Ovaj odgovor ne znači nužno pasivnost, već pre dubinsko nezadovoljstvo ili neprepoznavanje ponuđenih modela kao legitimnih, realističnih ili dovoljno zaštitničkih.

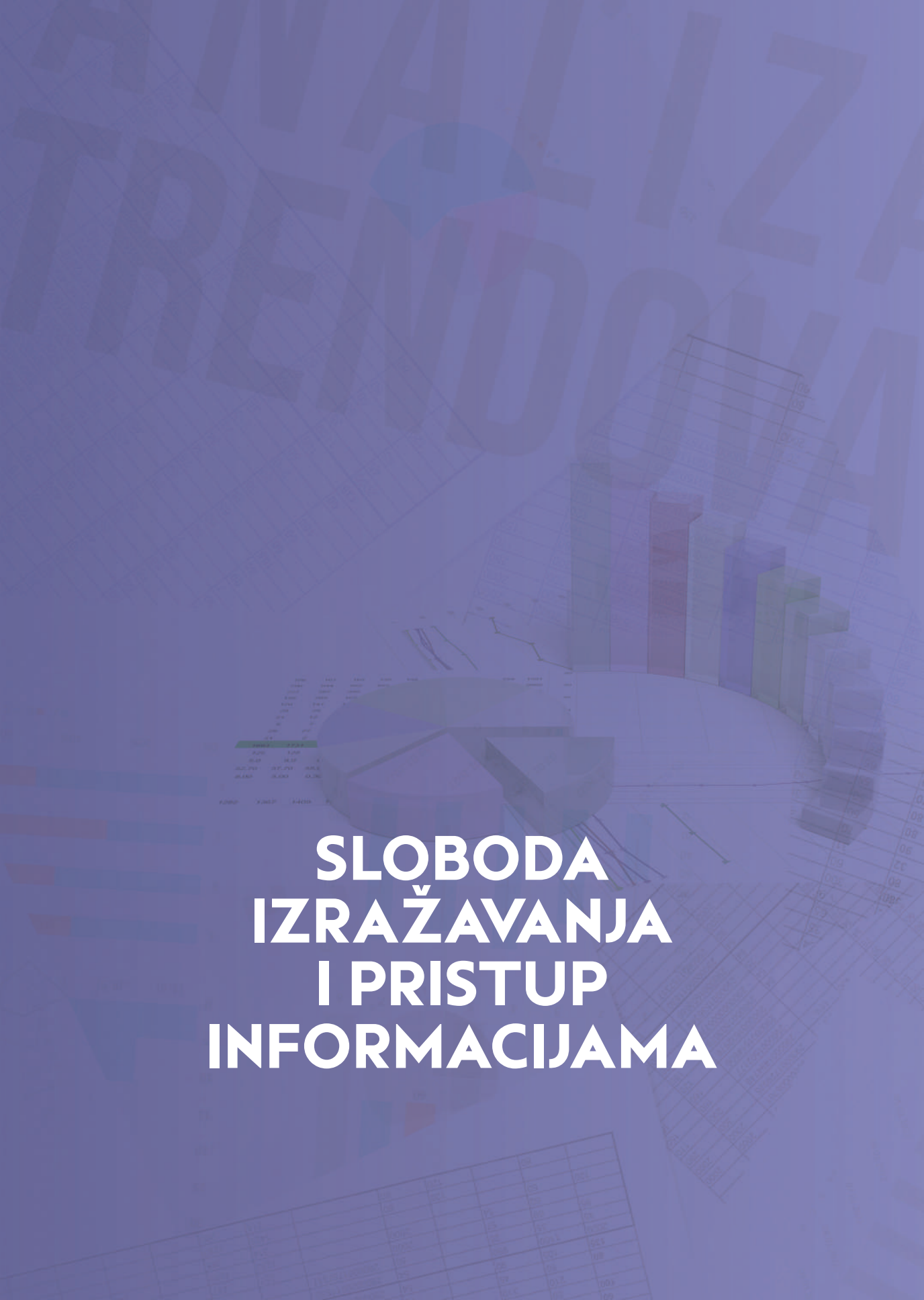
Treća opcija po učestalosti je teritorijalna razmena (22%), što pokazuje da ideja teritorijalne satisfakcije i dalje ima relevantan, ali ne dominantan prostor u mogućim scenarijima. Status quo i priznanje nezavisnosti imaju marginalniju podršku (po 7%), dok je povratak na Rezoluciju 1244 gotovo simboličan (1%), što ukazuje da pravno-formalni međunarodni okvir iz 1999. više nema snažnu mobilizacionu moć u percepciji građana.

Na severu Kosova dominantan odgovor je „nijedna od ponuđenih opcija“ (oko 45%). Ovo je izrazito visok procenat i sugeriše snažnu političku rezignaciju ili odbacivanje ponuđenog spektra kompromisa. Sever pokazuje najveći stepen distanciranja od svih ponuđenih rešenja, uključujući i ZSO (26%) i teritorijalnu razmenu (15%).

Ovakav obrazac može ukazivati na percepciju da nijedno od navedenih rešenja ne garantuje dugoročnu sigurnost ili status koji bi bio prihvatljiv zajednici. U tom smislu, sever i dalje pokazuje visoka očekivanja u pogledu institucionalnih garancija. Nasuprot tome, u opštinama južno od Ibra najčešće birano rešenje je ZSO (38%), dok teritorijalna razmena dobija znatno veću podršku nego na severu (oko 29%). Istovremeno, procenat odgovora „nijedna od opcija“ je znatno niži (14%). Ovaj obrazac sugerira pragmatičniji pristup: jug je spremniji da razmatra konkretne institucionalne ili teritorijalne modele, čak i ako oni podrazumevaju značajne političke kompromise. Takođe je primetno da je priznanje nezavisnosti Kosova znatno češće južno od Ibra (oko 10%) nego na severu (oko 4%), što može odražavati drugačije iskustvo institucionalne integracije i svakodnevne interakcije sa kosovskim sistemom. Najvažniji nalaz je da ne postoji kohezivna vizija budućnosti. Sever i jug ne samo da se razlikuju u stepenu podrške pojedinim rešenjima, već se razlikuju i u političkoj logici: sever pokazuje jači otpor kompromisnim modelima i veću skepsu prema ponuđenim okvirima, dok jug pokazuje veću spremnost da razmatra institucionalne i teritorijalne alternative.

	2025	2024	2023	2022	2021
Formiranje Zajednice srpskih opština (u skladu sa prethodno postignutim sporazumima)	32.2%	40%	40.5%	20.4%	31.3%
Razmena teritorija (Sever Kosova za Preševsku dolinu)	22%	6.6%	4.3%	4.6%	2.4%
Priznanje nezavisnosti Kosova od strane zvaničnog Beograda	6.7%	6.2%	0.9%	1.3%	0.6%
Održavanje trenutnog stanja (status quo)	7.1%	11.3%	13.4%	25.9%	21.3%
Niti jedan od ponuđenih odgovora	29.5%	33.8%	29.3%	47.8%	44.4%
Nešto drugo	1.3%	2.1%	11.6%	0%	0%
Povratak na Rezoluciju SB UN 1244	1.2%	/	/	/	/

Formiranje Zajednice srpskih opština (ZSO) ostaje najprihvatljivija opcija za kosovske Srbe tokom svih godina, ali je u 2025. godini zabeležen pad podrške u odnosu na 2024. godinu. Razmena teritorija, koja je do 2024. godine bila marginalna, doživela je porast u 2025. godini, što ukazuje na povećan interes za ovu opciju, iako ona ostaje manje podržana od ZSO. Priznanje nezavisnosti Kosova od strane Beograda konstantno je najnepopularniji scenario, sa izuzetno malim procentima podrške. Održavanje trenutnog stanja je u opadanju, sa značajnim padom u 2025. godini u odnosu na prethodne godine, dok je broj onih koji nisu zadovoljni ponuđenim opcijama i dalje visok, ali u postepenom opadanju. Ukupno, podrška za promene je u porastu, ali i dalje postoji značajan broj onih koji se protive većini ponuđenih rešenja.

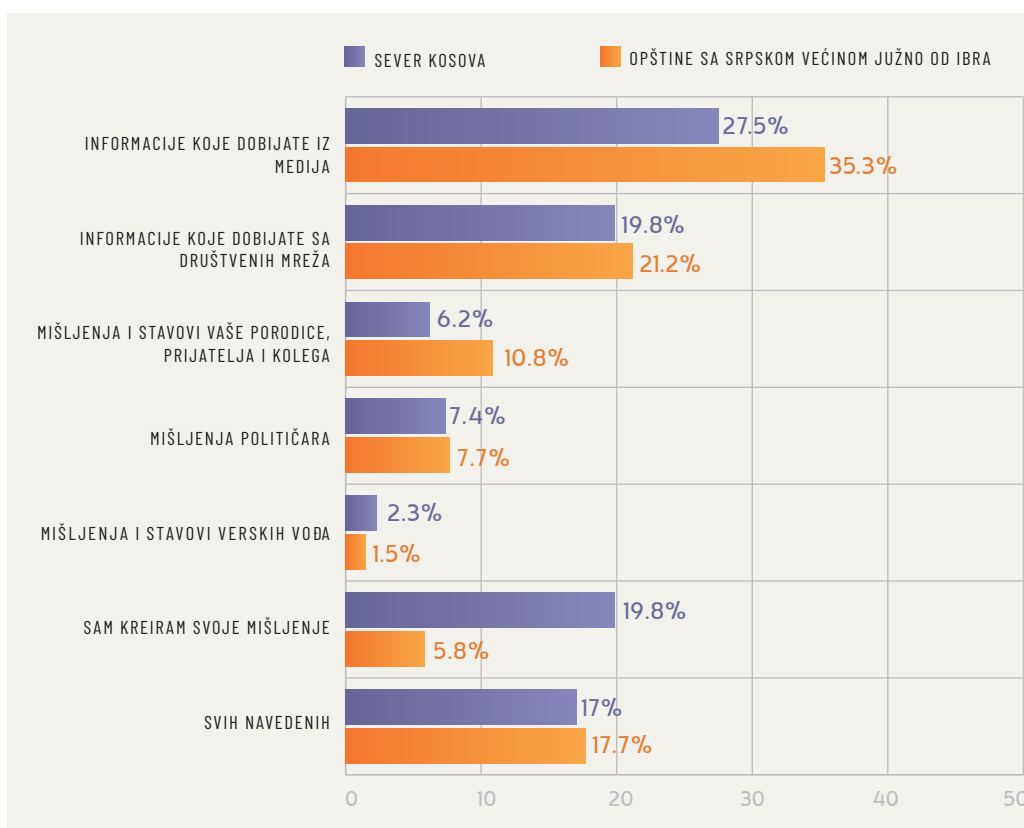
The background features a blue-tinted collage of data visualization elements. At the top, the words 'ANALIZA' and 'TRENDOVA' are written in large, semi-transparent, light blue letters. Below this, there are several 3D-style charts: a bar chart with five bars of varying heights in shades of purple, blue, and green; a pie chart with several slices; and a line graph with multiple data series. The overall aesthetic is clean and professional, typical of a business or academic report cover.

SLOBODA IZRAŽAVANJA I PRISTUP INFORMACIJAMA

Glavni izvori formiranja mišljenja

Rezultati o glavnom izvoru formiranja političkih stavova pokazuju da je politička socijalizacija srpske zajednice na Kosovu dominantno medijski posredovana. Na nivou celog uzorka, najvažniji pojedinačni izvor su tradicionalni mediji (oko 32%). Kada se tome doda i 20% onih koji primarno navode društvene mreže, jasno je da više od polovine ispitanika političke stavove oblikuje kroz medijski prostor. Ako uključimo i 17% koji biraju opciju „sve od navedenog“, medijski i digitalni kanali postaju još značajniji deo informacionog okruženja. To ukazuje na visoku zavisnost od posredovanih informacija i potencijalno snažan uticaj narativa, okvira i političke komunikacije.

Relativno mali procenat ispitanika kao glavni izvor navodi političare (oko 8%) ili verske lidere (oko 2%), što sugeriše da formalni autoriteti nemaju dominantnu ulogu u direktnom oblikovanju stavova. Takođe, porodica i prijatelji (oko 8%) igraju sekundarnu ulogu, što pokazuje da politička mišljenja više proizlaze iz šireg medijskog okruženja nego iz neposredne zajednice. Na severu Kosova oko 20% ispitanika kaže da „formira sopstveno mišljenje“, dok je taj procenat južno od Ibra oko 6%. Ova razlika ukazuje na snažniji osećaj individualne političke autonomije na severu. Sever pokazuje veću sklonost ka samopercepciji političke nezavisnosti, dok se jug u većoj meri oslanja na spoljne izvore informacija.

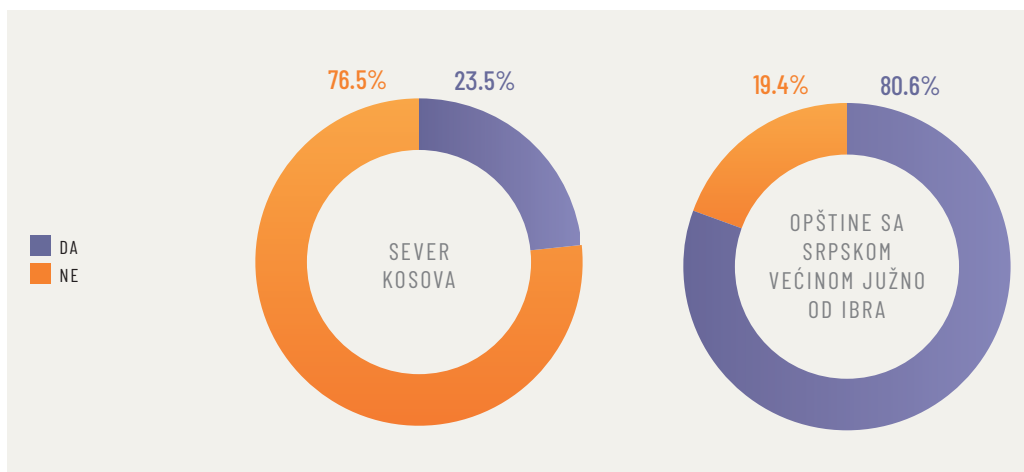
Istovremeno, mediji imaju još izraženiju ulogu južno od Ibra (35%) nego na severu (oko 28%). To može ukazivati na veću integrisanost južnih opština u šire informacione tokove ili na veću potrebu za institucionalnim i medijskim tumačenjem političkih procesa. Takođe, porodica i prijatelji imaju veću ulogu južno od Ibra (oko 11%) nego na severu (6%), što sugerise jaču interpersonalnu mrežu političkog oblikovanja mišljenja u rasutijim zajednicama.

	2025	2024	2023	2022	2021
Informacije koje dobijate iz medija	31.6%	22.5%	26.6%	19.3%	20.6%
Informacije koje dobijate sa društvenih mreža (npr. Facebook, Telegram grupa itd.)	20.4%	11.7%	-	-	-
Mišljenja i stavova Vaše porodice, prijatelja i kolega	8.5%	8.5%	4.6%	8.7%	12.4%
Mišljenja i stavova političara	7.5%	2.2%	4.9%	2.8%	2%
Mišljenja i stavova verskih vođa i institucija	1.9%	1.6%	2.5%	1.7%	2%
Svih navedenih	17.4%	19.5%	29.6%	29.7%	29.1%
Sam kreiram svoje mišljenje	12.7%	34%	31.9%	37.8%	33.9%

Tokom poslednjih pet godina, stavovi o tome na osnovu čega građani grade mišljenje o politici i političkim dešavanjima pokazali su značajne promene. U poređenju sa prethodnim godinama, informacije iz medija su postale dominantniji izvor, dok je uticaj društvenih mreža i dalje značajan. U 2024. godini, samostalno kreiranje mišljenja imalo je najveći udeo (34%), dok je postotak ljudi koji su se oslanjali na medije bio manji (22.5%). U prethodnim godinama (2021-2023), samostalno kreiranje mišljenja je bilo vrlo popularno, dosežući 37.8% u 2022. godini, ali se u poslednje dve godine ovaj trend smanjuje. Zanimljivo je da je broj onih koji se oslanjaju na mišljenja porodice, prijatelja i kolega ostao relativno stabilan, sa malim varijacijama (od 8.5% u 2025. godini do 12.4% u 2021. godini).

Učešće na popisu

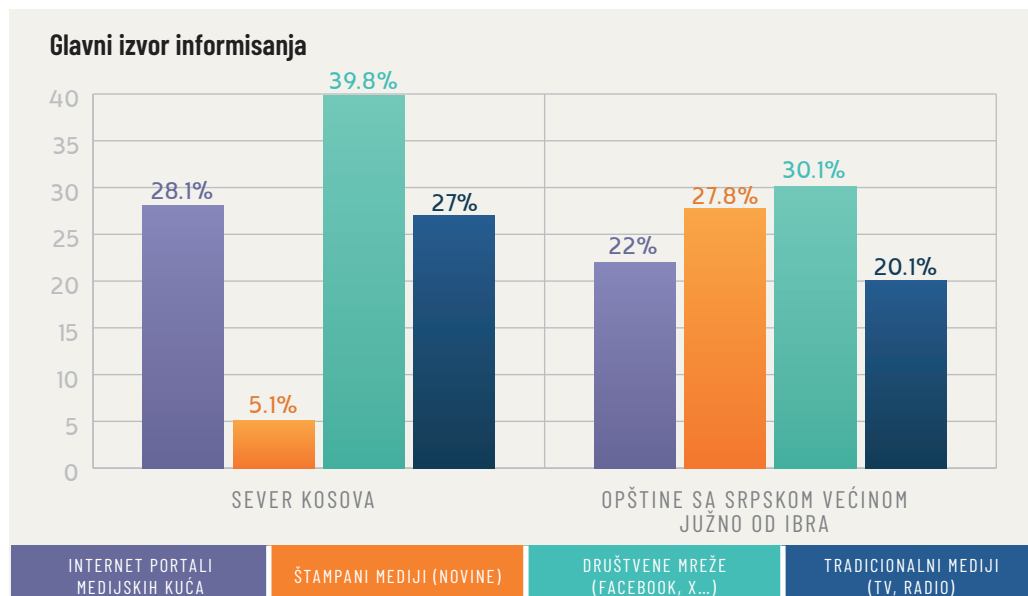
Podaci o učešću na popisu 2024. godine pokazuju formalno gotovo podeljenu zajednicu (52% učestvovalo, 48% nije), ali iza te ukupne ravnoteže krije se izrazito snažna polarizacija na južno i severno od Ibra.

Na severu Kosova samo 23.5% ispitanika navodi da je učestvovalo na popisu, dok čak 76.5% nije. Nasuprot tome, u opštinama južno od Ibra čak 81% je učestvovalo, a svega 19% nije. Ova razlika nije marginalna, već strukturalna. Ovakav obrazac sugeriše da je popis na severu percipiran pre svega kao političko pitanje, verovatno povezano sa legitimitetom institucija i širim statusnim sporom. Južno od Ibra, međutim, popis je u znatno većoj meri tretiran kao administrativna i praktična potreba, a ne kao politički čin.

Izvori informisanja

Na nivou celog uzorka, društvene mreže su najvažniji izvor informacija (35%), zatim online portali (25%) i tradicionalni mediji poput televizije i radija (24%), dok štampani mediji imaju najmanju, ali i dalje relevantnu ulogu (16%). Ovo ukazuje da je informacijski prostor dominantno digitalizovan, sa snažnim osloncem na brze i neposredne kanale komunikacije.

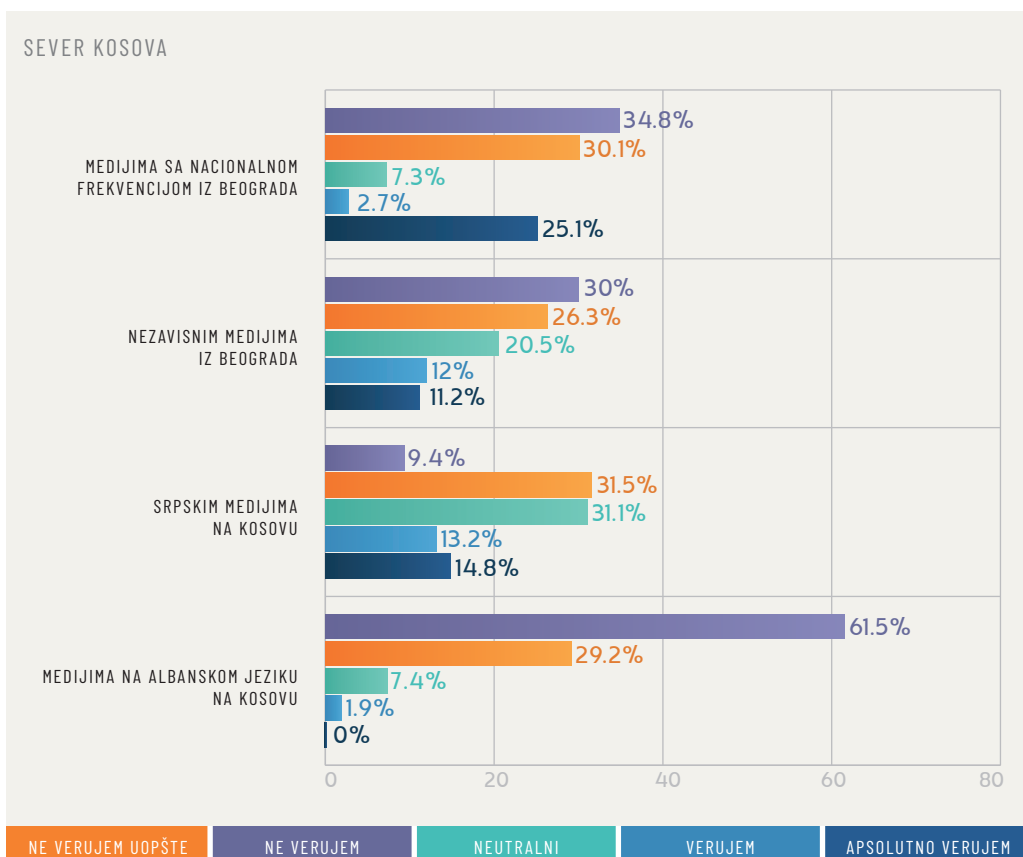
Na severu Kosova dominiraju društvene mreže (oko 40%), zatim online portali (28%) i tradicionalni mediji (27%), dok štampa ima gotovo marginalnu ulogu (5%). Sever je, dakle, izrazito digitalno orijentisan i oslonjen na dinamične, često politički intenzivne online kanale. Južno od Ibra slika je drugačija: iako su društvene mreže i dalje važne (30%), štampani mediji imaju znatno veći značaj (28%), gotovo jednako kao i društvene mreže. Online portali (22%) i tradicionalni mediji (20%) imaju uravnoteženiju ulogu. To sugeriše informacijski pluralizam i nešto tradicionalniji medijski obrazac.

	2025	2024	2023	2022	2021
Tradicionalni mediji (TV, Radio)	23.6%	32%	39%	34.6%	38.5%
Štampani mediji (novine)	16.5%	2.6%	4.8%	3.8%	7.6%
Internet portali medijskih kuća	25%	43.3%	31.2%	31.1%	30.6%
Društvene mreže (Facebook, X...)	34.9%	21.7%	25%	30.4%	23.3%
Nije odgovorio/la	-	0.4%	0%	0%	0%

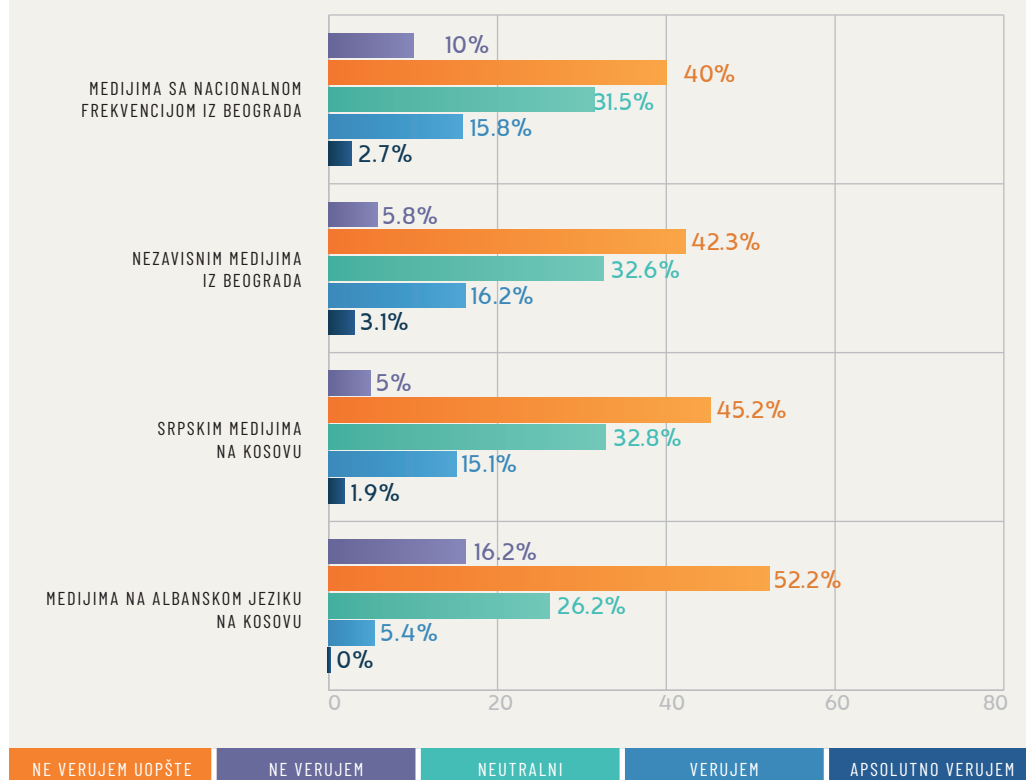
Poverenje u medije

Na opštem nivou, dominantan obrazac je nepoverenje. Nacionalni mediji iz Beograda imaju više od polovine ispitanika koji izražavaju nepoverenje (57%), dok je sličan obrazac prisutan i kod nezavisnih medija iz Beograda (52%). Srpski mediji na Kosovu imaju nešto uravnoteženiju strukturu, ali i dalje sa većinskim negativnim ili ambivalentnim stavom. Najizraženije nepoverenje odnosi se na albanske medije na Kosovu, gde čak 80% ispitanika izražava otvoreno nepoverenje, a nijedan ispitanik ne navodi da im potpuno veruje. Ovo ukazuje da je percepcija medija snažno filtrirana kroz etnički i politički okvir, pri čemu se albanski mediji doživljavaju kao „druga strana“ u političkom i identitetskom smislu.

Na severu Kosova prisutan je izrazito polarizovan odnos prema nacionalnim medijima iz Beograda. S jedne strane, značajan deo ispitanika uopšte im ne veruje, ali istovremeno postoji i relativno visok procenat onih koji im potpuno veruju. To ukazuje na snažnu političku polarizaciju – mediji iz Beograda nisu percipirani kao neutralni izvori informacija, već kao politički akteri čija se legitimnost procenjuje kroz prizmu političke pripadnosti i stavova o statusu Kosova.

OPŠTINE SA SRPSKOM VEĆINOM JUŽNO OD IBRA

U opštinama južno od Ibra, odnos prema medijima je manje ekstremnan, ali i dalje pretežno skeptičan. Poverenje u nacionalne medije iz Beograda je niže u kategoriji „potpuno verujem“, a više u kategorijama „ne verujem“ i „neutralno“. To sugeriše distanciraniji, manje emotivan odnos prema beogradskim medijima. Takođe, iako i ovde dominira nepoverenje prema albanskim medijima, ono je manje radikalno nego na severu – veći je udeo neutralnih odgovora, što može ukazivati na veću svakodnevnu interakciju sa institucijama i informacijama na albanskom jeziku.

Svi sagovornici koji su dali izjave u ovoj analizi imaju veoma sličan pogled na medijsku situaciju na Kosovu, naročito kada se govori o razlikama između medija koji funkcionišu na Kosovu na srpskom jeziku i onih iz centralne Srbije.

Goran Avramović, glavni i odgovorni urednik Radio Kim, ističe da je prisutna jasna razlika između medija na Kosovu i onih iz Srbije, navodeći da „nezavisni mediji sa Kosova koji izveštavaju na srpskom jeziku verodostojno reflektuju svakodnevni život ljudi i tretiraju njihove realne probleme“, dok mediji iz centralne Srbije, prema njegovim rečima, „pod direktnom su kontrolom vladajućeg režima u Beogradu“ i često izveštavaju samo o „visokoj i najvišoj“ politici. On smatra da nezavisni mediji sa Kosova, uprkos finansijskim teškoćama, imaju veći uticaj jer su „bliski sa narodom“, dok mediji iz Srbije nemaju duboko razumevanje situacije na terenu.

Slične stavove deli i Miloš Vukadinović, osnivač NVO Instituta za razvoj civilnog društva „Innovate“. On smatra da je poverenje u lokalne sprske medije na Kosovu veće u odnosu na medije iz Srbije jer “mediji koji rade na Kosovu dele sudbinu sa narodom”, dok mediji iz centralne Srbije nisu dovoljno povezani sa svakodnevnim životom Srba na Kosovu, pa je njihovo izveštavanje više formalno informativnog karaktera umesto suštinskog.

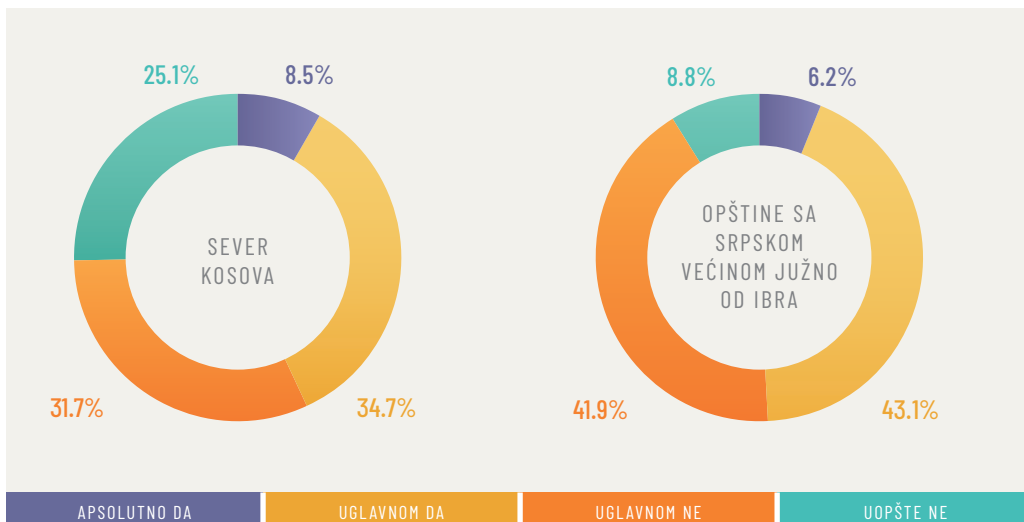
Darko Dimitrijević, glavni i odgovorni urednik Radija Goraždevac, slaže se sa prethodnim sagovornicima, navodeći da su mediji na Kosovu mnogo relevantniji za svakodnevni život ljudi jer “ne zavise od Srbije” i bolje izveštavaju o stvarnim problemima. On dodaje da mediji iz Srbije često „ne izveštavaju o mnogo bitnim stvarima ili samo provuku nešto”, što dodatno smanjuje njihovu verodostojnost kod kosovskih Srba. U svakom slučaju, svi sagovornici se slažu u jednom: mediji na Kosovu, koji izveštavaju na srpskom jeziku, imaju veću snagu i poverenje jer su „nezavisniji” i bolje se povezuju sa stvarnim životom zajednice. S druge strane, mediji iz Srbije, uprkos svojoj širini i resursima, često su viđeni kao podložni političkoj manipulaciji i kontrolisani od strane vladajuće strukture, što utiče na poverenje građana.

	2025	2024	2023	2022	2021
Medijima sa nacionalnom frekvencijom iz Beograda	2.57	2.75	2.69	3.35	3.29
Nezavisnim medijima iz Beograda	2.58	2.99	2.88	2.97	3.12
Srpskim medijima na Kosovu	2.78	3.28	2.94	2.92	2.82
Medijima na albanskom jeziku na Kosovu	1.86	1.73	1.72	1.60	1.57

U 2025. godini, mediji sa nacionalnom frekvencijom iz Beograda dobili su ocenu 2.57, što je pad u odnosu na 2024. godinu (2.75) i 2023. godinu (2.69). Ovaj pad je nastavak opadanja poverenja koje je počelo još 2022. godine, kada su ovi mediji imali ocenu 3.35, što je bilo najviše u poslednjih pet godina. Sličan trend opadanja zabeležen je i kod nezavisnih medija iz Beograda, koji su u 2025. godini dobili ocenu 2.58, što je takođe pad u odnosu na 2024. godinu (2.99) i 2023. godinu (2.88). Nasuprot tome, srpski mediji na Kosovu su zadržali relativno stabilan nivo poverenja, sa ocenom 2.78 u 2025. godini, što je nešto niže u odnosu na prethodne godine, kada je ocena bila viša (3.28 u 2024. i 2.94 u 2023. godini). Iako su u opadanju, oni i dalje imaju najveće poverenje među svim ponuđenim opcijama. Mediji na albanskom jeziku na Kosovu i dalje su na dnu liste poverenja, sa ocenom 1.86 u 2025. godini, što je blagi porast u odnosu na 2024. godinu (1.73), ali i dalje veoma nizak nivo poverenja. Ovi mediji su konstantno ocenjeni najnižim ocenama tokom svih godina, što odražava duboko nepoverenje srpske zajednice.

Sloboda izražavanja

Podaci o percepciji slobode izražavanja otkrivaju duboku ambivalentnost i jasne regionalne razlike u doživljaju političkog prostora. Dok 46% ispitanika smatra da može slobodno (apsolutno ili uglavnom) da izražava svoje političke stavove, čak 54% navodi da to može samo ograničeno ili nikako. Posebno je indikativno da 17% kaže da uopšte ne može slobodno da izrazi političke stavove. Ovaj podatak ukazuje da se politički prostor percipira kao nesiguran ili potencijalno rizičan za javno izjašnjenje.

Na severu Kosova percepcija je znatno restriktivnija. Četvrtina ispitanika (25%) smatra da uopšte ne može slobodno da izrazi političke stavove, a 32% je označilo opciju „uglavnom ne“. Dakle, natpolovična većina na severu (57%) doživljava politički prostor kao ograničen ili zatvoren. Ovo ukazuje na atmosferu političkog pritiska, straha od posledica ili snažnog društvenog nadzora unutar zajednice. Nasuprot tome, u opštinama južno od Ibra percepcija je uravnoteženija. Iako i ovde značajan procenat ispitanika navodi da sloboda izražavanja nije potpuna (42% „uglavnom ne“), samo 9% kaže da uopšte ne može slobodno da govori. Istovremeno, veći procenat ispitanika južno od Ibra smatra da može slobodno da izražava svoje stavove (43% „uglavnom da“). To sugeriše da je politička klima na jugu manje represivno percipirana, ili barem manje zasnovana na otvorenom strahu.

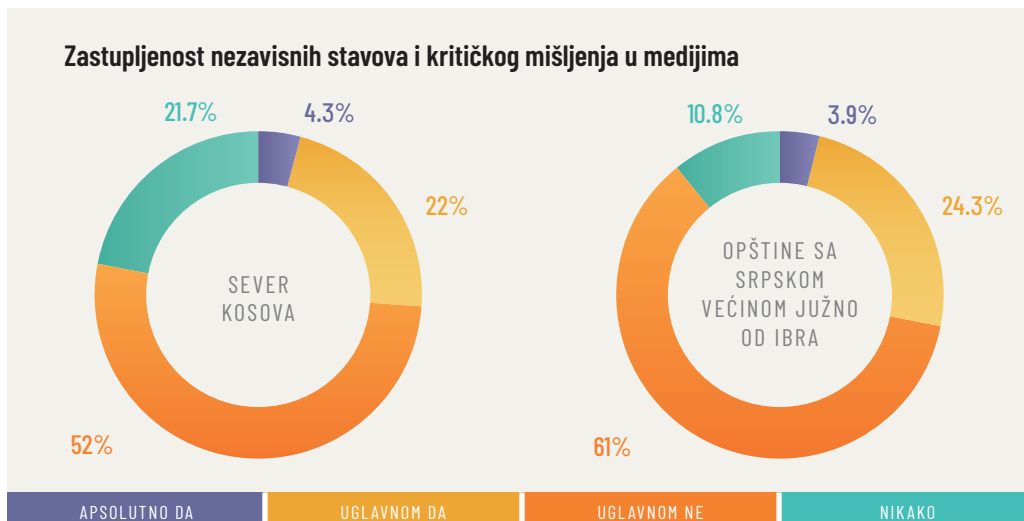
Kada se analiziraju akteri koji se percipiraju kao ograničavajući faktor (u podzorku onih koji su naveli da nemaju punu slobodu), razlike su još izraženije. Na severu Kosova odgovornost se primarno pripisuje političkim i institucionalnim akterima. Značajan deo ispitanika direktno imenuje Aljbina Kurtija (22%), lokalne političare (21%), policiju ili bezbednosne strukture (14%), kao i institucije u Prištini (12%). Ovaj obrazac ukazuje da se ograničenja slobode govora doživljavaju kao politički strukturisana i vezana za konkretne centre moći. Sever pokazuje personalizovano i jasno usmereno pripisivanje odgovornosti.

Južno od Ibra situacija je drugačija. Najupadljiviji podatak je da čak 53% ispitanika u ovom regionu ne želi da imenuje nikoga („ne znam / odbijam da odgovorim“). Ovaj podatak može imati više značenja: ili postoji manja percepcija jasnog aktera pritiska, ili postoji oprez u imenovanju odgovornih. U ovom regionu se kao ograničavajući faktor češće navodi Srpska lista (15%) nego kosovske institucije, što pokazuje drugačiju strukturu percepcije političkog pritiska – više unutarzajedničku nego spoljašnju. Ovi nalazi zajedno sugerišu postojanje dva različita politička ambijenta. Sever Kosova karakteriše izraženija percepcija političkog pritiska i jasno identifikovani politički akteri kao izvori ograničenja. Južno od Ibra politička klima deluje manje direktno represivno, ali postoji snažna ambivalencija i oprez u javnom imenovanju odgovornih.

Šire posmatrano, percepcija slobode izražavanja je ključni indikator političke sigurnosti. Kada više od polovine ispitanika u jednom regionu smatra da ne može slobodno da govori, to ukazuje na deficit političkog poverenja i osećaj potencijalne sankcije – bilo formalne, institucionalne ili društvene. Ovi podaci stoga ne govore samo o slobodi govora, već i o stepenu političke fragmentacije, unutrašnje kontrole i percepcije moći u srpskoj zajednici na Kosovu.

Kapacitet medija

Podaci pokazuju izraženo nepoverenje u kapacitet medija da predstavljaju nezavisne stavove i podstiču kritičko mišljenje. Čak 72% ispitanika smatra da mediji uglavnom ne (56%) ili uopšte ne (16%) predstavljaju nezavisna mišljenja, dok svega 27% ocenjuje da to čine (4% apsolutno, 23% uglavnom). Ovo ukazuje na dominantnu percepciju medijske zatvorenosti, političke kontrolisanosti ili nedostatka pluralizma.

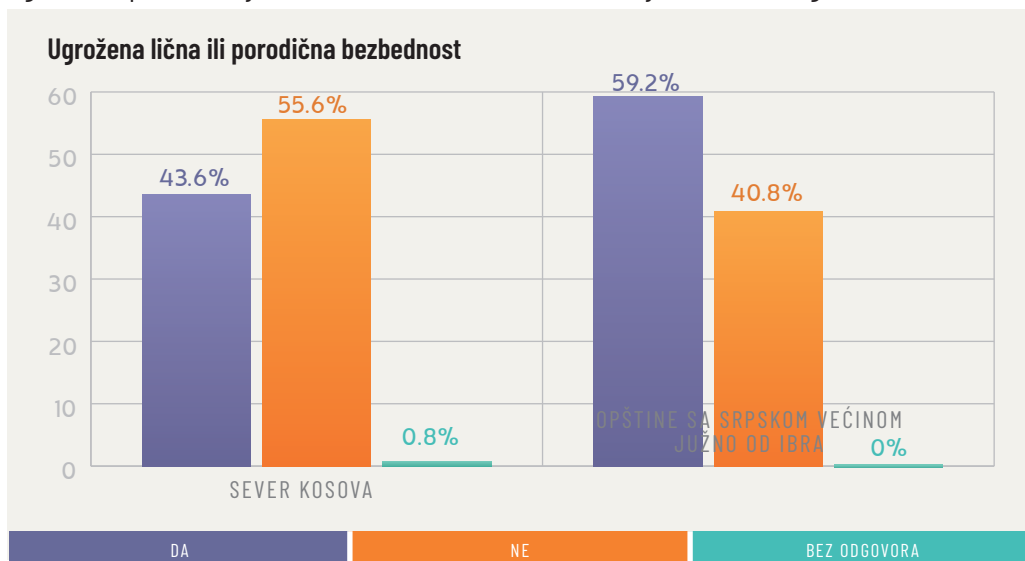

The background features a collage of various data visualization elements including 3D bar charts, pie charts, and tables with numerical data, all rendered in a semi-transparent, light blue color against a darker blue background. The text 'BEZBEDNOST GRAĐANA' is prominently displayed in the center in a bold, white, sans-serif font.

BEZBEDNOST GRAĐANA

Osećaj lične nesigurnosti

Podaci o percepciji lične i porodične bezbednosti otkrivaju jednu od najozbiljnijih dimenzija nesigurnosti unutar srpske zajednice na Kosovu. Činjenica da više od polovine ispitanika (51,3%) navodi da je njihova lična ili porodična bezbednost bila ugrožena predstavlja izuzetno snažan indikator subjektivne nesigurnosti.

U opštinama južno od Ibra čak 59% ispitanika navodi da je bezbednost bila ugrožena, dok je taj procenat na severu oko 44%. Dakle, iako se sever često percipira kao politički nestabilniji prostor, subjektivni osećaj bezbednosne ugroženosti je izraženiji južno od Ibra. To može ukazivati na drugačiju strukturu svakodnevnih tenzija, osećaj manjinske izloženosti ili slabiju percepciju institucionalne zaštite u getoiziranim zajednicama.

Kada se analizira ko se percipira kao pretnja (u poduzorku onih koji su prijavili ugroženost), slika postaje još kompleksnija. Najupadljiviji podatak je da 72% ispitanika nije navelo konkretnog aktera. Ovaj visok procenat „bez odgovora“ može se tumačiti na dva načina: kao strah od imenovanja odgovornih ili kao difuzna percepcija nesigurnosti bez jasno identifikovanog izvora. U oba slučaja, to ukazuje na atmosferu neodređene, ali realne zabrinutosti. Među onima koji su naveli konkretne aktere, najčešće se pominje kosovska policija (14%), zatim Albanci kao grupa (7%), dok su kriminalni akteri i političke strukture znatno ređe identifikovani. Ovaj obrazac sugeriše da se bezbednosna ugroženost u značajnoj meri doživljava kao institucionalna ili etnički obojena, a manje kao posledica klasičnog kriminala.

Akteri koji se percipiraju kao pretnja ličnoj ili porodičnoj bezbednosti	Sever Kosova	Opštine sa srpskom većinom južno od Ibra
Kosovska policija (Pojedinačno ili u kombinaciji)	26.5%	0%
Albanci (Pojedinačno ili u kombinaciji)	14.2%	1.3%
Kriminalne grupe	2.7%	1.3%
Politički autoriteti/Političari	4.4%	0%
Online pretnje/Društvene mreže	2.7%	0%
Odbili da odgovore/Ne znam	5.3%	1.3%
Bez odgovora	44.2%	96.1%

Regionalne razlike u atribuciji odgovornosti su posebno značajne. Na severu Kosova percepcija je znatno personalizovanija i konkretnija. Čak 27% ispitanika iz ovog regiona navodi kosovsku policiju kao pretnju, a 14% Albance. Takođe se pominju političke vlasti i bezbednosne strukture. Sever, dakle, ima jasnije identifikovane aktere koje doživljava kao izvore nesigurnosti. To ukazuje na percepciju institucionalnog ili političkog pritiska. Nasuprot tome, južno od Ibra čak 96% ispitanika u ovoj podgrupi nije navelo nijednog konkretnog aktera. To može odražavati veći oprez u javnom imenovanju odgovornih, ali i osećaj da je ugroženost sistemaska, ambijentalna i difuzna.

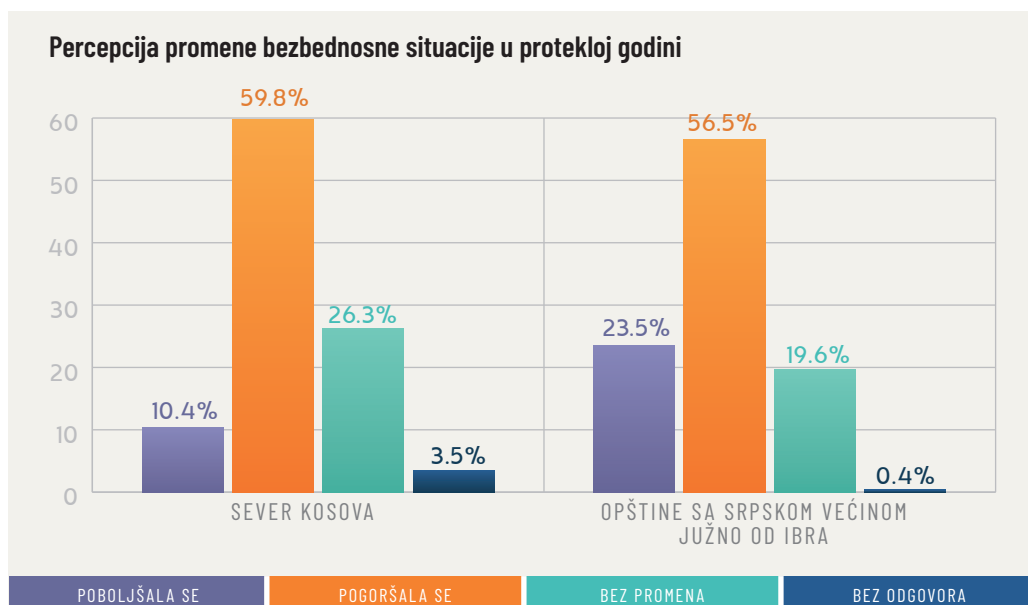
	2025	2024	2023	2022	2021
Da, bila je ugrožena	51.3%	18.1%	61.4%	16.4%	18.3%
Ne, nije	48.3%	81.3%	38.6%	83.6%	81.7%
Nije odgovorio/la	0.4%	0.6%	0%	0%	0%

Percepcija ugroženosti bezbednosti kosovskih Srba kroz poslednjih pet godina pokazuje značajne fluktuacije, sa dramatičnim porastima u određenim godinama. U 2023. godini, najviše ljudi, čak 61.4%, smatralo je da je njihova bezbednost bila ugrožena, što je najviši procenat u poslednjih pet godina. Ovaj period je bio obeležen visokim napetostima i nesigurnostima, što je dovelo do značajnog povećanja zabrinutosti. U 2025. godini, procenat onih koji smatraju da je njihova bezbednost bila ugrožena smanjio se na 51.3%, što je i dalje visoko, ali niže nego u 2023. godini. U 2024. godini, samo 18.1% je smatralo da je njihova bezbednost bila ugrožena, što je predstavljalo drastičan pad u odnosu na 2023. godinu. Slična niska zabrinutost zabeležena je i u 2022. godini (16.4%) i 2021. godini (18.3%). Ovaj nagli porast zabrinutosti u 2023. godini, kao i pad u 2024., ukazuje na to da su specifični događaji i periodi političkih i bezbednosnih tenzija imali značajan uticaj na percepciju bezbednosti među kosovskim Srbima.

Promene bezbednosne situacije

Percepcija promene bezbednosne situacije u protekloj godini dodatno potvrđuje izražen osećaj nesigurnosti u srpskoj zajednici na Kosovu. Gotovo šest od deset ispitanika (58%) smatra da se bezbednosna situacija pogoršala, dok svega 17% ocenjuje da je došlo do poboljšanja. Četvrtina ispitanika (24%) ne vidi značajnu promenu. Ovakva distribucija jasno ukazuje da dominantan narativ nije stagnacija, već percepcija kontinuiranog pogoršanja.

Regionalne razlike su prisutne, ali ne menjaju osnovni trend. Na severu Kosova skoro 60% ispitanika smatra da se situacija pogoršala, dok je taj procenat u opštinama južno od Ibra skoro 57%. Dakle, u oba regiona većina percipira negativan trend, što govori o široko rasprostranjenom osećaju destabilizacije. Međutim, razlika je vidljivija kada je reč o percepciji poboljšanja. Južno od Ibra 23% ispitanika navodi da je bezbednost unapređena, dok je taj procenat na severu svega 10%. To sugerise da, iako dominira osećaj pogoršanja, južno od Ibra postoji nešto veći prostor za interpretaciju pozitivnih promena ili makar relativne stabilizacije. Na severu je, naprotiv tome, optimizam znatno slabije izražen.

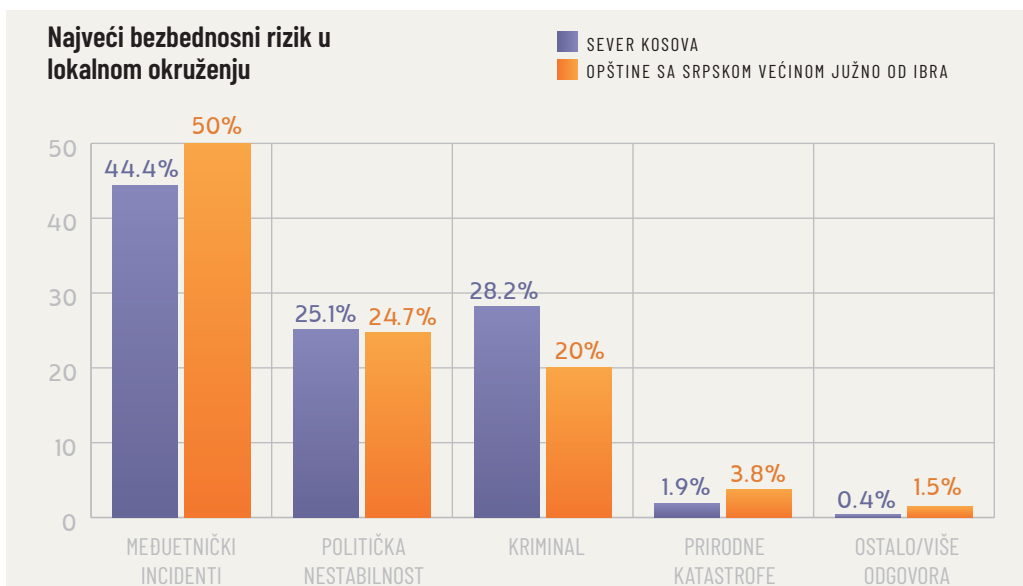
Strukturirani intervjui potvrđuju ove navode. Miloš Subotić, pravnik iz Severne Mitrovice, ističe da je 2025. godina, uz 2023., zabeležila značajan porast osećaja ugroženosti bezbednosti među Srbima na Kosovu. Subotić dalje navodi da pod „plaštom primene vladavine prava konstantno se pravi pritisak na srpsku zajednicu“ i deli svoje lično iskustvo: „Pored toga, policija i sudstvo su etnički motivisani i rade na štetu Srba, što sam osenio na svojoj koži, zbog protestne radnje pokrenut je prekršajni postupak protiv mene, prvostepeni postupak je pokrenut i okončan u roku od 28 dana, a u slučaju gde sam ja oštećen zbog prekomerne upotrebe sile, za godinu i po nije održano niti jedno jedino ročište.“

Sanja Vuković, profesorica razredne nastave iz Klokota u Kosovskom Pomoravlju, naglašava da je opšti osećaj bezbednosti među Srbima na Kosovu značajno pogoršan, iako, kako kaže, „konkretne i direktne opasnosti nema“. „Opšti osećaj sigurnosti jeste na znatno nižem nivou nego prethodnih godina“, ističe ona, dodajući da su razlozi za to, pre svega, povezani sa promenama u ponašanju policije. „Razlozi za takav osećaj su pre svega vezani za promenu ponašanja policije, veliki broj novih mladih policajaca koji nisu dovoljno obučeni za rad sa građanima, nemaju kulturu ophođenja sa građanima, a naročito su bahati u ophođenju sa nealbancima“, navodi Vuković. Miloš Vukadinović, osnivač NVO Instituta za razvoj civilnog društva „Innovate“ iz Leposavića, ističe da se generalno stvara osećaj nepostojanja pravde među Srbima na Kosovu. On deli lični primer, navodeći: „U mom selu je dva puta došlo do obijanja napuštenih kuća i zbog toga, bez obzira na prisustvo policije, ne osećamo se dovoljno bezbedno.“ Prema njegovim rečima, osnovni razlog za ovo stanje je ponašanje policije, koja se, kako tvrdi, „ne ponaša profesionalno i ne ponaša se u skladu sa svojim ovlašćenjima“. Na osnovu sleda događaja, čak izražava sumnju da su pripadnici policije mogli biti počinioci ovakvih radnji.

Najveći bezbednosni rizik

Podaci o najvećem bezbednosnom riziku u lokalnom okruženju jasno pokazuju da se bezbednost prvenstveno percipira kroz prizmu međuetničkih odnosa. Ukupno gledano, međuetnički incidenti predstavljaju dominantnu brigu – navodi ih 245 ispitanika, odnosno gotovo polovina uzorka. Međuetnički incidenti su još izraženiji južno od Ibra (50%) nego na severu (44%). Iako su oba procenta visoka, činjenica da polovina ispitanika južno od Ibra identifikuje upravo ovu kategoriju kao najveći rizik ukazuje na snažan osećaj manjinske ranjivosti i osetljivosti na međuetničke tenzije u tim sredinama.

Politička nestabilnost zauzima drugo mesto i identično je zastupljena u oba regiona (oko 25%). To sugerise da politička dinamika krize institucija, neizvesnost i institucionalne tenzije predstavlja strukturalni izvor nesigurnosti koji je jednako prisutan na severu i jugu. Kriminal je treći po učestalosti, ali sa приметnom razlikom: 28% na severu naspram 20% južno od Ibra. To može ukazivati na snažniju percepciju svakodnevnih bezbednosnih izazova ili neformalnih struktura na severu. Ipak, i u ovom slučaju, kriminal ostaje sekundaran u odnosu na međuetničke i političke faktore.

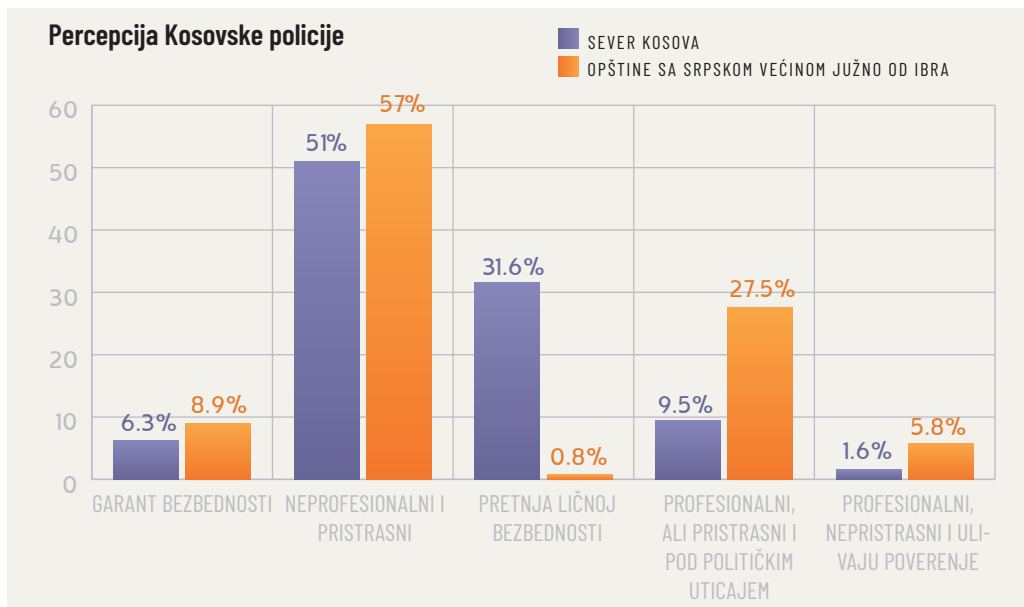
Kada je reč o istaknutim predstavnicima srpske zajednice, Miloš Subotić deli iskazanu zabrinutost svojih sunarodnika i ističe da je "pritisak na srpsku zajednicu sve veći, jer se na vrhu dehumanizuju Srbi, a pitanje je dana kada će neko odlučiti da napadne Srbe u cilju osvete. Organizuju se izložbe o albanskim žrtvama, postavljaju spomenici, plasiraju lažne vesti o ugroženosti Albanaca... Tako da, vrlo lako može doći do novog martovskog nasilja." Sanja Vuković ističe da je u Klokotu strah pre svega uzrokovan "političkim odlukama" koje utiču na svakodnevni život. Za Miloša Vukadinovića iz Leposavića "sve dolazi od politike na vrhu." On posebno ističe izjave političkih predstavnika u Prištini, koje smatra ključnim faktorima u eskalaciji napetosti.

Vukadinović kao primer navodi izjavu premijera Aljbina Kurtija da je iz Mitrovice proterano 11.000 Albanaca, dodajući da ovakve izjave „vode ka međuentničkim incidentima“. On ukazuje da, iako je to izjava iz Prištine, tokom pet godina vladavine Samoopredeljenja i od nezavisnosti Kosova, nije bilo nikakvih izjava albanskih političara u vezi sa proterivanjem više od 200.000 Srba sa Kosova. Goran Avramović, glavni i odgovorni urednik Radio Kim iz Čaglavice/Gračanice, ukazuje na specifične oblike institucionalnih međuentničkih sukoba koji dodatno pogoršavaju situaciju za Srbe na Kosovu. Prema njegovim rečima, posebno zabrinjavaju „situacije u kojima kosovska policija dobije naređenje da hapsi zbog odevanja koje misteriozni modni ministar smatra neadekvatnim (majce sa raznim, ponekad i verskim motivima), pesama koje pojedinci pevaju (Gazimestan 2025) ili simbola koje ističu ili nameravaju da istaknu ili samo da unesu u sopstveni dom.“

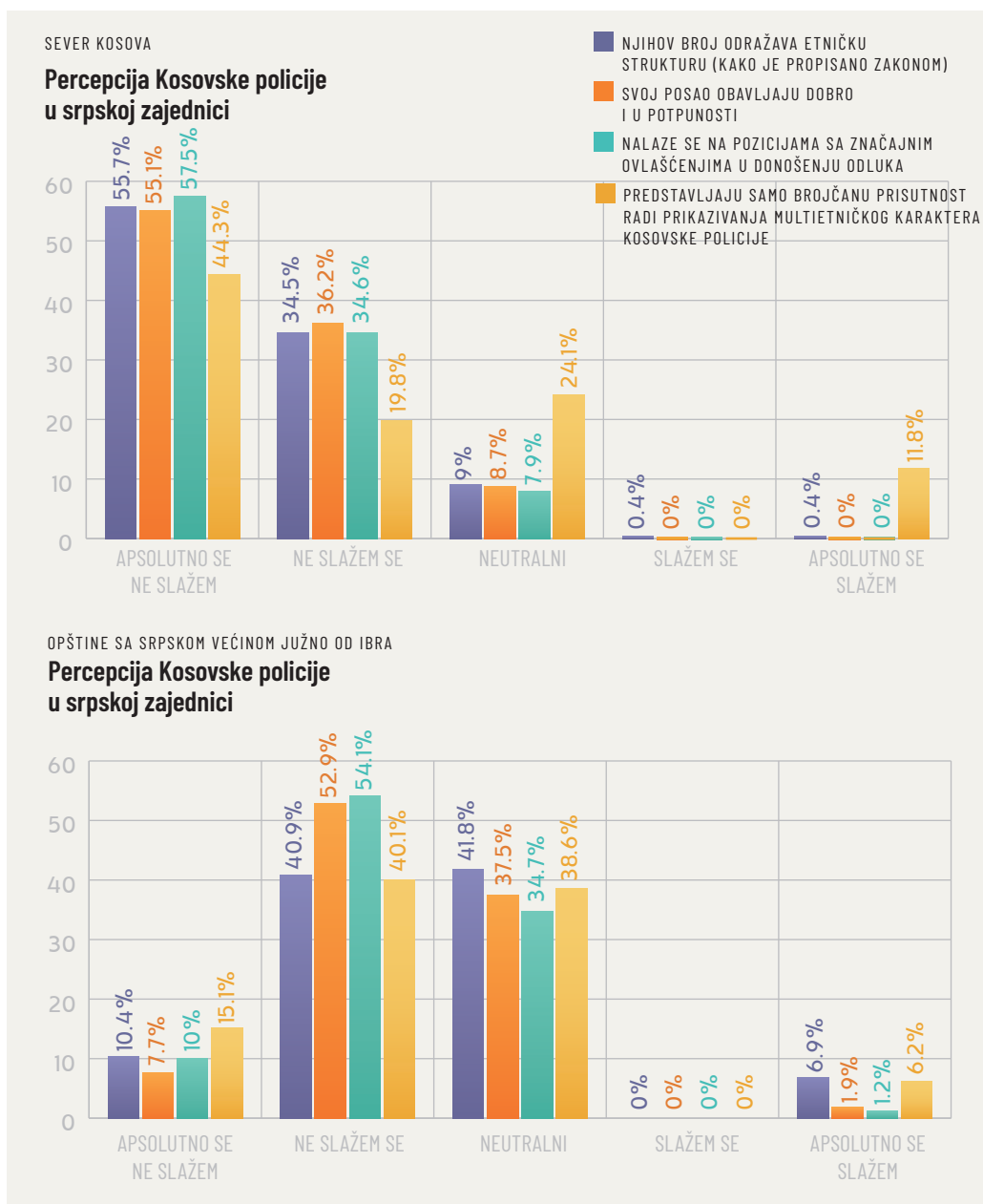
KOSOVSKA POLICIJA

Percepcija kosovske policije izrazito je negativna i ukazuje na duboku krizu poverenja u ovu instituciju među srpskom zajednicom. Na nivou celog uzorka dominiraju ocene koje policiju opisuju kao neprofesionalnu, pristrasnu ili politički instrumentalizovanu. Čak 29% ispitanika smatra da je policija „neprofesionalna i pristrasna“, dodatnih 24% da je „neprofesionalna i politički pristrasna“, dok 19% ocenjuje da je „profesionalna, ali pristrasna i politički pod uticajem“. Kada se ove kategorije saberu, dobija se da preko 70% ispitanika policiju doživljava kao instituciju koja je na neki način kompromitovana pristrasnošću ili političkim uticajem.

Posebno je zabrinjavajuće što 16% ispitanika policiju vidi direktno kao pretnju ličnoj bezbednosti. Nasuprot tome, pozitivne ocene su marginalne: svega 8% smatra policiju garantom bezbednosti, a samo 4% je opisuje kao profesionalnu, nepristrasnu i instituciju koja uliva poverenje. To znači da tek oko 12% ispitanika izražava jasno poverenje u policiju.

U oba regiona većina ispitanika policiju vidi kao „neprofesionalnu i pristrasnu“ (51% na severu i 57% južno od Ibra), što ukazuje na široko rasprostranjeno nepoverenje. Međutim, razlike se pojavljuju u intenzitetu negativne percepcije. Na severu Kosova čak 32% ispitanika policiju doživljava kao direktnu pretnju ličnoj bezbednosti, dok je taj procenat južno od Ibra gotovo zanemarljiv (oko 1%). Ovo ukazuje na daleko snažniju percepciju konfliktnog odnosa između zajednice i policijskih struktura na severu, gde se bezbednosne intervencije verovatno doživljavaju kao politički motivisane ili represivne.

Percepcija kosovske policije iz perspektive srpske zajednice pokazuje duboko ukorenjeno nepoverenje, posebno kada je reč o stvarnoj uključenosti i uticaju srpskih policijskih službenika unutar institucije. Na opštem nivou, većina ispitanika odbacuje tvrdnje koje sugerišu suštinsku integraciju i profesionalnost. Čak 71% (33% potpuno + 38% uglavnom) ne slaže se sa tvrdnjom da broj srpskih policajaca odražava etničku strukturu opštine, dok se samo 4% u potpunosti slaže. Slično tome, 76% ispitanika smatra da policijski službenici ne obavljaju svoj posao dobro i u potpunosti (31% potpuno ne slaže + 45% ne slaže). Gotovo identičan procenat (78%) odbacuje tvrdnju da Srbi u policiji zauzimaju pozicije sa značajnim nivoom odlučivanja.

Posebno je indikativan odgovor na tvrdnju da srpski policajci predstavljaju „samo numeričku prisutnost radi prikaza multietničkog karaktera“ kosovske policije. Ovde je slika obrnuta: 29% se potpuno slaže sa ovom tvrdnjom, a dodatnih 32% ostaje neutralno, dok je samo 9% potpuno odbacuje. To sugeriše široko rasprostranjeno uverenje da je učešće Srba u policiji pre simboličko nego suštinsko.

Južno od Ibra stavovi su nešto nijansirani, ali i dalje dominantno negativni. Većina ispitanika se „ne slaže“ (a ne „potpuno ne slaže“) sa tvrdnjama o profesionalnosti i odlučivačkoj moći, što sugeriše blaži, ali i dalje skeptičan stav. Procenat onih koji se potpuno slažu da je prisustvo Srba u policiji samo simbolično (15%), manji je nego na severu (44%). U celini, podaci pokazuju da srpska zajednica kosovsku policiju ne doživljava kao instituciju u kojoj srpski službenici imaju suštinsku, institucionalno garantovanu i operativnu moć.

Kada je reč o nalazima iz intervjua, Miloš Subotić, iznosi stav da kosovska policija na Severu ima misiju kolonijalne uprave, što su mnogi Srbi na Severu osetili na svojoj koži. Prema njegovim rečima, „niti jedan slučaj pokrenut pred PIK-om protiv policajaca na severu Kosova nije dobio sudski epilog“. Ovo, kako tvrdi, stvara ogromno nepoverenje, jer je jasno da policija deluje samo u korist jedne zajednice, dok na štetu druge. Goran Avramović, glavni i odgovorni urednik Radio Kim, ističe da je kosovska policija postala pretnja po bezbednost Srba, posebno na severu Kosova. On napominje da policija na severu deluje kao „kolonijalna uprava“, gde je prisutna veća upotreba sile i gde se policajci ponašaju kao da nisu odgovorni za svoja dela. On smatra da policija, kao i mnoge druge institucije na Kosovu, pokazuje etničku pristrasnost, favorizujući jednu zajednicu na štetu druge. Darko Dimitrijević, urednik Radija Goraždevac, smatra da se iskustva sa kosovskom policijom na severu i jugu Kosova razlikuju. Na severu, prema njegovim rečima, policija je prisutna u velikoj meri, sa specijalnim jedinicama i u upotrebi sile, dok je na jugu situacija znatno mirnija. On ističe da su policajci na severu većinom van lokalne zajednice i da je zbog toga prisutna nelagodnost među građanima, dok na jugu, gde su policajci iz lokalne zajednice, odnos je mnogo bolji.

The background features a semi-transparent blue overlay with various financial data visualizations. At the top, the words 'ANALIZA' and 'TRENDOVA' are written in large, light-colored, sans-serif font. Below this, there are several 3D bar charts with bars in shades of green, blue, and purple. A 3D pie chart is also visible, with one slice highlighted in green. In the lower-left area, there is a small table with columns of numbers. The overall aesthetic is professional and data-oriented.

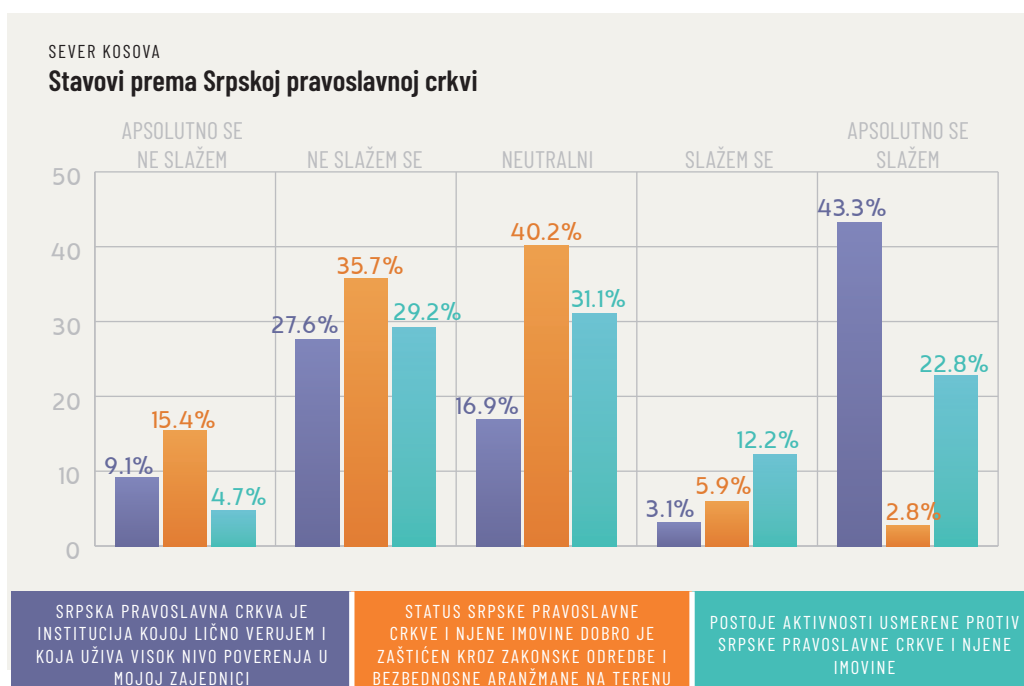
SRPSKA PRAVOSLAVNA CRKVA

Stavovi prema Srpskoj pravoslavnoj crkvi (SPC) otkrivaju složen odnos poverenja, percepcije institucionalne zaštite i osećaja ugroženosti, koji zajedno oslikavaju širu političko-identitetsku dinamiku unutar srpske zajednice na Kosovu.

Na opštem nivou, SPC ostaje važna institucija. Iako 30% ispitanika navodi da se „u potpunosti slaže“ da SPC uživa njihovo lično poverenje i poverenje zajednice, dodatnih 8% se slaže, što znači da ukupno 38% izražava eksplicitno poverenje. Međutim, istovremeno 40% (7% potpuno + 33% uglavnom) odbacuje ovu tvrdnju, dok 22% ostaje neutralno. To pokazuje da SPC, iako i dalje snažan simbol identiteta, ne predstavlja univerzalno neupitnu instituciju – poverenje je značajno, ali nije dominantno.

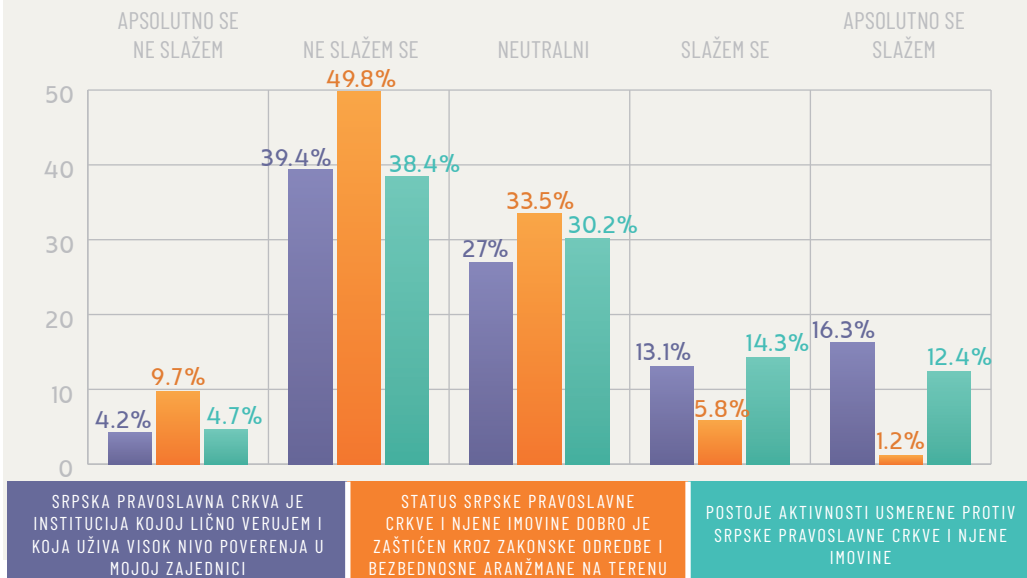
Kada je reč o zaštiti statusa i imovine SPC, prevlađuje skepticizam. Čak 55% ispitanika smatra da status i imovina SPC nisu adekvatno zaštićeni pravnim i bezbednosnim mehanizmima, dok svega 8% izražava saglasnost sa tvrdnjom da su dobro zaštićeni. Visok procenat neutralnih (37%) dodatno ukazuje na neizvesnost ili nedostatak jasnog uverenja u institucionalne garancije. Ovaj nalaz sugerise percepciju ranjivosti crkvene imovine i institucionalnog položaja SPC.

Treća tvrdnja – da postoje akcije usmerene protiv SPC i njene imovine – pokazuje izraženu percepciju pretnje. Ukupno 30% ispitanika se slaže ili potpuno slaže sa ovom tvrdnjom, dok 39% odbacuje, a 31% ostaje neutralno. Iako nema apsolutne većine koja potvrđuje postojanje takvih akcija, značajan deo populacije percipira SPC kao potencijalno ugroženu instituciju.

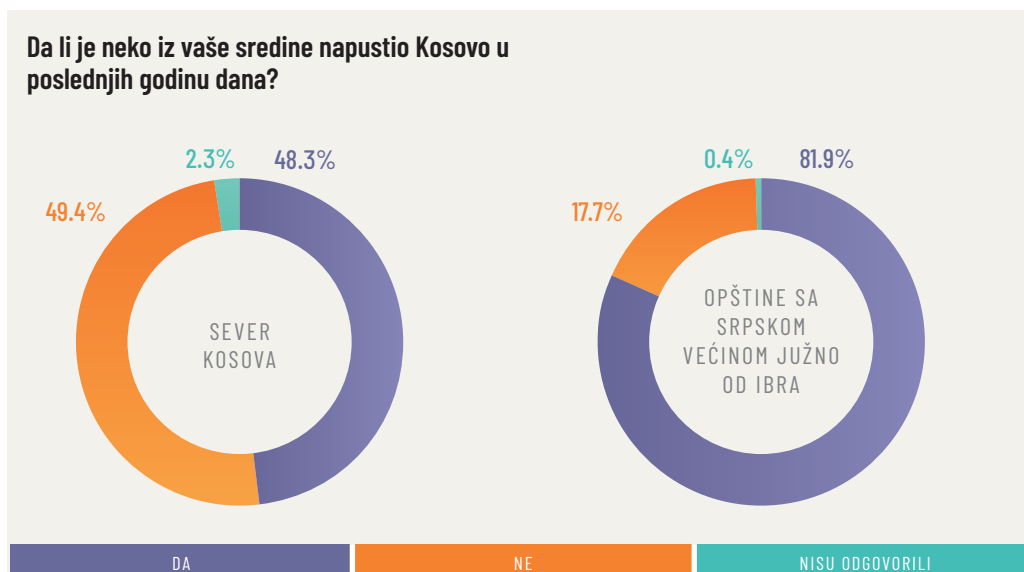
OPŠTINE SA SRPSKOM VEĆINOM JUŽNO OD IBRA

Stavovi prema Srpskoj pravoslavnoj crkvi

U celini, SPC ostaje simbolički snažna institucija, posebno na severu, ali istovremeno postoji široko rasprostranjena percepcija njene institucionalne ranjivosti. Poverenje u crkvu kao moralni i identitetski autoritet ne prati poverenje u njenu pravnu i bezbednosnu zaštitu. Ova kombinacija, identitetska važnost uz percepciju ugroženosti, dodatno učvršćuje narativ kolektivne nesigurnosti i osećaja institucionalne nezaštićenosti unutar srpske zajednice na Kosovu.

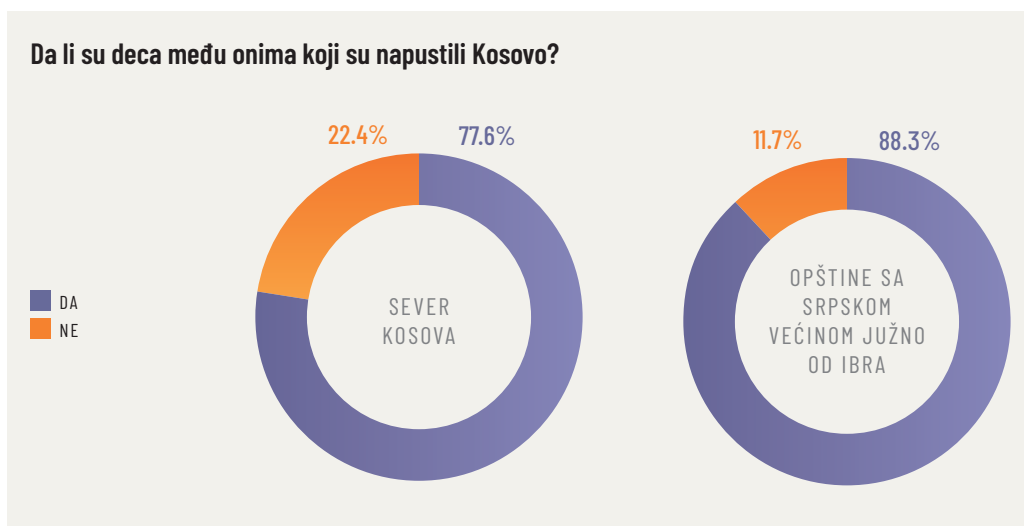
Podaci o odlasku ljudi iz neposrednog okruženja ispitanika ukazuju na snažan i duboko ukorenjen migracioni proces unutar srpske zajednice na Kosovu. Činjenica da 65% ispitanika navodi da je neko iz njihovog bliskog okruženja napustio Kosovo u poslednjih godinu dana pokazuje da migracija nije marginalna pojava, već široko rasprostranjeno iskustvo koje oblikuje svakodnevnu društvenu realnost.

Regionalne razlike su posebno izražene. Dok na severu Kosova 48% ispitanika navodi da je neko iz njihovog okruženja otišao, u opštinama južno od Ibra taj procenat dostiže skoro 82%. To znači da je u južnim sredinama odlazak gotovo univerzalno iskustvo. Ovakav jaz sugeriše znatno veći demografski i egzistencijalni pritisak južno od Ibra, gde je osećaj manjinske ranjivosti, institucionalne nesigurnosti i dugoročne neizvesnosti verovatno snažnije izražen. Sever, uprkos političkim tenzijama, pokazuje relativno veću stabilnost u poređenju sa rasutijim zajednicama na jugu.

Destinacija onih koji su otišli	Sever Kosova	Opštine sa srpskom većinom južno od Ibra
Srbija	35.2%	18.9%
Inostranstvo	4%	2.3%
Beograd	0.8%	4.2%
Centralna Srbija	1.6%	1.4%
Srbija i inostranstvo	0.8%	1.4%
Druge lokacije	8%	0.9%
Ne znam	3.2%	5.6%
Nema odgovora	46.4%	65.3%

Kada je reč o destinacijama, Srbija se pojavljuje kao dominantno odredište. Najveći deo onih koji su dali konkretan odgovor navodi upravo Srbiju, uključujući Beograd i druge gradove centralne Srbije. Odlazak u inostranstvo postoji, ali je znatno manje zastupljen. Ovaj obrazac ukazuje da migracija nije primarno globalna ekonomska emigracija, već relokacija unutar nacionalnog i identitetskog prostora. Srbija funkcioniše kao bezbednosna i simbolička tačka gravitacije, prostor u kojem se očekuje veća institucionalna sigurnost i dugoročna stabilnost.

Jedan od najznačajnijih nalaza odnosi se na činjenicu da među onima koji su otišli čak 84% uključuje porodice sa decom. To znači da se ne radi pretežno o privremenom odlasku pojedinaca, već o trajnom preseljenju čitavih domaćinstava. Regionalno, ovaj obrazac je još izraženiji južno od Ibra, gde 88% odlazaka uključuje decu, dok je na severu taj procenat 78%. Ovakva struktura migracije ima duboke demografske posledice, jer podrazumeva prekid generacijskog kontinuiteta, slabljenje lokalnih zajednica i dugoročno smanjenje populacionog potencijala.

U kontekstu prethodnih nalaza o pogoršanju bezbednosne situacije, percepciji međuetničkih incidenata kao najvećeg rizika i dubokom nepoverenju u institucije, ovi podaci o odlascima dobijaju dodatnu dimenziju. Migracija se može tumačiti kao racionalna strategija suočavanja sa percipiranom dugoročnom nestabilnošću. Kada porodice sa decom odlučuju da napuste sredinu, to ukazuje na procenu da perspektiva ostanka nije dovoljno sigurna ni održiva.

Iz analize se mogu izdvojiti ključni razlozi za odlazak Srba sa Kosova, koji su izloženi kroz izjave sagovornika. Miloš Subotić, pravnik iz Severne Mitrovice, smatra da je glavni razlog za masovne migracije etničko čišćenje koje se sprovodi kroz zakonodavne mere Vlade Kosova pod plaštom vladavine prava. Prema njegovim rečima, mnoge porodice ne mogu doći do potrebnih dokumenata, a mnogi biznisi se zatvaraju zbog nepovoljnih uslova za rad. On ističe da pravna nesigurnost koju podstiču policija i sudstvo predstavlja ozbiljan izazov, što čini život na Kosovu sve manje održivim za Srbe, što dovodi do povećanja broja onih koji odlučuju da odu.

Sanja Vuković, profesorica iz Klokota, kao ključne razloge za odlazak Srba vidi institucionalnu nesigurnost i ekonomsku situaciju. Prema njenim rečima, „neodgovorna vlast“, „veštački izazvane krize“, kao i neizvesnost u vezi sa statusom obrazovanja i zdravlja, nezaposlenost i opšta politička nestabilnost vode mnoge ljude da se odluče za migracije. Naglašava da je odlazak, naročito na jugu, u velikoj meri izazvan situacijom u kojoj ljudi ne mogu da obezbede osnovne životne potrebe, kao i nemogućnost da se zaposle.

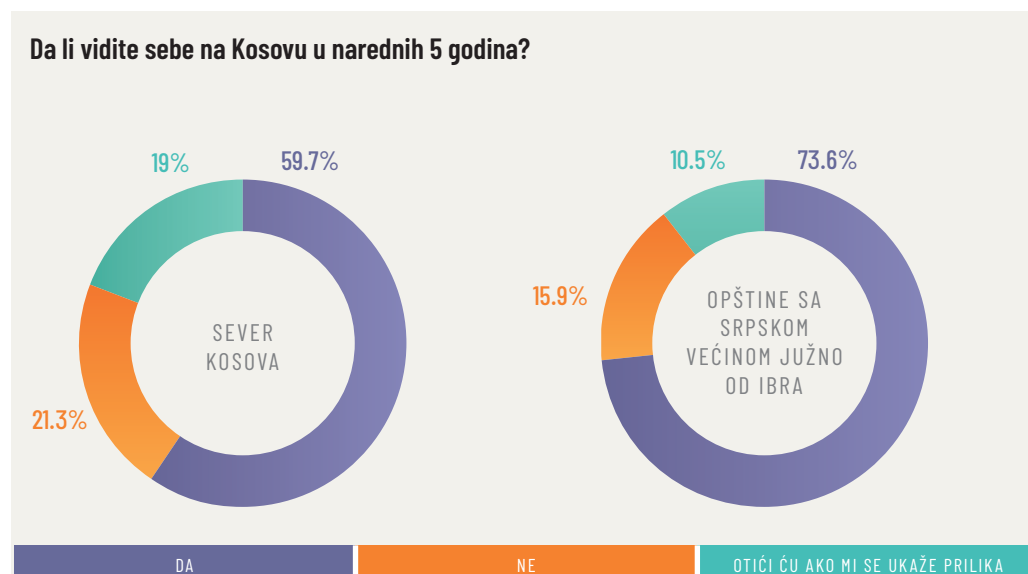
Darko Dimitrijević, glavni i odgovorni urednik Radija Goraždevac, pominje da je u njegovoj sredini, iako manji broj ljudi napustio Kosovo, razlog za odlazak uglavnom ekonomski. Srbi se sele pretežno u Srbiju, a među njima ima i onih koji su našli bolje poslove, dok neki odlaze zbog loših životnih uslova, nezaposlenosti i niskih plata. Iako u njegovoj sredini još uvek ima porodica koje su ostale, on smatra da sistemski problemi i loša situacija sa obrazovanjem i zdravstvom utiču na to da se mladi ljudi odlučuju za odlazak. Miloš Vukadinović upozorava na negativan trend kod dece, naročito završnih razreda osnovne škole, koji žele da odu u srednju školu u Srbiju. “To više nisu neki posebni razlozi – na primer da je to zbog učenja ili nekih drugih razloga. Ranije su roditelji zbog neizvesnosti ili zabrinutosti uticali na decu da ih upišu u školu u Srbiji, ali sada smatram da je već kreiran taj trend kod dece gde deca traže od roditelja da idu u srednju školu u Srbiji”, zaključuje on.

	2025	2024	2023	2022	2021
Da	65.2%	66%	83.8%	78.7%	69.8%
Ne	33.5%	34%	16.2%	21.3%	30.2%
Nije odgovorio/la	1.3%	-	-	-	-

U poslednjih pet godina, broj onih koji su napustili Kosovo iz srpske zajednice pokazuje smanjenje, ali i dalje visoke stope migracija. U 2025. godini, 65% ispitanika je odgovorilo da je neko iz njihove sredine napustio Kosovo, što je blagi pad u odnosu na 2024. godinu (66%). U 2023. godini, broj onih koji su napustili Kosovo bio je najviši (83.8%), dok je u 2022. godini iznosio 78.7%. Ovaj pad u poslednje dve godine može ukazivati na smanjenje tempa migracija, ali i dalje ostaje visok broj onih koji napuštaju Kosovo, što odražava kontinuirano osipanje srpske zajednice na Kosovu.

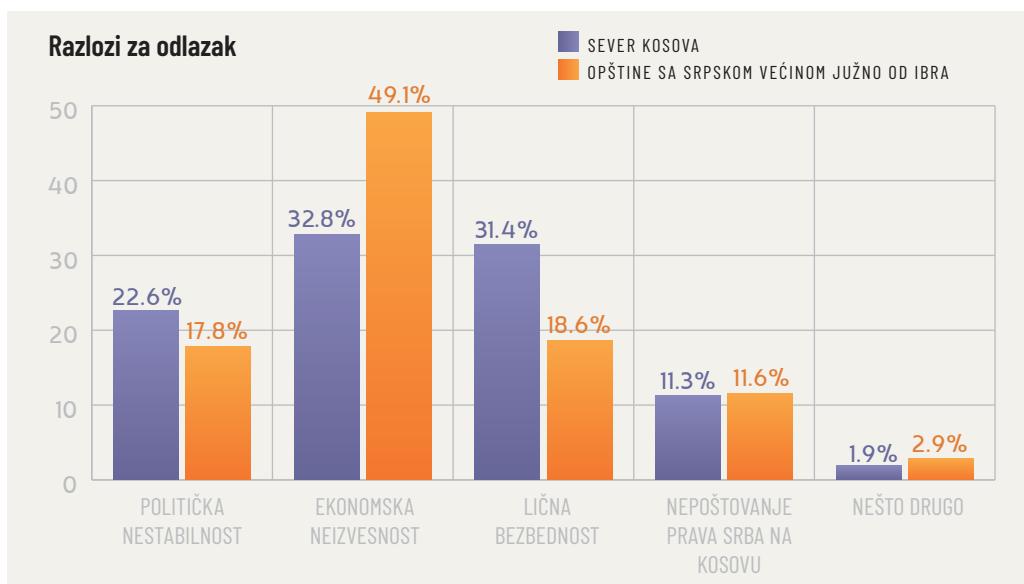
Kako vide sebe za pet godina

Podaci o tome da li ispitanici sebe vide na Kosovu u narednih pet godina otkrivaju složen odnos između ostanka, latentne migracione namere i strukturalne nesigurnosti. Na prvi pogled, dominantan je odgovor „da“ – 67% ispitanika navodi da sebe vidi na Kosovu u narednom petogodišnjem periodu. Međutim, gotovo trećina populacije izražava eksplicitnu ili potencijalnu nameru odlaska: 19% navodi da sebe ne vidi na Kosovu, dok dodatnih 15% kaže da bi otišlo kada bi imalo priliku. Drugim rečima, iako formalna većina planira ostanak, značajan deo zajednice zadržava otvorenu opciju odlaska, što ukazuje na krhku i uslovnu stabilnost.

U opštinama južno od Ibra oko 74% ispitanika sebe vidi na Kosovu u narednih pet godina, dok je taj procenat na severu oko 60%. Sever pokazuje izraženiju ambivalentnost: 19% navodi da bi otišlo kada bi imalo priliku, u poređenju sa oko 11% južno od Ibra, dok 21% na severu eksplicitno ne vidi svoju budućnost na Kosovu (naspram skoro 16% na jugu). Ovaj obrazac sugerše da je sever, uprkos većoj institucionalnoj i teritorijalnoj koheziji, politički i bezbednosno opterećeniji u percepciji dugoročne perspektive.

Kada se analiziraju razlozi za odlazak, dominira ekonomska dimenzija. Čak 43% ispitanika koji razmatraju odlazak navodi ekonomsku neizvesnost kao glavni razlog. Ovaj nalaz ukazuje da egzistencijalna pitanja: zapošljavanje, prihodi, perspektiva razvoja – predstavljaju ključni pokretač migracione namere. Međutim, ekonomski faktor ne stoji izolovano. Lična bezbednost (24%) i politička nestabilnost (20%) zajedno čine gotovo polovinu svih razloga, dok 12% navodi nepoštovanje prava. Time se potvrđuje da je odlazak rezultat kombinacije ekonomskih, političkih i bezbednosnih faktora, a ne isključivo tržišnih uslova.

Regionalna struktura razloga otkriva različite prioritete. Južno od Ibra ekonomska neizvesnost je daleko dominantniji faktor (49%), dok je na severu taj procenat oko 33%. Nasuprot tome, na severu su lična bezbednost (31%) i politička nestabilnost (oko 23%) izraženiji motivi nego na jugu (19% i 18%). To sugeriše da su migracione namere na severu snažnije povezane sa političko-bezbednosnim kontekstom, dok južno od Ibra preovlađuje socioekonomska logika odlaska.

	2025	2024	2023	2022	2021
Da	66.8%	47.3%	44.5%	51.7%	44.7%
Ne	18.5%	20.3%	31.8%	21%	29.1%
Otići ću ako mi se ukaže prilika	14.7%	31.8%	23.7%	27.3%	26.2%
Nije odgovorio/la	-	0.6%	0%	0%	0%

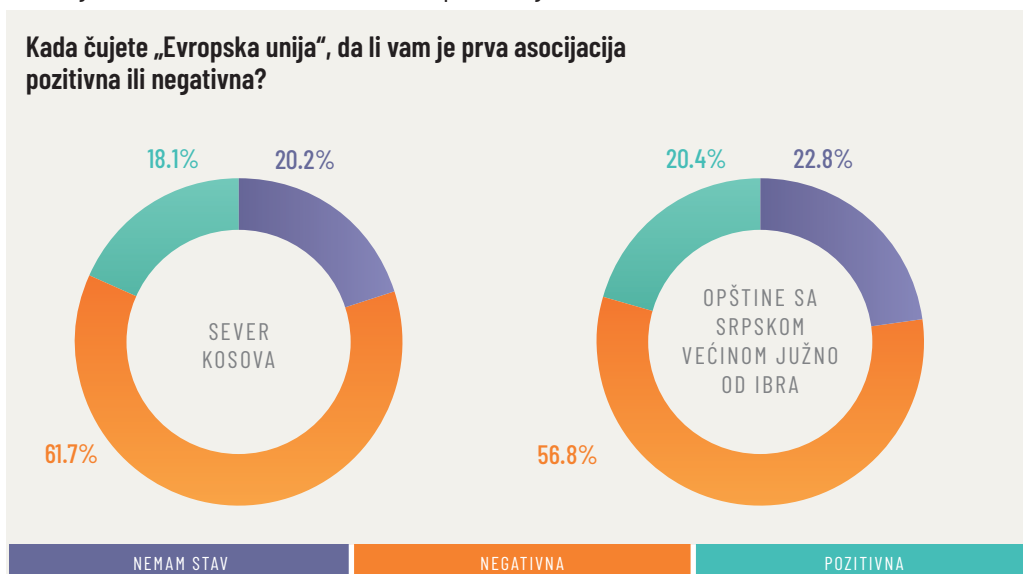
Rast broja kosovskih Srba koji vide sebe na Kosovu u narednih pet godina, sa 66.8% u 2025. godini, ukazuje na promenu u percepciji, ali i na činjenicu da su oni koji su ostali, verovatno, spremni da ostanu uprkos svim izazovima. Ovaj porast je značajan u odnosu na prethodne godine, kada je broj onih koji su želeli da ostanu bio znatno manji (47.3% u 2024. i 44.5% u 2023. godini). S obzirom na to da je veliki broj ljudi već napustio Kosovo, broj onih koji su odlučili da ostanu može biti interpretiran kao znak odlučnosti i prilagođavanja, što ukazuje na to da su oni koji su ostali verovatno uvereni da neće napustiti Kosovo, uprkos teškoj političkoj i bezbednosnoj situaciji.

The background features a semi-transparent blue overlay with various financial data visualizations. At the top, the words 'ANALIZA' and 'TRENDOVA' are written in large, light-colored, sans-serif font. Below this, there are several 3D bar charts with bars in shades of green, blue, and purple. A 3D pie chart is also visible, with one slice highlighted in a darker shade. In the lower-left area, there is a small table with numerical data. The overall aesthetic is professional and data-oriented.

MIŠLJENJA O EVROPSKOJ UNIJI

Podaci o asocijacijama na pojam „Evropska unija“ pokazuju dominantno negativnu percepciju unutar srpske zajednice na Kosovu. Čak 59% ispitanika navodi negativnu asocijaciju, dok oko 22% nema jasno formirano mišljenje, a svega 19% reaguje pozitivno. Ovakva raspodela ukazuje na duboko ukorenjen skepticizam prema Evropskoj uniji, pri čemu je negativan stav više nego trostruko zastupljen u odnosu na pozitivan.

Ovaj obrazac sugerise da Evropska unija u percepciji ispitanika ne funkcioniše primarno kao simbol stabilnosti, razvoja ili integracije, već pre kao politički akter čije delovanje izaziva nepoverenje ili razočaranje. Visok procenat negativnih asocijacija može biti povezan sa širim političkim kontekstom – dijalogom Beograda i Prištine, međunarodnim pritiscima, percepcijom selektivne primene standarda ili osećajem da EU ne štiti interese srpske zajednice.

Istovremeno, činjenica da 22% ispitanika nema mišljenje ukazuje na određeni nivo distanciranosti ili zamora od evropskih integracionih narativa. Ova grupa može predstavljati populaciju koja EU ne doživljava kao neposredno relevantnu za svakodnevni život, ili koja nema jasnu predstavu o njenoj ulozi. Na severu Kosova negativna asocijacija je izraženija (oko 62%) nego južno od Ibra (oko 57%), dok je pozitivna percepcija nešto viša južno od Ibra (20% naspram 18% na severu). Ovaj obrazac sugerise da je skepticizam prema EU snažniji na severu, gde je politička dinamika izraženije konfrontaciona, dok južno od Ibra postoji blago veći prostor za ambivalentnost ili umerenije stavove.

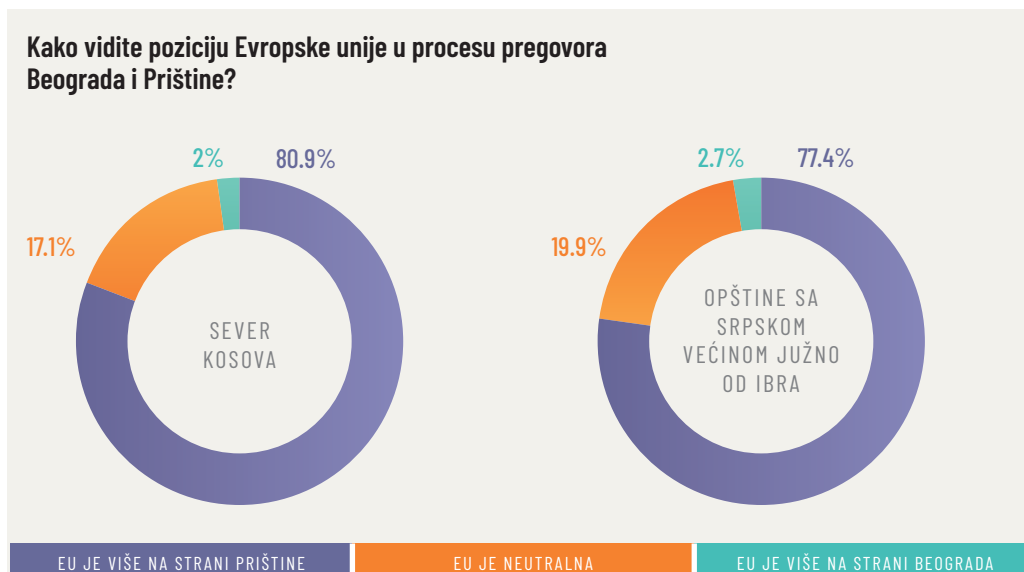
	2025	2024	2023	2022	2021
Pozitivna	19.3%	16.9%	13%	9.8%	12.4%
Negativna	59.1%	46.5%	51.5%	52.8%	48%
Nemam stav	21.6%	36.6%	35.5%	37.4%	39.6%

Percepcija Evropske unije među kosovskim Srbima pokazuje oscilatorni porast negativnih stavova, s 46.5% negativnih asocijacija u 2024. godini, 51.5% u 2023., i 59.1% u 2025. godini. Pozitivne asocijacije su porasle sa 13% u 2023. na 19.3% u 2025, ali još uvek nisu značajno uticale na ukupnu percepciju. Broj onih koji nemaju stav smanjuje se, sa 36.6% u 2024. na 21.6% u 2025. godini, što ukazuje na jasniji stav građana, ali negativnost prema EU i dalje prevladava.

Uloga EU u dijalogu

Percepcija uloge Evropske unije u dijalogu Beograda i Prištine pokazuje gotovo konsenzualan stav unutar srpske zajednice na Kosovu: EU se dominantno doživljava kao akter koji je bliži Prištini nego Beogradu. Čak 79% ispitanika smatra da je Evropska unija „više na strani Prištine“, dok svega 18% ocenjuje da je neutralna, a zanemarljivih 2% da je više na strani Beograda. Ovakva raspodela ukazuje na duboko ukorenjeno uverenje o pristrasnosti EU u procesu dijaloga.

Ovaj nalaz je posebno značajan jer dijalog formalno funkcioniše pod pokroviteljstvom EU kao posrednika i garantora ravnoteže između dve strane. Kada gotovo četiri petine ispitanika smatra da posrednik nije neutralan, to ukazuje na ozbiljan deficit legitimiteta evropske uloge u očima ove zajednice. EU se, dakle, ne percipira kao balansirajući akter, već kao politički subjekt sa jasno definisanom preferencijom.

U širem kontekstu prethodnih nalaza o negativnim asocijacijama na Evropsku uniju, ovi podaci dodatno potvrđuju eroziju poverenja u EU kao političkog aktera. Ako se EU percipira kao pristrasna u najosetljivijem političkom pitanju, dijalogu o statusnim i institucionalnim pitanjima, tada njena uloga kao garanta stabilnosti i evropske perspektive gubi simboličku i političku težinu u očima zajednice.

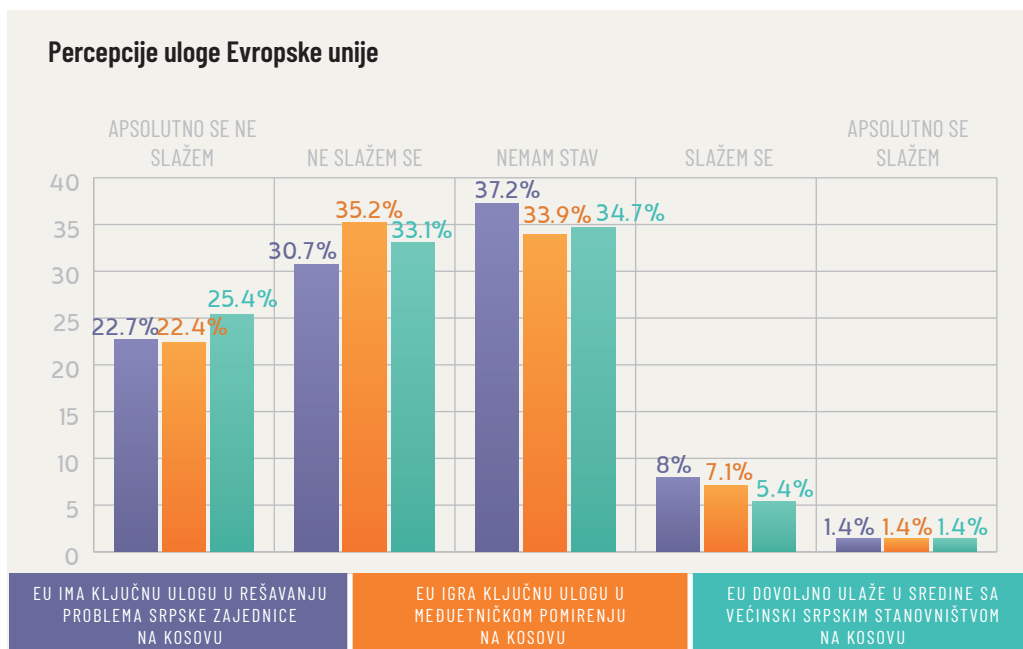
	2025	2024	2023	2022	2021
EU je neutralna	18.5%	24.9%	19.4%	23.5%	23.3%
EU je više na strani Prištine	79.1%	73.2%	78%	75.6%	74.1%
EU je više na strani Beograda	2.4%	1.6%	2.6%	0.9%	2.6%
Nije odgovorio/la	-	0.3%	0%	0%	0%

Percepcija o poziciji Evropske unije u procesu pregovora između Beograda i Prištine ukazuje na dosledno viđenje da EU favorizuje Prištinu. U 2025. godini, čak 79.1% smatra da je EU više na strani Prištine, što je porast u odnosu na prethodne godine (73.2% u 2024. godini i 78% u 2023.). U isto vreme, broj onih koji smatraju da je EU neutralna opao je sa 24.9% u 2024. na 18.5% u 2025, što ukazuje na smanjenje percepcije neutralnosti EU. U svim godinama, veoma mali procenat (oko 2%) smatra da je EU više na strani Beograda, što dodatno potvrđuje percepciju EU kao pristrasne prema Prištini. Ove promene ukazuju na stabilnu, ali izraženu zabrinutost među kosovskim Srbima zbog osećaja da je EU na strani Albanaca.

EU i razlike severno i južno od Ibra

Podaci o percepciji uloge Evropske unije pokazuju konzistentan obrazac skepticizma, uz izraženu regionalnu diferencijaciju između severa Kosova i opština sa srpskom većinom južno od Ibra. Na nivou ukupnog uzorka, većina ispitanika ne prepoznaje EU kao ključnog aktera u rešavanju problema srpske zajednice, u interetničkom pomirenju, niti kao investitora koji ulaže dovoljno u sredine sa većinski srpskim stanovništvom.

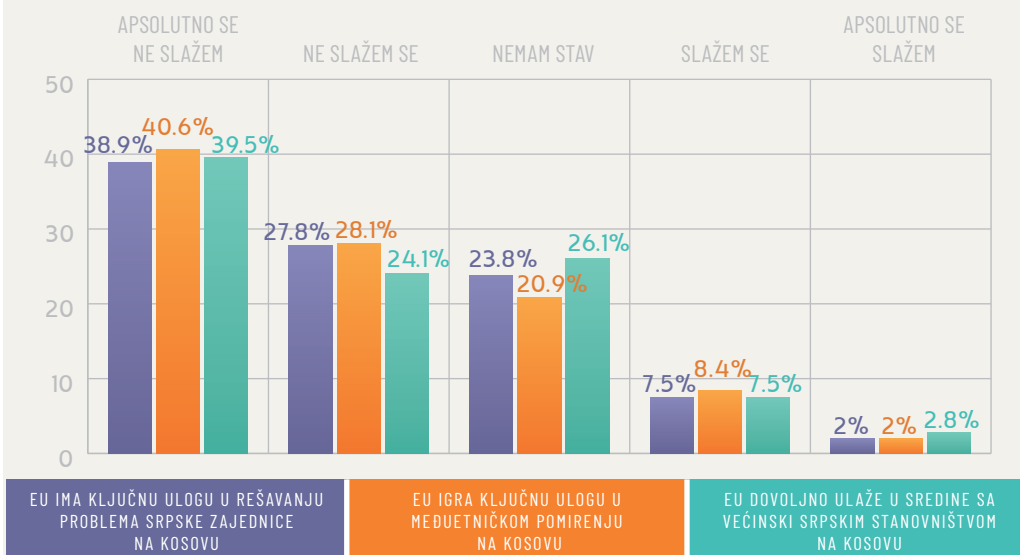
Kada je reč o tvrdnji da EU igra ključnu ulogu u rešavanju problema srpske zajednice, čak 54% ispitanika izražava neslaganje (oko 23% potpuno, oko 31% delimično), dok je 37% neutralno. Samo 9% se slaže ili u potpunosti slaže sa ovom tvrdnjom. Sličan obrazac se javlja i kod pitanja o interetničkom pomirenju: 57% ispitanika ne vidi EU kao ključnog aktera u tom procesu, dok je trećina neutralna. Najizraženiji skepticizam odnosi se na investicije – 58% ispitanika smatra da EU ne ulaže dovoljno u sredine sa većinski srpskim stanovništvom, dok je pozitivna ocena gotovo marginalna (6%).

Međutim, regionalna analiza otkriva dublju strukturu ovih stavova. Na severu Kosova dominira čvrsto i intenzivno neslaganje. Kod svih tvrdnji, oko 40% ispitanika bira opciju „potpuno se ne slažem”, što ukazuje na snažno i normativno odbacivanje uloge EU. Na primer, 39% na severu potpuno odbacuje tvrdnju da EU rešava probleme srpske zajednice, a dodatnih 28% se ne slaže, što znači da dve trećine severa ima izrazito negativan stav. Sličan obrazac se ponavlja i kod pitanja o pomirenju i investicijama. Ovakva distribucija odgovora sugerise duboko ukorenjeno nepoverenje koje prevazilazi puku rezervu i prelazi u otvoreno odbacivanje.

SEVER KOSOVA

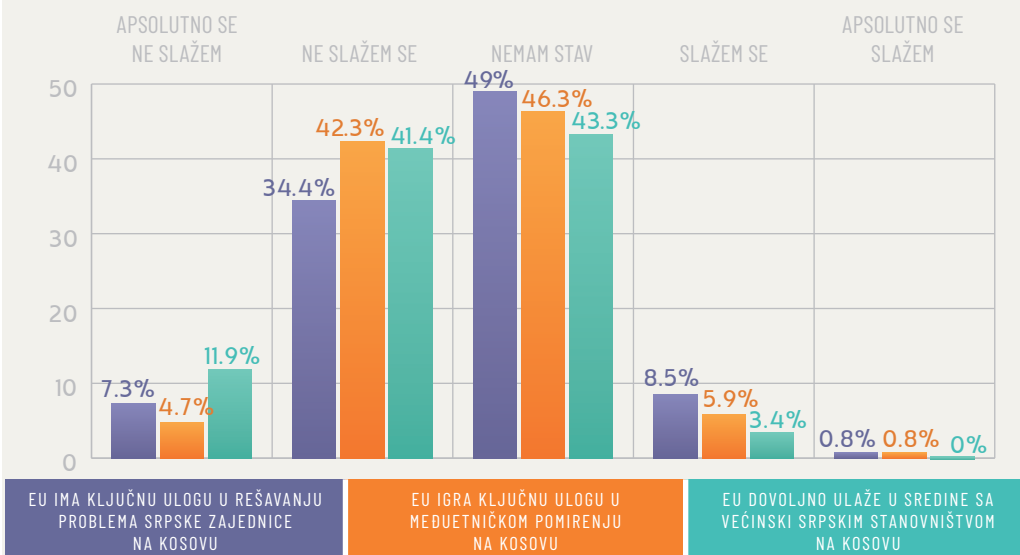
Percepcije uloge Evropske unije

Južno od Ibra slika je nijansiranija. Ovde dominira „meki skepticizam“ i ambivalentnost. Najveći procenat ispitanika bira neutralnu opciju (49% kod rešavanja problema, 46% kod pomirenja, 43% kod investicija). Istovremeno, značajan deo ispitanika izražava neslaganje (34–42%), ali je procenat potpunog neslaganja znatno niži nego na severu (5–12%). To ukazuje na drugačiju strukturu percepcije: dok je na severu dominantan čvrst normativni otpor, južno od Ibra prisutna je mešavina skepticizma i ambivalentnosti, bez snažne polarizacije.

OPŠTINE SA SRPSKOM VEĆINOM JUŽNO OD IBRA

Percepcije uloge Evropske unije

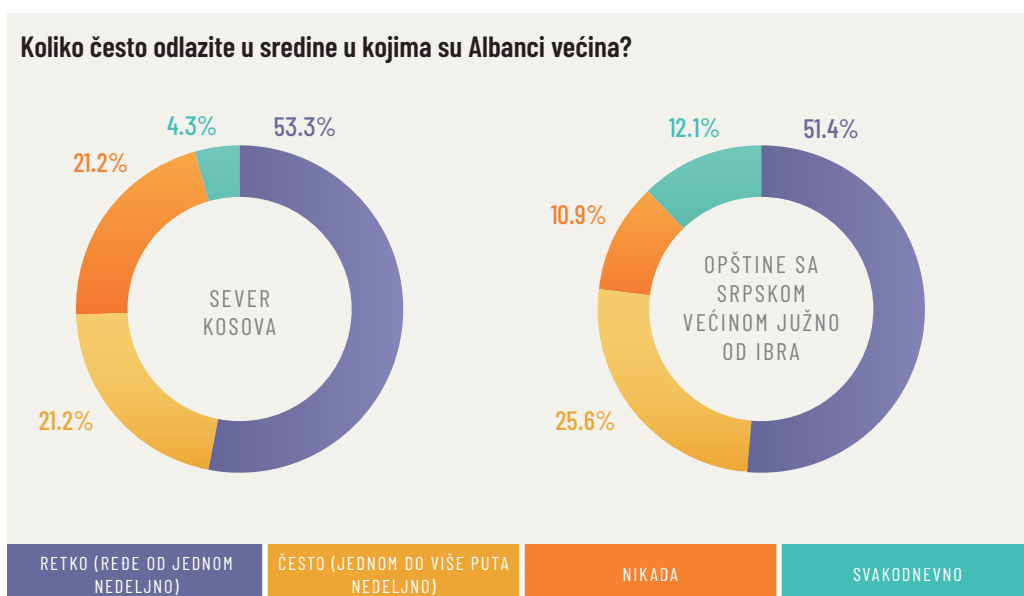

ETNIČKA DISTANCA

Poseta većinski albanskim sredinama

Podaci o posetama sredinama sa albanskom većinom otkrivaju složen obrazac socijalne distance, selektivne interakcije i regionalnih razlika unutar srpske zajednice. Na nivou ukupnog uzorka, dominantan obrazac je ograničena, ali ne potpuno prekinuta interakcija: 52% ispitanika navodi da takve sredine posećuje retko (manje od jednom nedeljno), 23% često (od jednom do više puta nedeljno), 16% nikada, a 8% svakodnevno. Drugim rečima, gotovo tri četvrtine ispitanika ima makar povremeni kontakt, ali je za većinu taj kontakt sporadičan i ograničen. Ovakva distribucija ukazuje da potpuna izolacija nije dominantni model, ali da ni intenzivna svakodnevna integracija nije uobičajena. „Retko“ kao najčešći odgovor sugerše funkcionalnu, instrumentalnu mobilnost – odlazak u albanske sredine iz praktičnih razloga (posao, administracija, kupovina, zdravstvene usluge), ali bez dublje društvene interakcije.

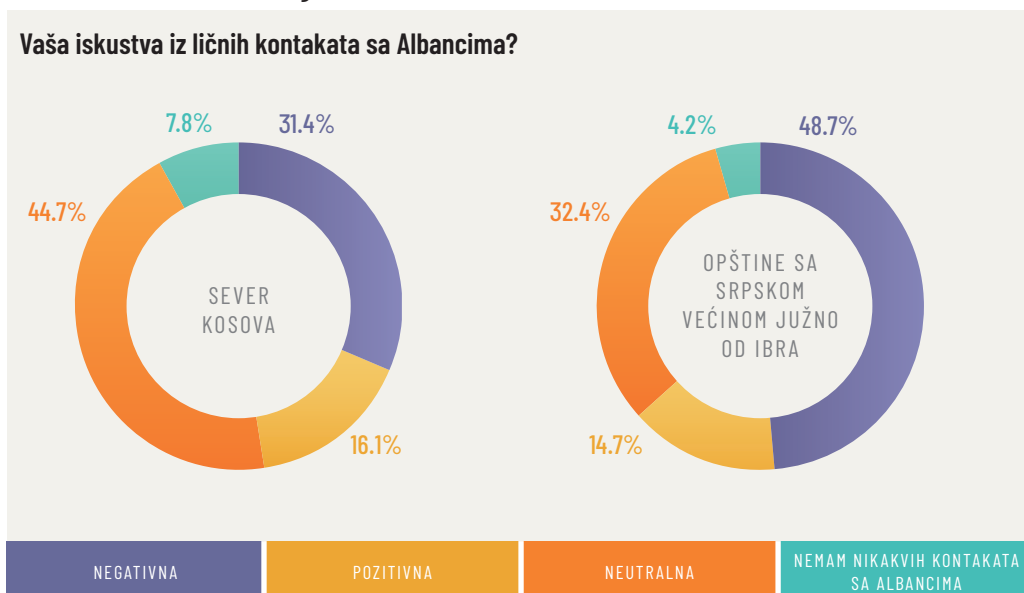
Na severu Kosova izraženiji je obrazac distance: 21% ispitanika navodi da nikada ne posećuje albanske sredine, što je gotovo duplo više nego južno od Ibra (oko 11%). Takođe, svakodnevne posete su znatno ređe na severu (4%) nego južno od Ibra (12%). Ovo ukazuje da je fizička i socijalna separacija izraženija na severu, gde su etničke granice teritorijalno naglašenije. Nasuprot tome, u opštinama sa srpskom većinom južno od Ibra primećuje se veći stepen svakodnevne i česte interakcije (oko 26% često, 12% svakodnevno). Iako i tamo većina posećuje albanske sredine retko (51%), veći procenat svakodnevnih kontakata sugerše viši nivo funkcionalne integracije i međuetničke zavisnosti u svakodnevnom životu. Ova razlika može biti posledica geografske disperzije kao i već pokazane veće institucionalne integrisanosti. Međutim, zanimljivo je da je kategorija „retko“ gotovo identična u oba regiona (53% sever, 51% jug), što pokazuje da u celini postoji oprezna i ograničena interakcija.

	2025	2024	2023	2022	2021
Nikada	16%	12.7%	13.7%	10.1%	9.6%
Retko (ređe od jednom nedeljno)	52.4%	33.6%	44.8%	38.8%	50.4%
Često (jednom do više puta nedeljno)	23.4%	31.2%	25.2%	40.6%	31.5%
Svakodnevno	8.2%	22.5%	16.3%	10.5%	8.5%

Upoređujući 2025. godinu sa prethodnim godinama, vidi se značajan pad broja kosovskih Srba koji redovno odlaze u sredine gde su Albanci većina. U 2025. godini, samo 8.2% odlazi svakodnevno, što je drastičan pad u odnosu na 2024. godinu (22.5%) i 2023. godinu (16.3%). Takođe, broj onih koji odlaze često (jednom do više puta nedeljno) opao je na 23.4% u 2025. godini, dok je 2024. godine iznosio 31.2%. Povećao se broj onih koji nikada ne odlaze (16% u 2025. godini u poređenju sa 12.7% u 2024. godini), što ukazuje na smanjenje međusobnih interakcija i veću podeljenost. U 2021. godini, gotovo 50% ljudi je išlo retko, dok je 31.5% bilo onih koji su odlazili često, što pokazuje da je broj onih koji uopšte ne odlaze, ili odlaze samo retko, u porastu u poslednje četiri godine.

Lični kontakti sa Albancima

Podaci o iskustvima iz ličnih kontakata sa Albancima otkrivaju ambivalentnu, ali u celini pretežno negativnu sliku međuetničkih odnosa, uz jasne teritorijalne razlike. Na nivou ukupnog uzorka, 40% ispitanika navodi da su njihova iskustva negativna, 38% neutralna, 15% pozitivna, dok 6% ističe da nema ličnog kontakata. Ovakva raspodela pokazuje da negativna iskustva čine relativnu većinu, ali da gotovo podjednak deo populacije svoje kontakte doživljava kao neutralne, što ukazuje na odsustvo uniformno negativne slike.

Na severu Kosova dominira neutralna percepcija (oko 45%), dok 31% navodi negativna iskustva, a 16% pozitivna. Neutralnost kao dominantna kategorija može ukazivati na distanciranu koegzistenciju, gde interakcija postoji, ali bez izraženog poverenja ili otvorenog konflikta. Nasuprot tome, u opštinama sa srpskom većinom južno od Ibra negativna iskustva su izraženija (oko 49%), dok neutralna čine 32%, a pozitivna oko 15%. Ovo dovodi do zaključka da veća integracija Srba južno od Ibra ne vodi nužno pozitivnijim interakcijama, već su i dalje izražena negativna iskustva sa pripadnicima albanske zajednice.

Ipak, podaci iz intervjua pružaju kontekstualnu analizu. Bojan Tomić, novinar iz Štrpca, nudi nijansiran pogled na odnos između Srba i Albanaca na Kosovu, naročito u kontekstu njegove lokalne zajednice. Štrpce, kao multietnička opština, ostaje relativno mirna kada je reč o međuetničkim incidentima. Tomić napominje da u 2025. godini nisu zabeleženi ozbiljniji međuetnički sukobi, što je značajno za sredinu koja ima i albansku manjinu, ali je srpska većina. Međutim, on se ne libi da ukaže na to da politika i politička retorika imaju moć da podignu tenzije.

Međutim, Tomić daje pozitivan uvid u svakodnevni život u Štrpcu, posebno u kontekstu turizma i ekonomije. Ski centar, kao ključna tačka, privlači i Srbe i Albance, a tu su i biznisi u kojima se zapošljavaju pripadnici oba naroda.

Takođe, pominje uvođenje novih usluga kao što su restorani i pekare, koje omogućavaju zaposlenje i za Srbe i za Albance, što doprinosi pozitivnoj dinamici na lokalnom nivou. To nam pokazuje da, uprkos političkoj napetosti, ekonomske aktivnosti mogu stvarati mostove između zajednica.

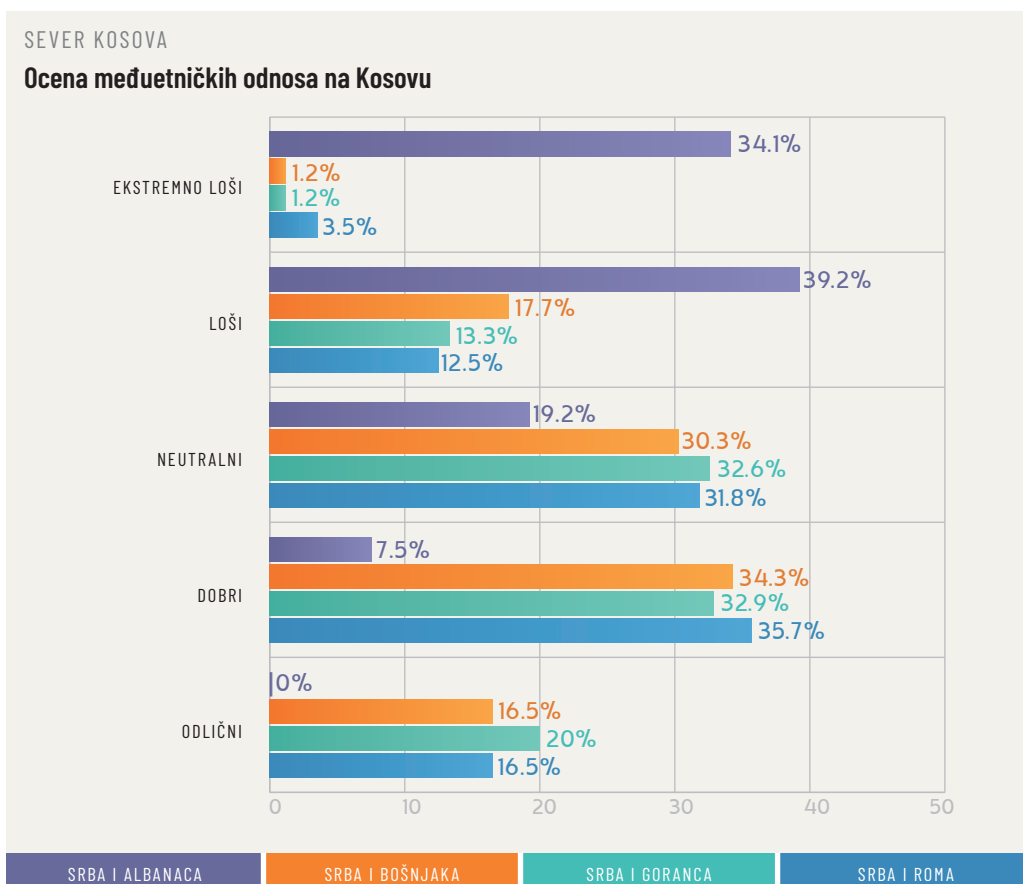
	2025	2024	2023	2022	2021
Pozitivna	15.3%	31.4%	20.1%	21.5%	18.5%
Negativna	40.2%	12.3%	24.5%	12%	13.3%
Neutralna	38.5%	50.9%	48.4%	52.8%	56.7%
Nemam nikakvih kontakata sa Albancima	6%	5.2%	7%	13.7%	11.5%
Nije odgovorio	-	0.2%	0%	0%	0%

Upoređujući 2025. godinu sa prethodnim godinama, može se primetiti značajan pomak u percepciji kontakata kosovskih Srba sa Albancima. U 2025. godini, 15.3% ispitanika ima pozitivnu percepciju, što je pad u odnosu na 31.4% u 2024. godini. Ovo ukazuje na smanjenje optimizma u vezi s odnosima između Srba i Albanaca. Negativna percepcija se povećala na 40.2% u 2025. godini, što je značajan skok u odnosu na 12.3% u 2024. godini. U 2025. godini, neutralna percepcija ostaje visoka (38.5%), ali je opala u poređenju sa 50.9% u 2024. godini. Takođe, broj onih koji nemaju nikakve kontakte sa Albancima ostao je relativno stabilan (6% u 2025. godini), ali je viši u odnosu na 5.2% u 2024. godini. Generalno, ovaj trend ukazuje na povećanje negativnih stavova prema Albancima i opadanje neutralnosti, uz smanjenje pozitivne percepcije u 2025. godini u poređenju sa prethodnim godinama.

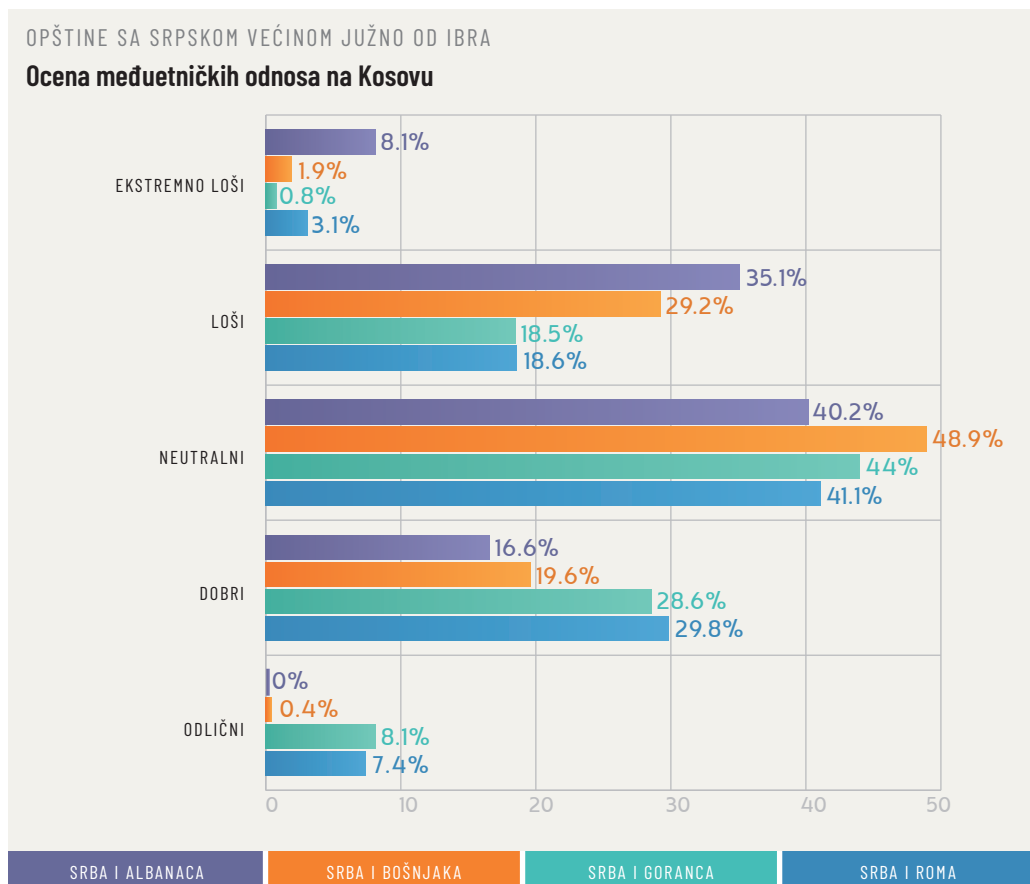
Procena međuetničkih odnosa

Procena međuetničkih odnosa pokazuje jasnu hijerarhiju percepcija unutar srpske zajednice, pri čemu su odnosi sa Albancima ubedljivo najnegativnije ocenjeni, dok su odnosi sa drugim manjinskim zajednicama znatno povoljnije percipirani. Na nivou ukupnog uzorka, odnosi između Srba i Albanaca ocenjeni su kao „ekstremno loši“ ili „loši“ u 58% slučajeva (21% + 37%), dok samo 12% ispitanika smatra da su dobri, a niko ih ne ocenjuje kao odlične. Neutralna pozicija čini 30%, što ukazuje na određeni deo populacije koji ne želi ili ne može da zauzme jasnu vrednosnu poziciju, ali ne menja činjenicu da dominantna percepcija ostaje negativna.

Nasuprot tome, odnosi sa Bošnjacima, Gorancima i Romima ocenjeni su znatno pozitivnije. Na severu Kosova percepcija odnosa između Srba i Albanaca je izrazito negativna: čak 73% ispitanika ocenjuje ih kao ekstremno loše ili loše (34% + 39%), dok samo 7% smatra da su dobri, a nijedan ispitanik ih ne ocenjuje kao odlične. Južno od Ibra slika je nešto nijansiranija. Negativne ocene odnosa Srba i Albanaca iznose 43% (8% ekstremno loše + 35% loše), dok je neutralna pozicija (40%), a oko 17% ocenjuje odnose kao dobre. Iako negativna percepcija i dalje prevladava, intenzitet negativnosti je znatno slabiji nego na severu, a prostor za neutralnost i umereno pozitivnu ocenu je širi.

Ovi podaci ukazuju na jasnu etničku diferencijaciju percepcija: dok su odnosi sa Albancima opterećeni snažnim političkim i bezbednosnim kontekstom, odnosi sa drugim zajednicama se percipiraju kroz prizmu svakodnevne koegzistencije, bez istog nivoa simboličkog konflikta. Albansko-srpski odnos ima status „centralne linije podele“, dok su ostali međuetnički odnosi znatno manje konfliktno definisani.

Istaknuti pojedinci u okviru srpske zajednice takođe primećuju negativne trendove. Darko Dimitrijević, glavni i odgovorni urednik Radija Goraždevac, smatra da su se odnosi između Srba i Albanaca promenili, i to na negativan način, što se posebno očituje u svakodnevnoj komunikaciji. On ističe da, iako u njegovoj opštini postoji dobra komunikacija između gradske vlasti i srpske zajednice, tokom poslednjih lokalnih izbora, taj odnos je postao predmet optužbi od strane Samoopredeljenja. „To je predstavljeno kao čin izdaje Albanaca a ne kao nešto pozitivno“, navodi Dimitrijević, ukazujući na politički obrat u percepciji međuljudskih odnosa.

On dalje objašnjava da je Samoopredeljenje, prema njegovom mišljenju, glavni generator ideje da se sa Srbima ne treba razgovarati i da se ne treba koristiti srpski jezik. „To primećujem i kod Albanaca sa kojima često radim intervjue. Oni su ranije i u javnosti govorili srpski, a danas imaju strah da u medijima pričaju na srpskom jeziku.“

Ovaj fenomen, prema Dimitrijeviću, nije samo politički već i društveni, jer strah od upotrebe srpskog jezika ukazuje na sve jaču polarizaciju društva. On dodaje i da je Srpska lista, zajedno sa beogradskim tabloidima, takođe doprinela ovoj situaciji kroz svoj „kancerogen stav po srpsko društvo“, što dalje pogoršava međusobnu odbojnost između Srba i Albanaca.

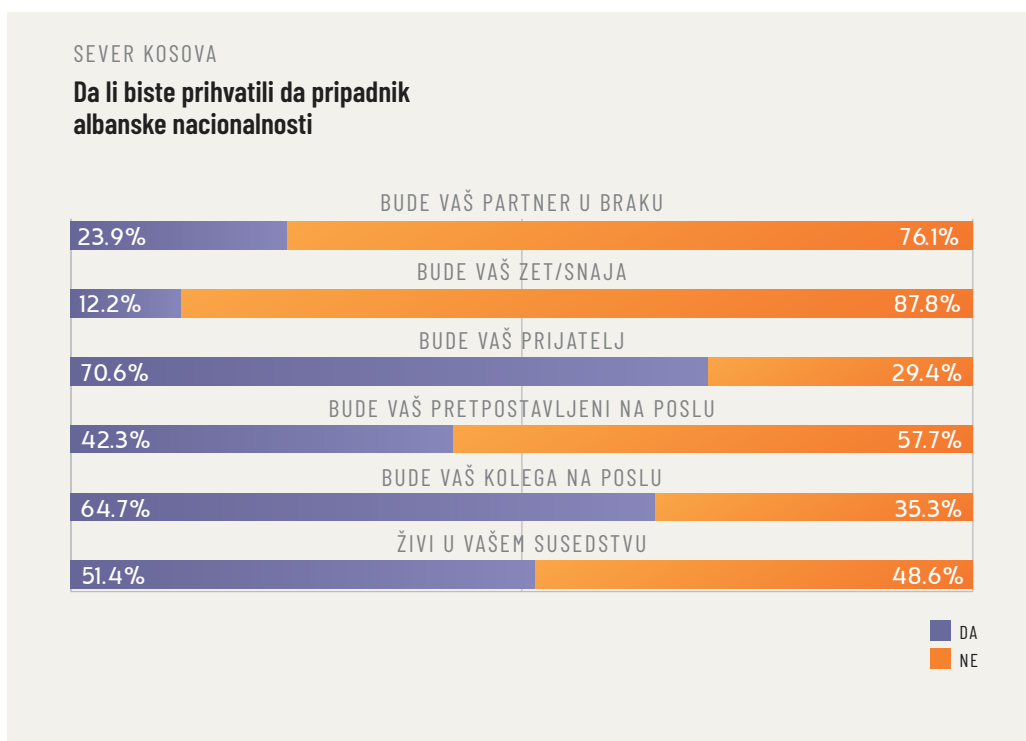
Miloš Vukadinović iz Leposavića smatra da je dolazak Aljbina Kurtija na vlast značajno pogoršao odnose između Srba i Albanaca na Kosovu. On ističe da, pre svega, nedostaje institucionalna saradnja između centralnih institucija i Srpske liste, što dodatno produbljuje jaz između političkih predstavnika Srba i Albanaca. Vukadinović ukazuje na negativnu atmosferu koja dominira javnim prostorom, navodeći da se „srpska zajednica, politički predstavnici - nazivaju pogrđnim imenima, kriminalizuju se“. Ovaj govor mržnje, kako on smatra, ima ozbiljan uticaj na ponašanje šire populacije, jer dovodi do toga da se većinska albanska zajednica negativno ponaša prema manjinskoj srpskoj zajednici.

Prema njegovom mišljenju, negativan narativ u medijima i javnom diskursu doprinosi pogoršanju međusobnih odnosa, ali takođe stvara i polarizaciju unutar same srpske zajednice. On napominje da nije samo međuentnički odnos narušen, već i odnos unutar same zajednice. Polarizacija, kako Vukadinović objašnjava, postaje očigledna u svakodnevnim interakcijama, čime se stvara dodatna napetost unutar zajednice koja je već suočena sa ozbiljnim spoljnim izazovima.

Etnička distanca

Podaci o prihvatanju Albanaca u različitim životnim situacijama jasno pokazuju postojanje izražene socijalne distance u intimnoj sferi, ali znatno veću otvorenost u profesionalnom i svakodnevnom kontekstu. Na nivou ukupnog uzorka, samo 18% ispitanika bi prihvatilo Albanca ili Albanku kao bračnog partnera, a 13% kao zeta ili snaju. Suprotno tome, 81% bi prihvatilo Albanca kao prijatelja, 80% kao kolegu na poslu, 64% kao nadređenog, a 73% kao komšiju.

Razlika između privatne i javne sfere je izrazita. Dok su brak i porodična integracija gotovo masovno odbijeni (više od četiri petine ispitanika ih ne prihvata), profesionalna saradnja i komšijski odnosi su u velikoj meri prihvatljivi. To sugeriše da je etnička granica najčvršća u domenu identiteta, porodice i simboličkog kontinuiteta zajednice, dok je u svakodnevnim funkcionalnim odnosima fleksibilnija.

Na severu Kosova prihvatanje je znatno niže u gotovo svim kategorijama. Samo 24% bi prihvatilo brak sa Albancem/Albankom, a 12% zeta ili snaju. Iako je 71% spremno na prijateljstvo, prihvatanje u profesionalnom kontekstu je znatno niže nego južno od Ibra: 42% bi prihvatilo Albanca kao nadređenog, 65% kao kolegu, a 51% kao komšiju. Posebno je indikativno da je gotovo polovina ispitanika na severu protiv toga da Albanac živi u njihovom susedstvu (49%), što ukazuje na izraženiju teritorijalnu i socijalnu distancu.

OPŠTINE SA SRPSKOM VEĆINOM JUŽNO OD IBRA

Da li biste prihvatili da pripadnik albanske nacionalnosti

Južno od Ibra slika je gotovo suprotna u javnoj i profesionalnoj sferi. Iako je prihvatanje braka i dalje vrlo nisko (12% za brak, 15% za zeta/snaju), spremnost na svakodnevnu koegzistenciju je izuzetno visoka: 90% prihvata prijateljstvo, 85% nadređenog, 95% kolegu i 94% komšiju. Ovaj obrazac pokazuje visok nivo pragmatične integracije i funkcionalne međuetničke saradnje, uprkos očuvanoj simboličkoj barijeri u domenu porodice i intime.

U celini, podaci pokazuju da socijalna distanca nije apsolutna, već je selektivna. Intimna integracija ostaje gotovo neprihvatljiva za većinu, dok su javni, radni i susedski odnosi u velikoj meri normalizovani, posebno u opštinama sa srpskom većinom južno od Ibra. Sever Kosova karakteriše viši stepen distance i rezervisanosti u svim domenima, dok jug pokazuje znatno veću spremnost na svakodnevnu interakciju, ali bez prelaska simboličke granice porodične bliskosti.

